

ט

א וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב אֲמַנָּם
 יָדַעְתִּי כִּי־כֵן וּמִה־יִצְדַק אֲנוֹשׁ
 עַם־אֵל: ג אִם־יִחַפֵּץ לָרִיב
 עִמּוֹ לֹא יַעֲנֵנוּ אַחַת מִנִּי־
 אֱלֹהִים: ד חֶכֶם לֵבִי וְאֲמִיץ
 בֶּחַ מִי־הִקְשָׁה אֵלָיו וַיִּשְׁלַם:
 ה הַמַּעֲתִיק הָרִים וְלֹא יָדְעוּ
 אֲשֶׁר הִפְּקֵם בְּאִפּוֹ: ו הַמַּרְגִּיז

רש"י

וְעִמּוּדָהּא מְתַרְפְּסִין:
 דֹּאמַר לְשִׁמְשָׁא וְלֹא
 יִדְנַח וְאֲמַטוּל כּוֹכְבֵי־א
 יַחְתּוּם בְּעֵגְנָי: חֲדַמְתַּח
 שְׂמִיָּא לְבַלְחֹדְרִיה
 וּכְמִיל עַל רוּם הַקּוּף
 יָמָא: ט דְּעַבְדָּ עֵשׂ
 גַּפְלָא וּכְיָמָא וְאֲדַרוּנִי
 שְׂמִרִי מוֹלִיָּא בְּסִטְר
 דְּרוּקָא: י דְּעַבְדֵּי רַבְרָבָן
 עַד דְּלִית סוּף וּפְרִישָׁן
 עַד דְּלִית מְנַן: יא הָא

יַעֲבַר עָלַי בְּשָׂמִי סְרוּקָא
 וְלֹא אֲחִמִּי וַיִּחְלֹף וְלֹא
 אֲתַבֵּן לִיה: יב הָא
 יַחֲסוּף אֲנִשׁ בְּעֵלְמָא

מענה איוב: ט (ג) לריב עמו. להתווכח עמו: (ד) חכם לב. הוא לריב: ואמיץ כח. להיפרע: מי הקשה לזוהלך שלם. פרעה הקשה ונחסר: וכן כל המקשים: (ה) המעתיק הרים. המסלקם כהופכו סדום:

ה רמב"ן

ט (א) וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: (ב) אֲמַנָּם יָדַעְתִּי כִּי כֵן, פִּנְיִן הַמַּעֲנָה הַזֶּה כִּי יִשׁוּב
 אִיּוֹב לְהַתְּאוֹנֵן וְלֵאמֹר, כִּי הוּא זָךְ וְיִשָּׁר וּמִכְאוּבָיו עַל לֹא חָמַס בְּכַפּוּי, וּמַעֲנָה הַזֶּה שֶׁלֹּם
 טַעֲנוֹת, יַעֲוֹן כִּי הָאֱלֹהִים יִכְרִית הַרְשָׁעִים כְּאִשֶׁר אָמַר בְּלִדְדָּה, גַּם הַלְדִּיקִים אֵינֶם
 נִמְלָעִים מִיָּדוֹ, רַק כְּבוֹלֵם יִרְאֶה הַמִּדָּה אַחַת שׁוֹהַ, כִּי תַס וְרַשָׁע הוּא מְכַלֵּה, וְאוֹפֵן
 הַהִכְרַתָּה בְּאֶרֶץ הַשָּׁמַיִם עַל כּוֹלֵם יוֹסֵב, וְעוֹד יַעֲוֹ כִּי יִתֵּן הָאֱלֹהִים בֵּין שְׁנֵיהֶם מוֹכִיחַ,
 וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂוֹדִיעַ אֶת אִיּוֹב עַל מַה שִׁירִיבֵהוּ, כִּי אֵין פִּגְעִיו נְדוּגִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת
 כֵּן בְּשׂוֹם פְּנִים, אִם לֹא חָטָא אִיּוֹב טוֹב שִׁיעֲשׂוֹק אֹתוֹ, וְעַל מַה יִּמָּאֵם יִגִּיעַ כַּפּוֹ וַיִּבִּיעַ
 עַל עֲלַת הַרְשָׁעִים, וְהֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת הַרְעוֹת וְלִמָּה יִלְרַפֵּס לַמַּעֲלָה, וְאִם לִנְסוֹתוֹ יַעֲשֶׂה
 לְרֵאוֹת אִם יִסְבּוֹל הַמַּקְרִים אֲוִיבַעַע בְּיִסּוּרִין, כַּעֲנִיִן הַמוֹסֵר שֶׁאֵמַר לוֹ אִיִּסוֹ בְּתַחֲלָה,
 הַעֵינִי בְּשַׂר לֶךְ שִׁיבְקֶשׁ לוֹ וַיִּדַע שֶׁלֹּא יִרְשָׁע, וְגַם יוֹדַע שֶׁאֵין מִיָּדוֹ מִלִּיל וְאִינּוֹ לְרִיךְ לִנְסוֹת
 כְּחוֹ וְגַבּוֹרָתוֹ עִמּוֹ. וְזֹאת תְּלוּגָה שְׁנִית שִׁיאֵמַר הַמוֹכִיחַ. וְעוֹד יִתְּאוֹנֵן לֵאמֹר אִם רַשָׁע
 אֲלִילוֹ, וְאִם לְדִיק לֹא יִשָּׂא רֵאשׁוֹ, יִשׁוּב עַל טַעֲנָה שֶׁהִזְכִּיר כְּבָר, כִּי כְּאִשֶׁר לֹא יִשָּׂא
 רֵאשׁ אִם לְדִיק, כִּי סוּפוֹ לִלְכַת אֶרֶץ חֶסֶד וְלַלְמוֹת, כֵּן אִם רַשָׁע לֹא הִי' לוֹ לְקַבֵּל יִסּוּרִין
 אֲחֵרִים: אֲמַנָּם יָדַעְתִּי כִּי כֵן, שֶׁהָאֱלֹהִים יִכְרִית שׁוֹגְאֵי אֱהוּתוֹ וַיִּחַבֵּד תְּקוֹת הַחַנּוּפִים,
 וְעַם כָּל זֶה מַה יִּצְדַק הַלְדִּיק עִמּוֹ אִם לֹא יַחֲסוּן לְהַתְּוֹכַח עִמּוֹ, בְּנוֹא עֲלֵיו רַעַה לֹא
 יַעֲנֵנוּ הָאֱלֹהִים לְהוֹדִיעַ פִּשְׁעוֹ, וְלֹא יִשְׁגִּית עֲלָיו לְרוֹב גְּרִיעַת הָאֵדָם לִפְנֵינוּ, יוֹדֵה אִיּוֹב עֲתָה
 כִּי הָאֱלֹהִים יִשְׁמִיד הַפּוֹשְׁעִים, רַק בְּרַעַת הַלְדִּיקִי לֹא יוֹדִיעַ לְמַה יִּבּוֹאוּ, וְנִרְאֶה לוֹ שִׁיבּוֹאוּ
 לוֹ פִּשְׁעֵי וְחַמֵּם, וְאִם זֶה כֵּן אֲבוֹד הַרְשָׁעִים ג' כְּמַקְרָה הוּא הִיָּה לְהֵם, כִּי לְכָל מַקְרָה
 אֶחָד וּמִתְחַלָּה כּוֹלֵם הַנֵּל הֵמָּה: (ד) חֶכֶם לֵב וְאֲמִיץ בֶּחַ מִי הִקְשָׁה אֵיוֹ לְבוֹ, וְנִשְׁאֵר
 בְּשִׁלּוּם, הַחֲכָמִים לֹא יִמְלָטוּ בְּחֲכָמָתָם כִּי הוּא חֶכֶם לְנַב מַהֵם, וְהַגְּבוּרִים לֹא יִמְלָטוּ
 נַפְשָׁם כִּי הוּא אֲמִיץ בְּחֲמָוֹלָם. וְדַרְךְ הַכְּמוֹז לִיּוֹסֵם חֲכַמַת הָאֵדָם לְלַב, כִּי הוּא מִקּוֹם
 הַכְּחוֹת כּוֹלֵם כְּכַמוֹז וּבְלַב כָּל חֶכֶם לֵב נַחְתִּי חֲכָמָה, וְנִבִּיא לְנַב חֲכָמָה, חֶכֶם לֵב
 יִקַּח מְלוּהַ, וְכַתֵּב בְּשִׁלְמָה נַחְתִּי לֶךְ לְנַב חֲכָמָה, וְכֵן בְּכָל מִקּוֹם, וְע"כ אָמַר בְּכַחוֹן
 חֶכֶם לְנַב כְּדַרְךְ שְׂחוּף הַלְשׁוֹנוֹת, וְכַחוֹב כִּי יוֹסֵם גַּקֵּם בְּלַבִּי, נִקְשָׁה לוֹ אִישׁ כְּלַבְבוֹ, אִו
 הוּא כַּעֲנִיִן וַיֹּאמֶר ה' אֵל לְבוֹ, וְהַמִּשְׁכִּיל יִבִּין: (ה) הַמַּעֲתִיק הָרִים וְלֹא יָדְעוּ, יֹאמֶר כִּי

גם

וּמִן יִתְיַבֵּינָהּ כִּן יִימַר
 לִיָּהּ כִּהּ אֵת עֶבֶד :
 י אֱלֹהֵא לֹא יִתִּיב
 חֲגִיזָה תַחֲוֹתַי שִׁחֲוֹן
 רָשִׁיעֵי־אִי־תִבְרוּן גִּיּוֹתֵנִי־אֵ
 דְּסִיֵּעִין בְּסוּגָא : י אֵת
 פֶּל דְּכֵן אַרוּם אֲנִי
 אֲתִיבֵנִי אֲבָחַר פִּתְגָמֵי
 עֲמִיה : יו דֹּאִין וְכִיָּה לֹא
 אֲתִיב לְכֵן דְּדִין יִתִּי
 אֲעֲלֵי : יא אִין קָרִית
 וְאֲתִיב יִתִּי לֹא אִיסִין
 אַרוּם יֵצִית לְקָלִי :
 יב דְּעַד חוּטֵי בִּינְתָא
 כְּדִקְדַק עֲמִי וְאֲסִי
 הִלְבְּשׁוּשֵׁי מָגֵן : יג לֹא
 יִשְׁבְּקֵנִי לְאֲהַבָּא רוּחִי
 אַרוּם יִשְׁבְּעֵנִי מִרִּירָא :
 יד אִם לְחִילָא אֱלִים הָא

אֶרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ
 יִתְפַּלְצוּן : י הָאֵמַר לְחֶרֶם
 וְלֹא יִזְרַח וְכַעַר כּוֹכְבִים
 יִחַתֵּם : ח נֹטָה שָׁמַיִם לְבָדוֹ
 וְדוֹרֵךְ עַל־בְּמַתִּיָּים : ט עֲשֵׂה
 עֵשׂ כַּסִּיל וְכִימָה וְחֲדָרֵי תִמָּן :
 י עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת עַד־אִין חֲקֹר
 וְנִפְלְאוֹת עַד־אִין מִסְפָּר :
 יא הֵן יַעֲבֹר עָלַי וְלֹא אֶרְאֶה
 וְיִחַלֵּף וְלֹא־אֶזְכֵּן לוֹ : יב הֵן
 יִחַתֵּף מִי יִשְׁיבְנוּ מִי־אֵמַר

רש"י

ולא ידעו עד שנהפכו: (ו) המרגיו חרץ. בהזיטו חליה ותרעד: (ז) האומר
 לחרם. לשמש דום. והוא שמר חמרת מלך ולא יזרח: ובעד. וכנגדו
 הכוכבים יסגיר מחילה ולא יחירו: (ח) נוטה שמים לצד. ומלאכים נבראו
 ציוס שני. שלא חאמר מיכאל מתח כלפון וגבריאל נדרום: על צמתי ים.
 על גבהי ים ועל מעשה צראשית נאמר. שגבהו המים סחחחחונים לרום
 למעלה ודרכם: (ט) כסיל וכימה. מזלות הם: וחדרי תימן. להכניס שם
 סופה: כמו שאמר מן החדר תצא סופה (לקמן ל"ז) (יח) הן יעבור וגו'.
 ידעתי כי כל אשר יחפוץ יעשה: יעבור עלי. לפני ולא ארחנו: (יג) יחחוף.
 יכה פתחום כמו (משלי כ"ג) והוא כחחף תחרוז לשון פתחום הוא: (יד) לא
 יסיב חפו. מפני ירחח (ולדקת ס"ח) חיש תחחיו סחחו. לנח מרום שנחו

הרמב"ן

גם ההרים אשר בהם ישגנו הרשעי' יהפכם פתחום ולא יהיו יושביה': והוא (ו) המרגיו
 חרץ, עלמה מן המקום אשר נוסדה בו, והנה אין כח ומקום לגזורים להמלט:
 (ז) האומר לחרם ולא יזרח, הוא קדרום השמש בגזרתו, שמורה על הסרת מלבות
 וקום ממשלה אחרת: ובעד כוכבים יחחום, לסכל עלת התכמי' הונרי שמים והחחוי'
 כוכבים, והנה המלכים וקכמי יועליהם צידו: (ח) נוטה שמים לצדו, ע"כ יש
 לו ממשלה בשמש ובכוכבים לחחום נעדס כרלונו, גם הוא דורך על צמות אשר יעשה
 הים בשוא גליו ומשקיע שאונם: והוא (ט) עושה עש כסיל וכימה, שהם מזלות
 המושלים, ע"כ יש לו כח להשפיל הגדולים. והנה החל יודע בגדולות ונוראות אשר
 הוא יעשה, ואיננו נראה לעינים, ויעבור על חיש וישוב ויחלוף עליו מבלי שיתנוכן לו
 ויכירנו, וע"כ אין היכולת באדם להשתמר ממנו: (יג) הן יחחוף, יגזול פתחום
 כמו וקטפתם לכם, כי שתי האותיות השא יתחלפו בהרבה מקומות: מי ישיבנו,
 כי אין כח באדם להשיב ממנו הגזילה כי הוא חמיץ כח: ושיבנה, ישיב ממנו. חוי יחי'
 פירושו הן יחחוף דבר ומי ישיבנו, כי השמות בכח הפעלים: מי יאמר שיו מה תעשה,

אין

אֵלֶיךָ מִרְהַעֲשֶׂה יי אֱלֹהִים
 לֹא־יָשִׁיב אֶפְסוֹ תַחְתָּו שְׂחָחוּ
 עֲזָרֵי רָהֵב יי אֶף כִּי אֲנֹכִי
 אֶעֱנֶנּוּ אֲבַחֲרָה דְבַרִי עִמּוֹ :
 טו אֲשֶׁר אֶסְצַדְקָתִי לֹא
 אֶעֱנֶה לְמִשְׁפָּטִי אֶרְחַנֶּן :
 טז אֶסְקַדְרָתִי וַיַּעֲנֵנִי לֹא
 אֶאֱמִין כִּי־יֵאֱזִין קוֹלִי : יי אֲשֶׁר־
 בְּשַׁעֲרֵהּ יִשׁוּפְנִי וְהִרְבָּה פְּצַעֵי
 חַגָּם : יי לֹא־יִתְּנֵנִי הָשֵׁב רוּחִי
 כִּי יִשְׁבִּיעַנִי מִמְרָרִים : יט אִם־
 לָכֵחַ אֶמִיץ הִנֵּה וְאִם־לְמִשְׁפָּט

הוא ואין להיגאמן יסהיד
 עלי : כ אין זבי אנא פומי
 יחיבינגי שלימ אנא
 וקלקל יתי : כא שלימ
 אנא לא אנדע נפשי
 ארחיק חיי : כג חדא
 מכילא היא בגין כן
 אמרית שלימ וחיב הוא
 משיצי : כד אין ברונז
 ימות בתקיף בר
 מתמסמסין זכאין ידקה :
 כד ארעא אתמסרת ביד
 חיבא מן קדם יי דינהא
 יחפי זכותא אין לא דיכי
 כן הוא : כה יומי קלילו
 יתיר מן שיל עופא
 דרהט ערקו לא חמון
 טבתא : כו חלפין עם
 אלפיא דטעינין מגדיא
 היך גשרא דטום על
 מיכלא : כז אין אימר
 אתנשי מלי אשבק

ר ש י

לעזור חת מלרים . מלרים נקרא רהב שנאמר לכן קראתי לזאת רהב הם
 שנת (ישעיה ל') . על שם גחוחם אשר אמרו מיה' וגו' (שמות ג') : (יד) אף .
 כל שכן : (טו) לא אענה . אירח להרים קול לפניו : למשופטי . כמו
 לשופטי : (טז) לא אחמין . לא אחיכל להחמין מירחתי אותו כי איך לא אירחנו :
 (יז) אשר נסערה . נחלפה לורתי ס"ח שורתי לפניו : ישופני . יכחתי
 ולכות אותו טחון (דברים ט') . מתרגמים ושפית יתיה . פלעי מוכה
 המוליחה דם וליחה : (יח) לא יתנני . חינו מניחני להשיב רוחי אלי :
 (יט) אם לכת . איך אריב עמו . אם לכת הוא כל חמין הנה הוא : ואם

הרמב"ן

אין באדם חכמה שיאמר שיו מה תעשה , כי הוא חכם לזמן הכל : (יג) אלוה לא
 ישיב אפו , עד ישוחו תקתיו עוזרי רהב , והם הגדולים העוזרים הגאווה . והנה השלים
 מה שאמר ידעתי כי כן יש כס וגבור' וכמה באל להספיל הרשעי עם חכמתם וגבורת'
 והנה ישא בעלמו : (יד) אף כי אנכי , שפל אנשים , אעננו , כמו אענה בו . או פי
 אעננו אם יקראני למשפט , או אבחרה דברי עמו , לקרוא לדבר עמי : (טו) אשר
 אם נדקתי , והכרתי לרקי , לא אענה , באופטו אותה לחיוב : רק למשפטי אחסנן
 מירחתי אותו . וי"מ לא אענה , לא אריס קול , כמו וענית ואמרת , ואם קראתי
 לו בתחנוני שיתמול עלי , לא אחמין כי יאזין קולי , והוא האל העונה אותי , כי לא
 יאמין בהשגחה צפרטום , ונתן טעם בזה מפני ויסוריו שהם חנם , כי זה הוא המטעם
 כל המורדים כאשר פירשתי בפתיחת הספר . והוא שאמר : (יז) אשר בשערה ישופני ,
 כלומר אשר בנוא השערה על בני אדם ישופני בכללם , כמו ויסופך ראש , תשופנו עקב ,
 ר"ל כי המקרים כרום סערה יפילה עלה , כלומר ימית הלדוקים והרשעים : והרבה
 פלעי חנם , ירבה פלעי חיוב חנם : (יח) לא יניחני להשיב רוחי וינכס : כי ישביעני
 ממרורים : (יט) אם לכת , באתי להשגב ממנו הנה הוא חמין : ואם למשפט מי

והיבני

מִי יוֹעֵדֵנִי: כ אִם-אֶצְדֵּק פִּי
 יִרְשִׁיעַנִי הָאֵם אָנִי וַיַּעֲקֹשְׁנִי:
 כֹּחַ הָאֵם אָנִי לֹא-אֲדַע נַפְשִׁי
 אֶמָּאֵם חַיִּי: כג אַחַת הִיא
 עַל-יָדְךָ אֶמְרָתִי הָאֵם וְרָשָׁע
 הוּא מְכַלֶּה: כד אִם-שׁוֹט
 יָמִית פְּתָאֵם לְמַסַּת נְקִיִּם
 יִלְעָג: כה אֶרֶץ וְנִתְּנָה בְיַד-
 רָשָׁע פְּנֵי-שִׁפְטִיָּה יִכַּסֶּה אִם-
 לֹא אִפּוּ מִי-הוּא: כו וַיָּמִי קָלוּ
 מִנִּי-רֵץ בְּרָחוּ לֹא-רָאוּ טוֹבָה:

דוֹגְזִי וְאֵתְגַבֵּר:
 כח כְּנִשְׂיָהּ פִּוְהֵן צִעֲרִי
 יִדְעָה אֲרוּם לֹא הִנֵּכִי
 יָתִי: כט אֲנִי אֶתְחַיֵּב
 לְמִאֲדִין לְרִמָּא אֶלְעִי:
 ל אֵין אֶסְחִיית בְּמִי
 הִלְנָא וְדִכְאִית בְּאֵהָרָא
 יָדִי: לא הִי כְּדִין
 בְּשִׁחֻתָא תַּסְמִינְנִי
 וְכִתְחַקֵּן יָתִי כְּסוּתִי:
 לב אֲרוּם לֹא בֵר נִשְׁ
 דְכָמִי אֶתְיַבֵּינָה נְעִיל
 כְּחָדָא בְרִינָא: לד אֵם
 אִית בִּינָא כְּכַסְיָן יִשׁוּ
 יָדִיהָ עַל הַרְוִינָא:
 לה יַעֲרִי שְׁעָרֵי שַׁחַתִּיהָ
 וְדַחֲלִתִיהָ לֹא תִבְעִית
 יָתִי: לו אֶמְלֵל וְלֹא
 אֶדְחַל קִנְיָה אֲרוּם לֹא

ד ש"י

למשפט. מי יוכל להועדיני לפניו. ולהחזיק דבר משפטי: (כ) הלא הם
 חלדק. פי ירשעני כי יסתמו דברי מירחה ויעקשני פי: (כא) הם חני.
 יודע חני בעלמי שאני הם וחעפ"כ לא אדע נפשי. כמה חמלא נופש:
 (כב) אחת היא. בעולם ועליה אמרתי שחם ורשע הוא מכלה בעצורה
 ומה היא: (כג) אם שוט. לשון שלשטן יעוית פתאום את הלדיק: למסת
 נקיים שהמית ילעג: (כד) ביד רשע. כלפי שטן: פני שפטיה יכסה. מהנחין
 מהצדן דרגה אחת. ואם לא חיפוח: דבר אחת דבר זה. מי הוא המכלה את
 החמימים: (כה) וימי עם כליון שאר החמימים. קלו מני רן: (כו) אבח.

הרמב"ן

יוֹעֵדֵנִי, ויקבע ננו מועד ליום הדין: (כ) אם חלדק פי ירשעני, כי מרוב קבמתו
 יקפוש אותי בעענותי, ואם חם אני פי יעקשני בתכונתו: (כא) חם אני, באמת חני
 יודע בעלמי שאני חם ולא קטאתי מיום שנבראתי, רק לא אדע נפשי, אם מלך בריאת'
 יבאו עליה המקרים, והוא היודע יסודה והדן אותה לרלונו, ע"כ אמאם חיי, וארלה
 שתשוב נפשי להויחה הראשונה: (כב) אחת היא, הדרך לכל כטוב כקוטא: על בן
 אמרתי, כי חם ורשע הוא מכלה ואינו משגיח בין לדיק לרשע לרוב גריעות האד' חללו,
 והוא המרי אשר פתח בו בתקלת דבריו כאשר שירשתי: (כג) אם שוט ימית פתאום,
 יתן ראיה על הסרת ההשגחה מצני אדם, כי אם נאמר שיהיה בהשגחה ויעשה נספן,
 שוט בא מאתו וימית בו אדם פתאום, ולמסת הנקיים שנהם ילעג האלו ימית אותם
 בהשגחה ורלונו, א"כ (כד) ארץ נתנה, ביד מלך רשע שמכסה פני שופטיה שלא
 יראו ויעשו משפט, רק הוא יעשה חמם כרלונו, וכל שכן שהוספת להרשיע את הדין:
 אם לא אפיו מי הוא, המכלה אותי והמשקי הכל: (כה) וימי קלו מני רן, ולא ראיתי
 בהם טוב, ר"ל כי טוב ונכון הוא להסיר ההשגחה מן השפלים לרוב מעלת הגבוהים
 מלאמר שיהיה בהשגחה, וילא משפט מעוקל כאשר הזכרתי בפתיחת הספר, וכל עת
 אשר ירצה להביא ראיה על לדיק ורע לויחזור הענין על עצמו ויתלונן בנפשו כי מאקר
 איננו גודע, כמו שפירשתי כבר, ע"כ יחזור וימי קלו אקריו חם וישר כול מכלה:
 (כו) אניות

ת'נ'ו'ס

הַבָּנָא אָנָא בְּהַדִּי :
 אֲתִגְזֵרָה נַפְשִׁי בְּחַיִּי
 אֲשַׁבּוֹק עָלַי מִלִּי אֲמַלְל
 בְּמַרְיָרוֹת נַפְשִׁי : בְּאִמֵּר
 לֹא־לֵהָא לָא תְּחִיבֵנִי
 אֹדַע יְתִי מַטְוֵל מֵה
 הַנְּצִי עָמִי : י תְּתַקֵּן
 קַדְמָךְ אַרוּם תְּמַלּוּם
 אַרוּם תִּרְחַק לְעוֹת יְדָךְ
 וְעַל מַלְכַת דְּרַשִׁיעֵי
 אֹפְעָתָה : י הַעֲיִינִן כְּבָר
 בְּשָׂרָא לָךְ אִין כְּמַחְמִי
 כְּרִנְשׁ תְּחַמְמִי : ה הַכִּיּוּמִי
 כְּרִנְשׁ יוֹמִיד אִין שְׁנִיד
 הִיד יוֹמִי נְבָרָא : ו אַרוּם
 תְּבַעֵי לְעוֹיְתִי וּלְחֻבִּי
 תִּתְבַּע : ז עַל מְנַדְעָךְ
 אַרוּם לָא אֲתַחֵיב וְלִית
 כּוּן יְדָךְ פְּצִי : ח יְדָךְ
 צִירוּנִי וְעַבְדוּתִי כְּחָרָא
 חֲזוּר חֲזוּר וּסְלַעְמָתָא

כִּי יִחְלְפוּ עִם־אֲנִיּוֹת אֲבָה
 כְּנֶשֶׁר יְטוֹשׁ עָלַי־אֶבֶל : כו אִם־
 אֲמַרִי אֲשַׁכַּחַה שִׁיחִי אֲעֻזְבָּה
 פָּנַי וְאֲבִלְיָנָה : כח יִגְדַּתִּי כָּל־
 עֲצֻבֹתַי יִדְעֵתִי כִּי־לֹא תִנְקֵנִי :
 נט אֲנֹכִי אֲרַשֵׁעַ לְמַרְיָרוֹה
 הֶבֶל אֵינֶע : ל אִם־הִתְרַחַצְתִּי
 בְּמֹו־שֶׁלֶג וְהִזְכֹּרְתִי בְּבוֹר
 כַּפִּי : לא אִזּוּ בַשַּׁחַת תִּטְבַּלְנִי
 וְהִעֲבֹנִי שְׁלֵמוֹתַי : לב כִּי־לֹא־
 אִישׁ כְּמוֹנִי אֲעַנְנֹו נָבֹוא יִחְדֹו
 בְּמִשְׁפָּט : לג לֹא יִשְׁבִּינֵנוּ
 מוֹכִיחַ יִשְׂרָאֵל עַל־שִׁנְיָנוּ :

ר ש י

סס נהר שוטף : יטוש . יפרוח : (כו) שיחי . דברי לערי : פני . חמתי :
 ואבליגה . לחזק כמו המכליג סוד על עז (עמוס ה') : (כח) יגורתי כל
 עלבותי . שלא יניחוני מללעוק : כי לא חנקני . מעוני מלהפרע ממנו :
 (כט) למה זה הכל איגע . ללא במשפט : (ל) בבור . נקיון : (לא) בשחת
 הטבלני . להיות לחין ומגואל כלומר אז ממלא לי עון רב : (לב) במשפט .
 בדברי חוכחות משפט משמשג' לשונות תחילתו הוכחת דברים . תמלעיתו
 פסק דין וסופו משטר ייסורין וגיבוי חוב ופעמים שהמקרא כחבו על סס
 תחילתו ופעמים על סס תמלעיתו . ופעמים על סס תחריתו : (לג) מוכיח .
 דרשניי"ר בלע"ז discerner (בל"ח unterscheiden) . מראה לכל אחד
 חובתו וזכותו : ישת ידו . משטר אימתו וכיגושו על סכינו . שלא יחזק

ה ר מ ב ן

(כו) אניות אבה . אמר התרגום ספינן קלינן דמרי דבנו דאזלין למיבז , מל' איבה :
 יטוש , וימהר כנשר חש לאוכל , כנשרא דטעים למיכל , ובלשון הגדה טיסינ באוירא :
 (כז) אם אמרי אשכחה שיחי , והטענו' שיש לי ללדק את עלמי ואלעזוב סמתי ולתחזק
 אולי אנכל בסבלי הייסורין : (כח) יגורתי , כי גם כן יבואו כל עלבותי , וידעתי כי
 לא תנקני בעבור שתיקתי , כי כן שתקתי מתחלה ולא הועיל לי : (כט) אנכי ארשע ,
 יאמר כי אם ילעק וילמד זכות על עלמו גם כן יהיה רשע בדיונו , ולמה זה הכל איגע
 ללעוק ולטעון , והנה אין טוב לשחוק ולהבליג ולא ללעוק חמס , כענין חוי לי אם
 לא חמתי : (ל) אם התרחלתי נמי שלג , משל על היותו נקי כפיס ובר לבב : (לא) אז
 בשחת טטבלני , ציוס המות' תטבול אותי ציון מלול' בקבר : ושלמותי הנקיות ותעבונני
 ולא אהיה נקי ורחוי לבוא לפני המלך למשפט . ומלות אז בשחת הורה על היות עת

הקבורה

לֹד יִסַּר מֵעָלַי שְׁבַתְמוֹ וַיֹּאמְרוּ
 אֵל-הַבְּעֵרָנִי: לֵה אֲדַבְּרָה
 וְלֹא אֵירָאֵנִי כִּי-לֹא-כֵן אָנֹכִי
 עֹמְדִי:

יְהִי: אֲדַבְּרָה כְּדוֹן אֲרוֹם
 אֵיךְ טָנָא עֲבַדְתִּנִּי
 וְלַעֲפָרָא הִתִּיבְנִי:
 יִהְיֶה הַיָּד חֲקָבָא
 סִגְנָתָא יְתִי וְהַיָּד גּוֹבְנִין
 קַרְשָׁתָא יְתִי: יֵא מְשַׁבָּא
 וְכִסְרָא אֲלֵבְשָׁתִּי
 וְכִגְרָמֵי אֲוִיָּא וְגִדְיָא

ר ש"י

החזק את הרפה: (לד) בילא כן אנכי. על כן שאנכי יראי אני מוחזק בי
 שלא אחייב צדין:

הרמב"ן

הקבוצה יום הדין, וכן איוב יאמין כן: (לד) יסר מעלי שצטו, תפלה לאל שיסיר
 מעליו שצטו ואימתו וידבר לפניו. או יהיה יסר יולא, כי המוכיח ישית ידו על שניהם
 ויסיר המוכיח שצט האזה מעל איוב: (לה) כי לא כן אנכי עמדי, איננו כן עם עלמי
 כאשר אני עמו לפי משפטו, כי לדיק אני בעיני. או יהיה פירושו לא כן אנכי עמדי
 כאשר אני עמכם הצנירים:

תוכחת חיים

ט (א) ויען איוב ויאמר, אמנם ידעתי, בפסוק הלו התכלל איוב
 והשיב שלא יחשוב השומע, שאיוב ייחס צשום לד עול לה' בהגיע הרעות
 לאדם, כי אמנם גם אנכי ידעתי כי כן הוא כדברך, ואם אחת הוא שיסגית
 בפרטים כמו שתחשוב, לא יעות משפט לשום נמלא, האמנם בהגיע אלי
 הרעות העלומות אשר הגיעוני, חשנתי היותו מונח לגרמים השמימיים,
 שיפעלו על לד הקרי הרעות אל המקבל, ולזה בחרתי מות מתיים, חבל אנכי
 מאמין במליחות ה' כמוך, ואם ישגית לא יעות משפט כאמור, וגם שאין
 ראוי להחוכח עמו צשום לד צד צר הזה לגודל שלמותו וכחו ולדקתו ומה ילדק
 חנוש עם חלוכו'. (ד) חכם לב, חכם לב צד צדור סדר המליחות, שסדרו
 בחכלית התקון, ואמין כח לפעול ולחדש הכל צרצון סדורו הקדום כל אשר
 יחפון, או ואמין כח לקיימו צכחו צקיום מתמיד, כאמרו ואתה מחיה את
 כלם, ומי הוא שהקשה אליו לדבר אחוקשות אשר לא כדת, שהשם ישלים
 עמו. או מי הוא הדבר שהיה קשה צעיניו לעשותו שלא עשהו והשלימו לגמרי
 וישלם מן שלם, או מן גמר הדבר והשלמתו. (מרא"פ): (כז) אחת היא,
 עתה החליט איוב כוונתו, ואמר לצלדד כי אחת היא הנחיתה חללו אשר
 הצחין צה אחרי החקירה והנסיון צראותו עלמו כגוע ומוכה עם היותו
 לדיק, וכן ג"כ רשעים גדונים ומוכים, וע"כ אמרתי כי חס ורשע הוא
 מכלה, וצבלתי השגחה יפלו הרעות לראוי ושאיו ראוי, ולכן העלה שיעלת
 אחתי לשחר אל אל, לא יושיעני. (כג) אם שוט ימית פתאום, ועוד לא
 ידעתי איך תחשוב שרעות הלידיקים והרשעים שתהיה שזה צעיניך להיוחס
 שזה צאחרונה, כי אם שוט ושצט המכה ימית פתאום הרשע, הנה הרשע
 ילעג למסת ולנסיון הנקיים ולרצוי לרותיהם, כאשר יאריכונו היסודין
 כמוני, כי הרשע נפרע צחעליו חכף, והנקיים חכנד לרתם ויסוריהם.

ועליו

תוכחת חיים

ועליו ילעג הרשע לחמר לדקתי ממנו, וא"כ איך תזמין סיהיה כליון הרשע והלדיק שזה לטובה, שלא יגזרו השכל והדין, כי הרשע המרבה לחטוא רחוי שיאריכו ימיו, והלדיק שחטאיו מעטין יקלרו יסוריו וימעטו, והנה הדבר בהפך הללי. אשר על זה יש לי להחלוקן וללעוק ולסכל דברך: שוט מן שוט לסוס שנט המכה, למכת מן כסיון, הוא כסיון הלדיק. או למכת מן שרי עמים, לשון מם העונש המגיע ללדיקים ולנקיים. (מרא"פ):

הרגום

איוב י

אשפיתני: יבחי וחסדא
עבדקא עמי ודברך
נשרת רוחי: יג ואלין
אשישהא בלבך ידעית
ארום דא גבך: יד אין
חבית ונשרתני ומן חובי
לא תזנני: טו אין
חבית חבל עלי מנדינא
רבא וזכיתי לא אוקוף
רישי מן קדם חביתא
דאסבי חסודא ואחסי
סגופי: טז וארים ידיה
היך ארנא תצוד יתי
ותתוב הדין בי: יז תחדת
סהדיך לקבלי ותסגי
רוגך בחדי מהחלפן
מחוקא מהחילין גבי:

א נקטה נפשי בחיי אעובה
עלי שחי אדברה כמר נפשי:
ב אמר אל אלוה אחרשיעני
הודיעני על מה תריבני:
ג הטוב לך ו ביר העשק פי
תמאם יגיע בפיק ועל עצת
רשעים הופעת: ד העיני
בשר לך אספראות אנוש
תראה: ה הכימי אנוש ימיה
אם שנוהיה כימי גבר:

רשי

י (א) נקטה נפשי. נפשי מתקוטטת על שאני חי והוא לשון ונקוטתם בפמכם (יחזקאל כ'): אעובה עלי שחי. רחמי לזעוק ולקבול ולא אוכל לשנחי ולסבלינו: (ג) הטוב. בתמיה. כי תעשוק. ותגזל מן הלדיק חח לדקו: ועל עלת רשעים ומקביטים הופעת זיווך להראות להם פנים שוחקות: (ה) הכימי אנוש ימיה. להחנרות בו לרדוף: (ז) על דעתך. יודע חתה:

הרמב"ן

י (א) נקטה נפשי בחיי. מלשון ונקטתם בפניכם, כלומר אני מתקוטט בעלמי כאשר אעזוב ימיה בתוך לבי, ובאשר חדנריהיו דנדי במרירו נפשי, כענין כי הקרמתי בלו עלמי: (ב) אמר אל אלוה אחרשיעני, תחלה הודיעני על מה תריבני: (ג) הטוב לך כי תעשוק, כלומר שתעשה לי עושק גזל ולגזול ממני מעשי הטובים, או טוב לך כי תמאם בי, ואני יגיע בפיק, כי תופיע ותראה בי עצת הרשעים, כלומר משכנות ובפירה, אולי ידע איוב ננפשו כי הרהר מסתלה אחריו מדותיו של בקב"ה, וכיה מסתפק ואומר בי אין טוב לאלהים שימאסנו ויענישהו על ספיקות משכנתו אשרי שבו יגיע כפיו, או יאמר בן על משכנתו אחרו נח עליו הרעה: עצת רשעים, היא כפירה שמשפירם הרשעים בלבנם, וכן עצת רשעים רחוקו מני, כפירה: (ד) העיני בשר לך, שתעש לי רעה לזכות אותי לדעת בל לבני אס אהנתי ככל נפשי: (ה) הכימי אנוש

ו כִּי־תִבְקֹשׁ לְעוֹנֵי וּלְחַטָּאתַי
 תִּדְרוֹשׁ: ו עַל־דַּעְתְּךָ כִּי־לֹא
 אֶרְשָׁע וְאֵין מִיָּדְךָ מִצִּיל:
 ח יָדִיקָ עֲצוֹנוֹי וַיַּעֲשׂוּנֵי יַחַד־
 סָבִיב וַתִּבְלַעַנִי: ט זְכַר־נָפְלָא
 בִּי־כַחֲמֹר עָשִׂיתָנִי וְאֶל־עַפְרָר
 תִּשְׁיִבֵנִי: י הֲלֹא כִּחְלָב תִּתִּיכֵנִי
 וּכְגִבִינָה תִקְפִּיאֵנִי: יא עוֹר
 וּבָשָׂר תִּלְבִּישֵׁנִי וּבַעֲצָמוֹת
 וּגְדִידִים תִּשְׁכַּבֵּנִי: יב חַיִּים
 וְחֹסֶד עָשִׂיתָ עִמָּדִי וּפְקֻדָּתְךָ
 שָׁמְרָה רוּחִי: יג וְאַלֶּה צַפְנֹתָ

יה וְלָמָּא מִן רַחֲמָא
 אִפְקִיתָנִי אֲהַנְגִיד וְעֵינָא
 לָא תִסְכַּנְנִי: יט הִיכְמָה
 דְלָא הִוִּיתִי אֲהִי מִן
 כְּרִיסָא לְבִי קְבוּרָהָא
 אֲתַעַל: כ הֲלֹא קִלְיִין
 יוֹכִי וּפְסָקוֹן רְשׁוּי עָלִי
 וְאֲנִיחַ זַעִיר: כא עַד יִלָּא
 אֵינִל וְלָא אֲתוּב לְאַרְעָא
 חֲשׂוּכָא וְסוּלָא דְמוֹתָא:
 כב אֲרַעָא דְתִימּוֹרָהָא
 הִיךְ קִבַּל סוּלֵי מוֹתָא
 וְלָא סִדְרֵי יִתוּב בְּנֵי
 זָשָׂא וּמִפְעֻעָא הִיךְ
 קִבַּל: כג וְאַתִּיב צוּפֵר
 דָּבָן גַּעֲסָה וְאָמַר:
 כד אֲשֶׁר דְּמִסְגֵי מִלְכָּא
 לֹא יִתוּב וְאֵין בֵּר
 וְשׁ כְּרִי לִפְתָּן חֲזִי:
 כה כִּיבְיָנָה נוֹכְרָא מִשְׁתַּקֵּין
 וְתַחֲבָא וְיִית דְּמַכְסָף:

ר ש"י

(ח) עצבוני. עשאוני עלב. דפוס. כמו חין מעלינים את הקטן במסכת
 שבת. ועתה חיילותיך יחד סניב ותבלעני הם התולעים: (ט) תשיבני.
 לנסוף: (י) כחלב תתיכני. בעיפה תולחתי: (יג) ופקודתך. פקודת

ה ר מ ב ן

אנוש ימיד. ולא תוכל להמתין עד בא חליפתי, ואם תעלתי תענישני אפ"כ: (ו) כי
 חבקש. לי עון וחטא ואתה היודע באמת שלא ארשע בנסותך אותי. וגם ידעתי שאין
 מידך מליל ואין לורך לנסות כחך וגבורתך עמי. ויתכן לפרש בנסוקים הלא ענין
 אחר, הטוב לך כי תעזוק אותי ותמאסני ואני יגיע כפיך, או הופעת על עלת
 רשעי מסיתים אותך עלי לאמר כי אני רשע: העיני נשר לך שיטעוך עדי שקר: הבימו
 אנוש ימיד שיאמרו לך שחטאתי בימים הקדמונים טרם דעחך אותי: כי תבקש לעוני
 ולחטאתי ותדרשם מאחרים, ואתה היודע שלא רשעתי, ועם כל זה אין עידך מליל,
 ואלה התלויות על דרך מלכי נשר ודם, והראשון יותר נכון בעיני: (ח) יריך עצבותי,
 יריך עמלו ונשאו בני עלב ויגיע כפיך תבלעני. והמפרשים פירשו אותו עלשון טשנה,
 חין מעלנין את הקטן וכוא תיקון האברים: ויעשוני יחד סניב, כלומר יריך עשוני
 ותקנו אותי אברים סניב להיות גופי תקיף וחזק ועתה תבלעני, ובן אשר התרצום
 ירך ליירוני ועברותי כקדא חזור חזור וסלעמתא יתי. ויש אומרי כי הקוטים הבאים
 מן המוח וקוט השדרה נקראו עלנים בלשון הקודש, כי בן נקראו בלשון ישמעאל עלב,
 וירלה לומר תקנו חוטי וגידו סניב לעלמות להיות נקשרים בקוץ: (ט) כי בחומר
 עשיתני, כי בחומר היולר אשר יעשה החומר מן המים והעפר וישו ויעש' כלי, ככה
 עשית אותי וסופי להשיבני אל העפר, וירלה לומר אחרי שעמלת בגופי להיות ימו
 מספר למה תלמית ימי, כי הנה עמלך לרחק יהיה: (י) תתיבני, כמו כהטוך כסף:
 וכגיבנה תקפיאני, סיפר ענין היות האדם: (יג) חיים וחסד עשית עשרי, בנטן
 חמי ואסרי לחמי: ופקודתך שמרה רוחי. שאתה לריך לפקוד הבריות ולספק לרכס,
 ואם לא תפקדם חסיד לא יהיו, כענין ותכפרו לרגעים, וה' סקד את ארה, ובן

אשר

בְּלִבְבֶּךָ יָדַעְתִּי כִּי־זֹאת עִמָּךְ
 י' אִם־חָמַאתִי וְשָׁמַרְתָּנִי
 וּמַעֲוֵנִי לֹא הִנַּקְנִי: טו אִם־
 רָשַׁעְתִּי יִצְדַּקְתִּי
 לֹא־יִשָּׂא רֹאשׁ שְׁבַע קָלוֹן
 וְרֵאָה עֵינָי: טז וַיִּגָּאֵה כִּשְׁחַל
 הַצֹּדֵדִנִי וְחָשַׁב תַּתְּפִּילָא בִּי:
 י" תַּחְדָּשׁ עֲדִיקָה יִגְדִּי וְתִרְבֵּן
 כַּעֲשֵׂה עִמָּדִי חֲלִיפֹת וְצָבָא

י וְהִימָר דְּכִי
 אִוְלַפְנֵי וּבְרִיר הַוִּיתִי
 בְּעֵינֶיךָ: ה וּבְרַם מִן יָמֵן
 אֱלֹהֵא מִמְלַל וַיִּפְתַּח
 שְׁפֹתָיו עִמָּךְ: ו וַיִּחַר
 לְךָ כְּסוּיִן דְּחֻכְמָתָא
 אַרוֹם כּוּפְלָא לְחֻכְמָתָא
 וְדַע אַרוֹם אַנְשֵׁי לְךָ
 אֱלֹהֵא מַעֲוִינֶךָ: ז אֲפֹשֶׁר
 דְּפִשְׁפּוּשׁ אֱלֹהֵא תִשְׁכַּח
 אִין עַד סִיפֵי שְׂדֵי
 תִשְׁכַּח: ח בְּגִבְהֵי שְׁבִיבָא
 מָה אַתְּ עֹבֵד בְּאוֹרֵיתָא
 דְּעִיִּקָא מִן יָשׁוּר נְסִי

ר ש י

חשמרתך שמנית לי שומרים. שמרה רוחי צנען חמי ואח"כ: (יג) ואלח
 לכנת בלננד. לבלעני כאילו חין (אהה) זוכרם: וידעתי כי זאת עמך.
 הכל כמפורש ולא שכחתי: (יד) אם חמאתי ושמרתני. נתת עיניך בי
 מלהעלים ולעבור על מדתיך (ומעתה) ומעוני חין אתה מנקני. חלח על
 הכל אתה פורע: (טו) שבע קלון. חני: וראה עניי. חין זה וראה לשון
 לוחה חלח שם דבר. ראה עניי דרכ"ץ בלע"ז veqant (בל"ח fehend)
 שכל שעה חני רואהו. כמו שאתה חומר ושבע ימים (לקמן בסוף. כמו
 ושבע ימים) (צקמן חחת שי"ן). כן תאמר וראה כמו וראה עניי:
 (טז) ויגאה כשחל חלדני. ויגדל בעניך להיות לך לפשא ולכח נפש חת
 אשר כשחל חלדני. אשר חפרום לי מלודה כאילו חני גבור כשחל. וחשוב
 מיום חל יום: תתפלא בי. לרקדק ולהפליח במשפט. לשון כי יפליח (מדבר
 ו'): (יז) עדיך. להעיד על חליפת החלחים ומכחוצים: וצבא עמי

ה ר מ ב ין

אמר כתרנים ודכרנד נערת רוקי: (יג) ואלח לכנת בלננד, להניאוס עלי בסוף:
 וידעתי. כי זאת המקשה היתה עמך כשבראתני והעינות לי כי לא חמאתי אחרי כן,
 ומפני שהמטיב לאדם נראה כאוהב, ואם ישנאהו הנם איבתו לפונה וטמונה בלב,
 ע"כ אמר לכנת בלננד, כלומר לח גלית שהיית חויב לי ורולה לעשות עמי רעה.
 והכוונה להתאונן במה שאמ' הרבה פעמים, למה יברא האלים את האדם להשקיתו:
 (יד) אם חמאתי ושמרתני, כדי לראות חמאתי ושלא חנקני מעונותי: (טו) אם
 רשעת חללי לי, סיפר כיישמור ויזכור חמאתי ולא ינקה מהעונות, ויביא עליו לרות
 רבות ורעות על רשעו, ואם לך לא ישא ראשו: שבע קלון, יאמר על עצמו כי הוא
 שבע קלון, ויחסר מלת חני: וראה עניי, פירשונו כי הוא דרך תפלה, כלומר ראה
 עניי וחלילני. והנכון כי יאמר לא אשא ראשי אשר הוא שבע קלון על נגעיו ויבוש, וראה
 עניי כי תהיר כי בן הוא, וראוי להיות שבע קלון עליו: (טז) ויגאה, העוני ויגבה
 עד כי חלדני בעבורו, כמו השחל שאר מרים עליו חרבו חנית עד אשר ילודנו: ותשוב
 תתפלא בי, תשוב כל היום ותראה פלאך בי, כענין אך כי ישוניהפוך ידו כל היום:
 (יז) תחדש עדיך נגדי, הנגעים המעירים שאני רשע תחדש לנקרים להניא עלי
 חללים

תרנום

אחידע: סדנגידא תיר
 מן ארעא משחקה
 ופתיה תיר מן ימא:
 אין יחלוף ויחוד
 שמיא בענגי ויכנוש
 משרין מן יתיבניה:
 יא ארום הוא חפים
 גברי שקרא ואפשר
 דחמי שקר ולא אהבין:
 יב וגבר הריף יתחפם
 לביה ועילא דמרודא
 היך בר גש אתיליד
 : ת"א ובר גש מפלפל
 ידיק ועולם מסרבן
 דאתבן גברא רבא

עמי: יחולמה מרחם היצאתני
 אגוע ועין לא-תראני:
 יט באשר לא-היירי אהיה
 מפטן לקבר אוכל: כ הלא
 מעט ימי יהדל ישית ממני
 וצבליגה מעט: כא בטרם
 אלך ולא אשוב אל-ארץ
 חשך וצלמורת: כב ארץ
 עפרתה יכמו-אפל צלמורת
 ולא סדרים ותפע כמו-אפל:

רשי

זמנים קלובים לייסורים. אלו משמשים (לכא ח') וחתרים ומתחלפים.
 סנויים משונים מאלה. ומשמעין זמן אחר: (יח) אגוע ועין לא תראה.
 הלא אגוע מרחם: (יט) אוכל. הלוואי הייתי מונל: (יט) ושית ממני.
 סית עלמך ממני ומעלי. כמו (ישעי' ס"ה) קרב חליך. קרב לעלמך ורחק
 ממני: (כא) בטרם אלך. בעודני חי ולא הגיע עת מותי. הכח לי
 וחרגיעה: (כב) עיפתה. סם דבר חסוכה. כמו שחר ועיפה. (ללמות
 היא ולא סדרים זה ואור שלה כמו חופל הוא): ותופע כמו חופל. מקום
 מופע שנה כמו חופל הוא:

הרמב"ן

קליום משונים: נגדי, דרך המעידים באדם לשנת נגדו, כמו הושיבו אנשים בני
 בליעל כגדו ויעידוהו: ותרב בעשך עמדי, יראה כאילו כל היום הוספת בעם קדש על
 הראשון, ואני חליפית ולכא עמדי מתחלה, כי מלבד הנגעים היה סופי לחלוף
 ולמות, וזמני הקלוב כנר הוא עמי. והענין כי הקטאים יקלרוימי ויעשו אותם
 מעט ורעים, והלדק לא יאריך ולא ייטיב לי, כי לבאי וזמני עמי מעודי: (יח) ולמה
 מרחם הולאתני, רק אגוע שם ולא יראני עין בקיים וכאילו לא נבראתי אהיה, ומבטן
 הספלת אל הקבר הייתי מונל: (כ) הלא מעט ימי וקדל, כותרין אותן מלשון ארעה
 מה חדל אני, והפכוהו מן יושבי חלד, ולדעתי הוא מל' ויחדלו לבנות העיר, וענייני
 הלא מעט ימי וחדל ממני: ושית, זה על לב והתכוון כי כן הוא, מלשון שיתי אותותי
 אה בקרבו, כענין מנלי משים. או יאמר הלא מעט ימי וקדל לך מהס, ושית ממנו
 לכך אל דבר אחר ואתחזק מעט. ולדעת התרגו' ירושלמי פתרונו ואים שאכליג מעט,
 כלומר שים ריוח שאכליג מעט, ואמר הלא קלילין יומי ופסקן ושוי ריוח עלי ואנוק זעיר
 ועשה וקדל שם, כלומר וימי נחללים ממני וקית בהם שאכליג מעט: (כא) בטרם
 אלך ולא אשוב, לא יתכוין הספר הזה אל תקיית המתים רק כנוהג בצעולס יתחונן:
 (כב) עפתה כמו חופל, מלשון עושה שחר עיפה, והוא ענין חשך, רק התרגום
 אמר ארעה דתימורהא היך קבל, והם אמרו נתרי האור הזרחים אחר עמוד השחר
 ועושים תימורים, והם כאילו עפים לעיני האדם, והיא ארץ ללמות ואין זה סדדי
 העתים קור וקום וקיץ וקורף ויוס ולילה:

י (כז) עיקר המענה הזה לחיוב, יכלול בו דברים אלו. א, צרוע הסדור אשר נמלאת ייחסהו חיוב עוד בזה אל הסדור והכוכבים, ולזה לא היה מתרעם אל העול מלתו ית' על זה, אחר שמונח הסדור לגרמיים העליונים, רק התרעם בזה החלק מדוע נבראו הקשי יום מלתו ית', להיותו סבת הכל ועוז מהם הנפל, וחשב היותו כשגגה היוצאת מלפני השליט, ולזה אמר למה מרחם הולאתני, ואמר מוטן לקצר אובל. ב, כי זה היות חיוב חושב היותו חס וישר בלתי ראוי לעונש כזה, ודיעו היו משיגים אותו כי מלת ה' היתה זאת, חס כן יתרעם מדוע יקרוהו כאלה והוא לדיקוישר, ולזה אמר חס ורשע הוא מבלה. ג, כי אחרי שהכית חיוב על היותו חס וישר, ודיעו עכזבים אותו, היה מבקש על לר היפוי ההללני, להתוכח עם האל, ולדעת מדוע יבואו אליו כאלה הנלתי ראוי אליו, ואיך ידעהו ה' לדעת מקרי הפרטים הקורים תחת הזמן הנלתי מתיחס אליו, כאמרו העיני צר לך, ותשוב ראיתו של — חיוב להיותו מונח זה אל הסדור מהכוכבים לפי דעתו, ושהשגחת ה' היא צמינים ולא צתישים, כדעת קלת קודמים, וזה כדי להרחיק מעליו יתברך לאות וחסרון, חס תהיה צפרטים כאשר אמר ולרגעים תנחנכו. ד, מה שהכית חיוב ממנוכח אורך הפורענות הלדיקים קשה מאד מפורענות הרשעים צמהירות, כאמרו חס שוט ימית פתאום, למסת נקיים ילעג, שטוב הוא להיות נפרע מחטאיו מהר יותר מאריכות היסורין לחין קץ. ה, מה שנחר חיוב להודיע לריעו היותו מאמין באל משפיע קדמון, וסבת הכל, כוטה שמים לנדווצריחת האדם ותכלית טוב שלמות חלקיו וחיצריו, כאמרו ידיך קלצני ויעשוני וכו' צפסוקים רבים, רק שאחר נריחתו האישית יונח למקרי הזמן, לפי מה שיגיעהו מן הדברים הנלתי מסודרים אלל המקבל, וזה אמרו ארץ עיפתה כמו אופל, ללמות ולא סדרים ר"ל גם אמנם זה היותו חי נעה"ז, היא ארץ עיפתה וחשך, כי האורה אשר בו הוא אופל המחשיך, להפסיד כל ההווים ולהפסידם ולהשחיתם, ולהגיעם אל לל המות אשר חין בו סדרים, רק ההפסד הגמור לכל הדברים המסודרים בו, וחופע האורה אשר זה להיות כמו אופל וחשך, וזה תכלית המליחות הזה התחטון, כי לל אור ההויה אשר בו, תכליתה הוא אל החשך וההפסדי וזה אללי מה שהנימותי מן המענה הזה. (מרח"פ).

תרגום

א' יוב יא

מתעבד: י אין את
 פונתא - לבך והפרוס
 פותיה בצלו ידך:
 י אין שקר בידך רחק
 יתיה וקא תשרי

א ויען צפר הנעמתי ויאמר:
 ב הרב דברים לא יענה
 ואם-איש מפתים יצדק:

ר ש י

מענה צופר יא (ב) לא יענה. מאחרים מפני רוע דבריו: (ג) בריך.

הרמב"ז

יא (א) ויען צופר הנעמתי: (ב) הרוב דברים לא יענה, כוונת האיש הזה

ג בְּדִיָּה מְתִים יִהְיֶה וְהִלְעַג
 וְאֵין מְכָלָם: ד וְהֵאמֵר זָךְ
 לְקַחֵי זָבֵר הָיִיתִי בְּעֵינֶיךָ:
 ה וְאַזְלָם מִיִּיתָן אֱלוֹהַ דְּבַר
 וַיִּפְתַּח שְׁפָתָיו עִמָּךְ: ו וַיִּגְדֵּ-
 לָךְ וְתַעֲלֶמְזוֹת הַכְּמָרָה כִּי-
 כְּפָלִים לְתוֹשֵׁיָה וְדַע וּכְיִישָׁה

בְּשֵׁבֶר עֲוֹנָא :
 טו אָרוֹם הִידִין הַזְּקוּף
 אֶפְסוּד דְּלֵא מוֹם וְתִהְיִי
 סְגִין סְחַבּוּלָא וְלֵא
 תְּרַחַל : טז אָרוֹם אֵת
 לְעוֹת הַתְּנַשִּׁי הֵיךְ מוֹי
 דְּעִבְרוֹתְדָּפֵר: יז וְמִטְהַר
 יוֹסִיד יְקוּם גּוֹשְׁקֵךְ
 דְּהֵךְ בְּגָרְגוּשָׁה א
 דְּמַעְפּוּעָא דְּקַבְלָא הֵיךְ
 צַפְרָא הָהִי: יח
 וְתִתְרַחֵץ אָרוֹם אֵית

רש"י

שאתה צודה מלנך: מתים יחרישו. בני אדם: (ד) ותאמר. להקצ"ה
 זך לקחי וזר הייתי בעיניך: (ו) תעלומות חכמה. וחדע כי כפליים
 לתושיה. יש לתורה שלא קיימת: כי ישה. כמו (דבריו' כ"ד) כי תשה צרעך

הרמב"ן

לסיוע לדבריו חביריו כי איוב קטא, וע"כ באה עליו כל הרעה הזאת, אך חדש כי מעשי
 האלהים מהם נגלים ומהם בעלמים, וכי האל עוזר על פשע הרשעים וירא און שלהם
 ולא יתבונן לו מתקלה, אולי ישנו אלו מפני תמלתו על מעשיו, וכשמטיב לרשעים
 וקומל עליהם כל שכן שלא יעשה רע לטובים, ולא באוייסורי איוב אלא שיכוין לבו
 וישוב ויפרוש כפיו לאל בתפלה ויהיה סופו שלום, כי שלות הרשעים סופה מפק נפשם
 אם לא ישנו. והנה נעשה הקושיא הגדולה של איוב ברשע וטוב לו ראיה שתמלתה
 על ברוחאיו וכי אינגנו מואם יגיע כפיו וכל שכן שלא ירע לטובים. והקושיא בלדיק ורע
 לו אינה מספרסמת ונראה, כי כל הנספה נאמר לו חייב היית בכך, ואין הקושיא
 הזאת אלא לחיש עם נפשו כשודע שהוא לדיק ואין בו עון ואינו ראוי לרעה הנאה עליו,
 ואולי ישא פנים לעלמו וישא נפשו בלדיקו. וע"כ תראה מן המענה והללה כי יפליגו
 החבירים באנדן הרשעים והכרת זרעם, כי היא הקושיא המתפרסמת עליהם וגם
 צנניאים כולם כירמיה, כי כולם ברשע וטוב לו יתמהו מדוע דרך רשעים ללכה,
 ומבקוק יכרף לזה לדיק ורע לו, כמו שכתוב כי רשע מכתיר את הלדיק, ע"כ ילא
 משפט מעוקל, ואמר ככלע רשע לדיק ממנו, כי נראה הוא לעינים שזה רשע ממנו.
 והנה ראינו שאיוב הפליג עם חביריו בחזרת הקושי' על עלמו, כי ירבה להלדיק נפשו
 וכן נהג עם שלשת חביריו שהיו מפליגים באנדן הרשעים, והוא ירבה להלדיק נפשו,
 וכראותי שאין אחד מהם מקבל דעתו וגם לא יאמינו לו, שב לטעון עוד כי יש רשעים
 מתים בשלום, ומה קפלים צניתם ובזרעם אקריהם, כאשר יתקיל בזה לאמר שמעו
 שמוע מלתי, אחר דברו עם שלשת חביריו בטענת לדיקת עלמו ודעת מכאוביו, ואלם
 מחזקים לטענות הנזכרות, והנה עם המענה הזה כנרגלו החבירים דעתם צננין,
 ושאר המענים טענות קזוקות לדעת הזה על הסדר והענין שפירשתי: הרוב דברים,
 כאומר האם רוב דברים לא יענה עליהם: (ג) בדיק מתים יחרישו, הדברים אשר
 אתה צודה ישתיקו האנשים, כי מי יודע שאתה לדיק ותאמר דברים שראוי ללעוג
 עליהם, ואין אדם יכול להכלים אותך, כי תלונתך עם האל שאתה אומר לו (ד) זך
 לקחי וזר הייתי, מפודי בעיניך, כי אתה יודע כאשר אמר על דעתך. כי לא ארשע,
 ואחרי שאין כח באדם להכליטך עלזה, (ה) מי יתן, שהאל ידבר עמך: (ו) ויגיד
 לך תעלומות חכמה, יגיד לך כי יש נשעשו חכמה נעלמת: כי כפלים לתושיה, כי
 כל היש הנראה בעולם כפול ובו חכמה נגלית וחכמה נעלמת, כלומר כי השגחת
 האל בנבראים טובה נראה ונעלם, כי נראה הנהגתו טובה בעולם וכודע כי היא

יותר

לָךְ אֱלֹהִים מֵעוֹנֶךָ : י הַחֲקֵר
 אֱלֹהִים תִּמְצֵא אִם עַד-תִּכְלִית
 שְׂדֵי הַמָּצְאָה : ח גְּבַהֵי שָׁמַיִם
 מִדֶּ-תִּפְעַל עֲמָקָה מִשְׁאֵזוֹל
 מִדֶּ-תִּדְעַע : ט אֲרַכָּה מֵאֲרִיץ
 מִדָּה וּרְחֵבָה מִנִּיָּים : י אִם-
 יִחַלֵּף וַיִּסְגֵּר וַיִּקְהֵל וּמִי
 יִשְׁיבֵנו : יא כִּי-הוּא יָדַע מִתִּי
 שָׂוֵא וַיִּרְאֵאֵן וְלֹא יִתְבּוֹנֵן :
 יב וְאִישׁ נָבוֹב יִלְבֵּב וְעִיר פָּרָא
 אָדָם יוֹלֵד : יג אִם-אֶתֶר

סבר ותתקין בי קבורהא
 לרוחצן השפוב :
 יש ותרבע ולא דמניד
 וישחרון אפך סגיעין :
 כ ועיגין דרשיעיא
 תשתיצון ושזכותא
 הובר מנהון וסברתהון
 מפח נפש : א ואתיב
 איוב ואמר : ב בקושטא
 ארום אתון חבריא
 ועמכו הסוף חוכמתא :
 ג לחוד לי לבא דכמתכון
 לא פריש אנא סנכון
 ועם מן לית דכמת
 אילין : ד חוכא לחבריה
 אחי דקרי לאלקא ועני
 יתיה חוך ליכאה
 שלימא : ה אודא דבסיר

ר ש י

הרבה יש ליעוד חיצוניתך בדברי עונך : (ז) החקר אלוהים תמצא. שאתה
 סבור שקיימת הכל. דבר שהוא (גבוה) כגובהי שמים מה הפעולה אחת
 ועמוקה היא החכמה משחול : (ט) מדה. מדה שלה. וכאן הזכיר מידוד
 כל זכר : (י) אם יחליף ויסגיר ביסוריו. את מי שירצה ויקהיל כל פמליחות
 שלו לזכח על שהסגיר. ומי צהן ישיבנו בדברים. למלוא על צפעלו.
 ואם מפני שהגידון שליו. ושקט ימים רבים כן דרכו : (יא) כי הוא ידע
 מתי שוא. וירא חון ולא יתבונן. שהם עושים ימים ושנים ודומה כמי שלא
 (יתבוננו) כי מאריך חפו : (יב) ואיש נבוב. וחלול בלא לב אשר לא הבין דרכו
 (ילבב) יקנה לו לב לשב לבדו ולפספס צמעסיו. או אדם אשר היה כעיר
 פרא לימוד מדבר קל בלא דעת : אדם יולד. ילמד עלמו להיות אדם חדש

הרמב"ן

יותר טובה מאשר דעתינו ששנת, ואתה אינך יודע ומכיר בעלמך אם אתה לדיק לפני
 האלהים, אך חרע באמת ביישה וילוה לך האלהים מעוונך, ולא השיג לך גמול על
 כולם, כש"כ שלא יוסיף ויטפול על עוונך : (ז) החקר אלוהים תמצא, החוכל אתה
 לחקור מה שחקור נך האלהים : אם עד תכלית, כוונתו תמצא לדעת למה הביא
 עליך ברעות השאה : (ח) גבהי שמים מה תפעל, גבהי שמים אשר נהם החכמה מה
 תפעל לדעת אותה : עמוקה משחול, אשר שם תרד קכמתו מה תדע : (ט) ארוכה
 מארץ, מדת החכמה : (י) אם יחליף ויסגיר, אם ירבה האנשים הנקראים בני
 חליף ויסגיר הארץ נידם : ויקהיל, וירבה אותם : ומי ישיבנו, בזה אם רשעים הם :
 (יא) כי הוא ידע, אנשי השוא ורוח האון שבהם ולא התבונן למעשיהם הרעים, רק
 העלים עיניו מפעשיהם בחמתו עלינו כפיו כש"כ שלא ירע לעוונם : (יב) ואיש
 נבוב ילבב, והאדם הוא נבוב וילא ששפט מעוקל מלבו ולא יתבונן באלה : ילבב,
 כמו לבנתיני אחותי בלה : ועיר פרא, האדם נהוולדו ילך וזיק בחולדתו, כעיר
 הפראים במדבר ולא יבין. ורלונו לומר כי איננו מכיר ערך עלמו אם לדיק הוא או
 הרשיע

תרנום

לְרִשְׁעָא סָן מַחֲשָׁבָא
 שְׁלֵו סְבוּן לְהִרְשָׁהֲקִי
 וּסְגָא: ת"א בּוֹעֲרָא בְסִיר
 לְעֵשׂו דָּסָן סַחֲשִׁבְתָּא
 רְחִיץ שְׁלֵו דְרַב הוּא
 מַעֲבֵד לְאַנְדְּרֵעֵזֶת
 דְּנָרָא: י וּבְנֵי נִשְׁו
 דְּשִׁוּיִן סַמְשִׁבְנִיהוֹן
 יתְמַסְרוֹן לְקִוּוּיִן וּבְנֵי
 יִשְׁמַעְאֵל דְּרְחִיץ
 יתְבַכְּרוּן לְשָׂאֵר אוּסְיָא
 דְּכַרְגִּיזִין אֱלֹהָא
 דְּכַמְתְּהוֹן דְּסָן אֱלֹהָא
 בְּיָדֵיהּ: ת"א וּבְנֵי
 יִשְׁמַעְאֵל דְּשִׁוּיִן
 בְּסַשְׁבְּנִיהוֹן יתְמַסְרוֹן
 לְקִוּוּיִן וְעַסְוִקָאֵי
 וּבּוֹאֲבָאֵי דְּשִׁרֹן לְרְחִיץ
 יתְמַסְרוֹן בְּיָד רִשְׁיַעְיָא

הַכִּינּוּת לַבָּקָה וּפְרִשְׁתָּ אֱלֹהֵי
 בְּפִיקָה: י' אִם-אָוֶן בְּיָדְךָ
 הִרְחִיקָהוּ וְאַל-תִּשְׁכַּח בְּאֵהָלֶיךָ
 עֲוֹלָה: טו כִּי-אֶזְו הַשָּׂא פָּנֶיךָ
 מִמּוֹם וְהָיִיתָ מְצַק וְלֹא
 תִירָא: טז כִּי-אַתָּה עֹמֵל
 תִּשְׁכַּח בְּמַיִם עֲבָרוּ תִזְכּוּר:
 יז וּמְצַהֲרִים יָקוּם חֵלֶד תִּעְפָּה
 בְּבִקָּר סְהִיָּה: יח וּבְטַחַתְךָ כִּי-
 יֵשׁ הַקּוֹרָה וְחַפְרָתָה לְבַטַח
 תִּשְׁכַּב: יט וְרַבְצָתָ וְאִין מַתְרִיד
 וְחָלוּ פָּנֶיךָ רַבִּים: כ' וְעֵינַי

ר ש"י

כסדר בני אדם ויכוין דרכו: (טו) כי לו. אם אחת היית בטוח שתשא
 פניך ממום שתגרום לעלמך לשאת פניך מכל מום מתוך כך: והיית מולק.
 חזק כמו מלוקי ארץ: (טז) וכל עמל היית שוכח. וכמים עזרו וחלפו.
 כן יהיה לך כל זכרון עמל: (יז) ומצהרים יקום חלד. יותר מאור להרים
 יקום חלד לך מזל חמן כמו וחלדי כאין נגדך (חילים ל"ט). ד"א יקום חלד כמו
 יקום אור חלודה שלך. כלומר שיהיה מקום חפילה מאיר יותר מאור להרים.
 זו שמעתי. אבל הראשון לי נראה סא"א: העופה. חפילה שלך כבקר
 חיה. ע"א העופה לשון עפעפי שחר (לעיל ג') שאם הוא לשון חופל היה
 לו לומר העופה נקוד בשב"א כמו חנופה חקומה חרומה חכומה: (כ) ועיני

ה'רמב"ן

כרשיע, אם לא יתן לזו בזה ויתפלל לאלקיו להבינו שגיאות ולנקותו שנסתרות. ע"כ
 אמר חריו (יג) אם אחת הבינות לנך, לפשפש במעשיך, ופרשת לאל כפיד,
 בתפלה לגלות שיניך בעבודתו, ואם תראה ח"כ (יד) און נידך הרתיקו, ומדע
 (טו) כי אז תשא פניך, ולא ישאר בך מום שחבוש ממנו ולריך לכבוש פניך בקרקע:
 חזית מולק ולא תירא, עוד משוב עליך כל המחלה: (טז) עמל משכח, העמל
 הזה שנא לך, ומזכירהו במים של נחל עובר שלא ישונו: (יז) ומצהרים יקום חלד,
 פירשו זו יותר מאור להרים יקום חלדך, כמו וחלדי כאין נגדך: העופה, העיפה
 שלך חיה כבקר הולך ואור, אבל התרגום אמר ומטהר יומך יקום גושמך דחלך
 דגירגושמך דפעפועא דקבלא היך לפרא תיהוי, עשה חלד מלשון חלודה בדברי רז"ל:
 (יח) וחפרת לנטק משכב, משכב לנטק כאילו חפרת סניבותיך כאשר נעשה סניב
 המגדלים: (כ) ועיני רשעים, שלא עשו משוכה, תכלינת, שילכו לטובה אשר ראו
 בתחלה, ויהיה להם כליון עינים ודחבון נפש בתקותם:

דְּכַרְגִּיזִין אֱלֹהֵי הַיָּם
פָּרְעָה דְאִתִּיהָ אֱלֹהֵי

רְשָׁעִים תְּכַלֶּינָהּ וּמָנוֹם אָבֵד
מִנֶּהֱמָם וְתִקְוָתָם מִפֶּה־נְפֶשׁ׃

ר ש י

רשעים. סוגהיך: הכלנה. נפנותם ברעתך לרחות זלתי יסוגו (תלוחם)
וכל כליון עינים שנלשון קודש זהו המלפה לרחות ואינו משיג. וכמו ועיניך
רוחות וכלות חליהם וגו' (דברים כ"ח): ומנום: הוא מנעת: ותקותם.
מה שהם מקוים לרחות כך: למפת נפש יהי להם:

תוכחת חיים

י"א (ו) כי ישה, מלשון שכחה והוא פועל יולא, ר"ל רוב הטוב אשר
חנך הש"י הוא סבה ששכחת עונך, כי כאשר רחית כי נחן לך הש"י עושר
וכבוד, החזק את עלמך כלדיק, ולא זכרת שלפי טוב מזגך וכפי גודל עושרך,
לא עשית מעשים טובים כאשר היית רחוי לעשות: (כ) והעיקר שיעלה
מדברי לופר, יסוב על שני דרושים, ראשונה מה שרחינו מדברי לופר,
היותו מכבים גם הוא לדברי בלדד, שהכל מוסדר ומוגבל מאת ה' אדון כל
הארץ לפי מעשה כל איש ואיש, רק ההנדל שיש בנייהם בהנחה הזאת, כי
בלדד אמר כי המצובה הזאת בהשגחה היא, כי מה שנחשבו אנו ברעת
הלדיקים שיהיה רע וטובת הרשעים שיהיה ג"כ רע, כאמרו אשר יקוט
כסלו, כן ארחות כל שוכחי חל, ולא ידענו סבת הדבר — הנה לופר יניח
התר המצובה הזאת במה שקלרה דעתנו לדעת מי הוא לדיק ומי הוא רשע,
כי לפעמים נחשוב בלדיק והוא רשע, וברשע והוא לדיק בעיני ה' כי הוא ידע
נותי שוא — והשני, כי הגמול והעונש יהיה כפי מדרגת האיש הטוב לגמרי,
או האיש הרע לגמרי אם יהיו, או מה שיחלש מהם בפעולות הטובות, או
סיגבר בפעולות הרעות, כן יגיע הגמול מאת ה' אבל אנו נסכל בזאת
הבחינה, ולא נדענה כי צוחן לבנות וכליות חלקים לדיק לבדו כאמרו במענה
הזה, הנה החקר חלוי תמלא וכו', ולזה לא יהיו האנשים שוים בלדק
וברשע, וכן לא ישוו במה שיגיע חליהם, וזוה תפול המצובה לאיש אשר
ייחס הדבר הזה לרוע הסדור העליון מבלי לדק, כי לא ידע מה הוא, כמו
שאמר גבהי שמים מה תכעל, עמוקה משאול מה תדע, כן תוכל לדעת את
חלה מסדור ההנהגה. וזה מספיק להנדיל הכוונות מהמונחים הללו, או
מה שיוסיפו ישנו וישלשו. (מרח"פ).

יב.

עלוהי סתתא בידיה :
 וברם שיל ברוך בעירי
 וילפונך ועופא דשמיא
 ויחוי לך : ח או מלך
 לארעא ותלפנך
 וישתעון לך נוגי ימא :
 סמן לא ידע בקר אלן
 ארום סחת ידא דיי
 עבדת דא : ידי בידיה
 נפשתא דכל חי ורוחא
 דכל בסר גבר : יא הלא
 אודנא מלין הבחן
 ומורנא מיכלא ימעם
 גיה : יב בקשישיא
 חקקתא ונוגדי יומין
 ביקתא : יג עמיה

א ויען איוב ויאמר : ב אמנם
 כי אהם-עם ועמכם תמורה
 חכמה : ג גם-לי לבב וכמוכם
 לא-נפל אנכי בכם ואת-מי
 אין כמו-אלה : ד שחוק
 לרעהו ו אהיה קרא לאלה
 ויענהו שחוק צדיק תמים :
 ה לפיד בון לעשות שאנן

ר ש י

מענה איוב. יב (ג) תמות חכמה. כשתמות חמות עמכם כל חכמה:
 כי כל חכמה נכס. חזל גם לי לנצ כנוכס: ואת מי אין כמו אלה. שהקב"ה
 שליט לעשות רצונו ולהחריך שלות רשעים. אינכם אלא כמושחקים צי.
 ואני הוא (ההוא): (ד) שחוק לרעהו. קורא להקב"ה ויענהו מלער
 הקנטחכם ומה יענהו לתת לו שחוק ללדיק: ותמים. שלם: שחוק לדיק תמים.
 הלא הענייה אשר ענהו ידעתי אני כאשר אמרתם: (ה) כי לפיד. אש
 בון של גיהנם עומד לני שאנן בעשותו לונור שלום יהיה לי: נכון. מזומן

הרמב"ן

יב (א) ויען איוב ויאמר, כבר פירשתי כי איוב יסוב על תלונתו ברשע וטוב
 לו, ויסוב להלדיק עצמו בכל המענים האלה: (ב) אמנם כי אתם עם, פירשו נו
 שהוא בזה להם, אמנם כי אתם עם שעמכם תמות החכמה בעבור כסילותם, כענין
 נסרקה חכמתם, ואיננו נכון אללי בעבור גם לי לנצ כנוכס, כי יהיה כסיל כמותם,
 רק פירושו אמנם כי אתם עם, כלומר מצטר האנשים הראויים להקרא עם הדור,
 כי שאר האנשים נהמה המה להם: ועמכם, תמות החכמה במותכם: (ג) גם לי
 לנצ כנוכס לא נופל אנכי מכם, איני נופל ממעלת החכמה מכם, וכמוה ויפלו
 מאד לעיניהם: ואת מי אין כמו אלה, לרעת כי האל נאגב ונעלה ונעלם מדעת
 היבורים חקר מעשיו, וכן אמר התרגום בקושטא ארום אתון חזריא: (ד) שחוק
 לרעהו אהיה, שחוק איש לרעהו מכם אהיה עתה: קורא לאלה ויענהו, הוא השלם
 אשר באו כל משאותיו. יאמר אני שחוק לכם, וקורא לאלה ויענהו, וצדיק תמים
 שחוק לכם, ר"ל שהם משחקים על מי שהיה שלם ואהוב לאלהיו, וגם הוא לדיק כי
 לא חטא כן נראה לי. או יאמר שחוק לרעהו אהיה אני הקורא לאלה ויענהו ושחוק
 לדיק תמים הוא השחוק הזה שמשחקו עלי. ויתכן לפרש כי אל"ף אהיה במקום יו"ד,
 וכן אהי דנריך מות, אהי קטנדך שאלו, והפסוק נקשר עם השני הנא אחריו, יאמר
 שחוק לרעהו יהיה השלם והשקט אשר הוא קורא לאלה לשחוק הוא הלדיק התמים.
 כי (ה) לפיד בחוגו, כי תנא עליו הרעה פתאום תחת עונתי ויבחו לו: לפיד בון
 הנכון בעיני שהוא מלשון הקולות ואת הלפידים, וכירושו כי ציון בוער יבא כתאום
 למי שהיה לו עשותית שאנן, כלומר מחשבת השקט ובעתה והוא נכון ומזומן שימערו
 רגליו ויפול: עשותית, מן אנדו עשותותיו, אולי יתעשת האלהים לנו, וכן אשר

התרגום

נִכּוֹן לְמוֹעֲדֵי רְגֵל: ו יִשְׁלִי
 אֱהָלִים ו לְשֹׁדְדִים וּבַטְחֹרֶת
 לְמַרְגִּיזֵי אֵל לַאֲשֶׁר הֵבִיֵא
 אֶלֹהֵי בִידוֹ: ו וְאוֹלָם שְׁאֵל-
 עַל בְּרִמּוֹת וְתִגְדָּה וְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וַיְגַדְלָהּ: ח אִן שִׁיחַ
 לְאֶרֶץ וְתִגְדָּה וַיִּסְפְּרוּ לָהּ הַגִּי
 הַיָּם: ט מִי לֹא־יָדַע בְּכָל-
 אֱלֹהֵי כִי יִדְהִיזָה עֲשֶׂתֶרֶת
 זֹאת: י אֲשֶׁר בִּידוֹ נֶפֶשׁ כָּל-
 חַי וְרוּחַ כָּל-בֶּשֶׂר-אִישׁ:
 יא הֲלֹא-אֲזִן מִלִּין תִּכְחֹן וְחָהּ
 אֶכֶל יִטְעַם-לוֹ: יב בִּישֵׁישִׁים
 חֲכָמָה וְאָרְךָ יָמִים תִּבְוֹנָה: ז

חוקקתא ונבוקתא
 דליה כלבא ובינתא:
 יד הא יצדי ולא יהגני
 יגנור על גבר בקבורתא
 ולא יתפתח: טו הא
 אחד במיא ומתניבשין
 וכד ישלחגון כההפכין
 בארעא: טז גביה
 עושגא וחוכמתא די
 ליה שלי וכשלי:
 יז דכוביל כרו מלביא
 כד משהלשלין ונגודיא
 יתעלב: יח שושילתא
 דמלביא משרי ואמר
 קמור בחרציהון:
 יט דמוליק דברבגיא
 דבזתא ותקיפיא
 מקלקל: כ מעדי קשוט
 ספוטא ממהימנין ומעם
 סביא יבלק: כא שדי
 בסרנותא על סרכיא
 ותקוף תקיפיא מחלש:

ר ש י

הוא העשתות שאכן להיות צמועדי רגל. שרגלם מועדת. וידעתי חני כי ימים
 ישליו אזהלים לבני קדר השוכנים צאהלים המדברה. והם שודדים שנא' פרח
 אדם ידו ככל (ראשית ט"ז): ובטוחות. שלימות יש למרגיזי אל. לכל אשר
 הביא לו הלור השלום צידו. חס טוב חס רע: (יא) הלא און מילין
 חנחן. ולמה לא ידעו זאת השומעים פעלו. כאשר החיך יטעם לאכול:
 (יב) בישוישים חכמה כו'. לדעת כי עמו חכמה כו': (טז) וישלחם ויהפכו

הרמב"ן

התרנום מחשנא: (ו) ישליו אהלים לשודדים, אמר כאשר ראיתי הכרי הקורא לאהיו
 פקוק לרעהו ותנא עליו ברכה פתאום בשלותו, כן ראיתי שישליו אהלים לשודדים
 ולגוזלים, ומשכנות מבטקים יש למרגיזי אל, לאשר הביא האהים ואנה לידו השלום
 וסנעקה, ואמנם כי אפילו (ז) בהמות, ובעופות ועלי הארץ ודשאי הודגו הים יספרו
 לך, (ט) כי יד ה' עשתה זאת, והענין לאמר כי שפירת מיניהם תורה על ההשגחה
 בכלל, אע"פ שהמשפט מעוקל בפרטים, וידו העושה הכל, כי (י) בידו נפש כל
 חי, בעופות גם צדגים ורוח כל בני אדם, וכל זה מדעתו של איוב וממה שיאמין הוא
 בהשגחה כאשר פירשתי: (יא) הלא און מילין חנחן, להכדיל בין האמת והסקר:
 וחיך אוכל יטעם לו, לדעת בין מתוק ובין מר, ולמה לא תנדילו אתם בין דבר לדבר:
 (יב) בישוישים חכמה, פירשו כי אפילו הישישים יש להם חכמה בזקנתם ובאורך
 ימיהם חכמה, וכיון שכן ראוי שיהיה עמו חכמה שהוא קדמון הנלח, ואינו נכון
 בטעם, אף כי הגבורה איננו מן המנין. והנרא' בעיני כי יאמר כי בזקנתו יתכנס,
 וכדוד אורך ימיו יתנו נן במקרים שראה, שהענין כאשר אמר ישליו אהלים לשודדים,

י עמו חֲכָמָה וְגִבּוֹרָה לוֹ
 עֲצָה וְתְבוּנָה: י הֵן יִהְיוּ
 וְלֹא יִבְנֶה יִסְגֹר עַל-אִישׁ וְלֹא
 יִפְתָּח: טו הֵן יַעֲצֹר בַּמַּיִם
 וַיִּבְשּׁוּ וַיִּשְׁלַחַם וַיִּהְפְּכוּ אֶרֶץ:
 טז עִמּוֹ עֹז וְתוֹשִׁיָה לוֹ שֹׁגֵג
 וּמִשְׁנֵה: יז מוֹדִיךָ יִזְעַצִּים
 שׁוֹלָל וְשֹׁפְטִים יְהוֹלִיל:
 יח מוֹסֵר מַלְכִים פֶּתַח וַיֹּאסֹר

כב כְּגִלִי עֲמִיקָתָא מִן
 חֲשׂוּבָא וּמִפֶּק לְגַהוּרָא
 טוֹרֵי מוֹתָא: כג כְּפִישׁ
 לְעַמִּיָּא וּמִאֲבָרְנוֹן
 כִּשְׂטָח כִּי צוּד תָּא
 לְאוּמִיָּא וְדִבְרָנוֹן:
 כד מַעְרֵי חֲכָמַת לְבָא
 דְרִישֵׁי עֲבָא דְאַרְעָא
 וּמִתְעַנּוֹן בְּלָמָא דְלִית
 אוּרְחָא: כה יִכְשַׁם שׁוֹן
 חֲשׂוֹךְ וְלֹא נְהוּרָא
 וּמִתְעַנּוֹן הֵיךְ רֵוִי:
 א הָא כּוֹלָא חֲמַת עֵינֵי
 שְׂמַעַת אוּדְגִי וְאַתְבִּינַת
 לָהּ: ב הֵיךְ מְגַדְעֵכוֹן
 יִדְעִית אוּף אָנָּא לִית
 פְּרִישׁ אָנָּא מְגַבּוֹן:

ר ש י

הארץ. בשליחותו כאשר עשה לדור חנוש שהליף שליטו של עולם: (טו) לו
 שוגג. האדם השוגג: ומשגה. שטן המשגהו: (יז) שולל. שם דבר
 הוא. שטות. מוליכם בשטות כשהוא רולה לערבב ולבלע חכמתם. כמו
 וסר מרע משתולל (ישעיה כ"ט) אשתוללו חצירי לב (חילים ע"ו) ותי"ו אשר
 במשתולל ואשתוללו כן דרך לשון עברית בתיבה שיסודה שי"ן או סמ"ך והוא
 באלדבר בלשון נעשה ונפעל אומתפעל כותן תי"ו אחר אות ראשונה של יסוד
 כמו וישתבחו בעיר (קהלת ח') וישתמר חוקות עמרי (מיכה ו') מסתולל בעמי
 (שמות ט') ויסחבל החגב (קהלת י"ג): יהולל. ישועה. לשון הוללות
 וסכלות: (יח) מוסר מלכים פתח. להסיר מוסר סבלם מעל אחרים
 ומעצירם ממלוכה: ויאסור חזור במתניהם. בתחילתם כשהוא תפץ בהם

חרמב"ן

ע"כ יענהו אליפו על זה גם שגם ישיש בנו, שראו תולדות הזמנים כמוך: (יג) עמו
 חכמה וגבורה, כי אין אדם יכול להנצל בכח' ולא בכח: לו עצה, להביא על האדם
 מקרהו פתאום מבלי שיתבונן לו: ע"כ (יד) יהרום ולא יבנה יסגור על איש ואין פיתח
 מאסורו, וזה המשפט באישים וגם המיני' ידון כרלונו: כי (טו) יעצור במים וייבשו
 הזרעים, ולפעמים ישלחם בלא מדה ויחפרו כל הארץ: (טז) עמו עוז ותושיה,
 כלומר הכח וכל היש צידו, ולו האדם השוגג ופושגה אקרו', בדרך כי צידו להטעות
 אדם שיטעה עלמו או שיטעהו אחרים להוליכו בדרך לרע לו: (יז) מוליד, החכמים
 המלכים שולל מדעת, והוא שם: משופטי הארץ יהולל, כי יעשו הוללות וסכלות
 כאשר יתשנו לעשות משפט, והנה הוא ככס מכל החכמים וגם הוא תקיף מכל בעלי
 היכולת: (יח) מוסר דבבים פיתח, להסיר עולם מעל שכם אקרו' כי יעבור ממשלת,
 והוא נותן להם סממנת ואזר חזור במתניהם להיות להם תוקף ומלוכה, כענין
 אהערה מלכין ומהם פנכין. והתרגום אמר שושילתא דמלכיא משרי ואסר קמור
 בתרביהון, והוא מלשון חכמינו ז"ל תהי' דאנהילך קמרא דאטק לשוויך אב"ד' וכתב
 בעל הפרוק ז"ל שהיא קנודה שקוגרין אותה כאבנט, אלא שהיא רחבה יותר וקובעין
 עליה כסף וזהב ושמי מלכים לונשק אותה, ואמר שהיא לבו של רבי נתן ראש גולה
 בצבל והיו ראשי גליות רגילין ללבוש קנורו' דאינון קמריין זלעמוד בפני מלכי הפרצוים

אָזוֹר בְּמַתְנֵיהֶם: יט מוֹלִיךְ
 בְּהַגִּים שׁוֹלֵל וְאִתְנִים יִסְלָף
 כ מִסִּיר שְׁפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם
 זְקָנִים יִקָּח: כא שׁוֹפֵךְ בּוֹ
 עַל־גְּדִיבִים וּמְזִיחַ אֲפִיקִים
 רָפָה: כב מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת מְנִי־
 חֶשֶׁךְ וַיֵּצֵא לָאוֹר צִלְמוֹת.
 כג מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיֵּאבְדֵם

ג בָּרַם אָנָּה לְוַת שְׂדֵי
 אֲמִלֵּל וּמְכַסֵּא עִם
 אֱלוֹהֵי אֶצְבִּי: ד וּבָרַם
 אֲחִיו מִחֲבָרֵי שְׁקֵר
 בְּקִאָּסֵי אֱלִיל וּמִדְּרָקָא
 דְּפִלְטִיָּה סְבִינָא הֶבְרִין
 פּוֹלְכּוֹן: ה לְוֵי דְמִשְׁתַּק
 תְּשִׁתְּקוֹן וְתִהְיֵ לְכּוֹן
 לְחֻבְמָתָא: ו שְׁמַעוּ
 כְּרוּן מְכַסְּנוֹתַי וּמִצּוֹת

ר ש י

חוגר חלליהם ומזרחם כח למלוכה: (יט) בהגים, שרים. כמו כהן מדין (שמות ג') כהן חזן (ראשית מ"ח): (כ) לנאמנים, חף לנאמנים בו פעמים שפתיו נכללים לדבר סרה. כגון חזרהם והאמין זה'. וסוף נכשל צמה אדע: (כא) ומזיח אפיקים רפה. וחגור החזקים מרפה ומפתח חגורם להתיט כחם. כמו (תלים ק"ט) ולמזח חמיד יחגרה. אפיקים חזקים כמו אפיק נחושה. (איוז מ'). אפיקי מגינים (שם מ"ח): (כג) משגיא לגוים ויאבדם. יש אומרים כאשר עשה למזרים זה שיגם אחי ישראל לפני צעל לפון (שמות י"ד) שגו ואמרו חדעו שהסכים עמנו לטבעם בים כאשר גזרנו כל הכן הילוד היאורה תשליבוהו (שם ח') וקשה יראתו של צעל לפון שלא געשו בו שפטים ככל אלהי מזרים. וגרם המקום להשגותם כדי לטבעם: זהו לשון חינו עיקר. דאם כן היה לו בלד ימין: משגיא כמו שוגה. חבל זה עיקר מגדיל. לשון שגיא כח. משגיא את הגוים ומלליחם ולבם החגאה זהללחם וסוף

הרמב"ן

עד סוף מלכות פרס, ועלה רבי נתן לארץ והיה אב"ד, ואמר לו רבי גמליאל הלא די לך זה ובקשת לך להיות גם נשיא, זה פירש בזה רבשריח גאון ז"ל. והנה לפי הענין פי' הפסוק שהאל מפתח מוסר המלכים ומסיר ממשלתם ואזור להם אזור במתניהם שיהיו ששמי המלכים הקמים תחתם: (יט) מוליך להגים, הם הנכבדים בכל עם כמו ובני דוד כהנים, הוא מוליך אותם שולל מעושר ונכסים וכבוד, ואיתנים יסלף, מדרכם: (כ) מסיר שפת לנאמנים, כי הקכפים אשר יאמין כל העם בדבריה יסיר מהם הדבור ולא ידעו דבר נכוחה: וטעם זקנים יקח, זקנים שהיו יודעים לתת טעם וראיה לדבריה יקח מהם, כענין טעם המלך וגדוליו, וצן טוב טעם ודעת למדני, והמפרשי אמרו כי נאמנים הם הדברנים, מגזרת וינאמו נאמ' (כא) ומזיח אפיקים רפה, פירש"י ז"ל תגורת החזקים מרפה ומפתח חגורותם כמו ולמזח תמיד יחגרנה: אפיקים, כסו אפיקים מגינים, ואחרים פירשו חוץ התקיפים שרפה ומחליש, מלשון חין מזח עוד, וכן אמר התרגום ותקוף שלכיא מחליש: (כג) משגיא לגוים, מרבה יאחר כשירלה יאבדם ולא ינכלו בהיותם רבים ועלומי: שוטח אותם על פני כל הארץ להרצות אותם: וינחם, למקום אבדון, והוא כפול כדרך סתוכמות, והתרגו' אמר משטח מלודתא לאומיא ודברינון, כלומר שוטח רשת לדגליהם וינחם נרגליהם להלכר

שִׁטַּח לַגּוֹיִם וַיִּנְחָסוּ כִּי מִסִּיר
 לֵב רָאשֵׁי עַם־הָאָרֶץ וַיִּתְעַם
 בְּתוֹהוּ לֹא־דָרְךְ: פִּי יִמְשָׁשׁוּ
 חֶשֶׁךְ וְלֹא־אֹר וַיִּתְעַם
 בְּשֹׁכֵר:

יג.

א הֵךְ כָּל רְאֵתָה עֵינַי שָׁמְעָה
 אֲזַנִּי וַתִּבֶן לָהּ: ב כְּדַעְתְּכֶם
 יִדְעֵתִי גַם־אֲנִי לֹא־נִפְלֵ אֲנֹכִי
 מִכֶּם: ג אֹלָם אֲנִי אֶל־שְׂדֵי
 אֲדָבָר וְהוֹכַח אֶל־אֵל אַחֲפָזִי:
 ד וְאֹלָם אַתֶּם טִפְלֵי־שֶׁקֶר
 רְפְאֵי אֵל ל כְּלֶכֶם: ה מִי־יִתֵּן
 הַחֲרָשׁ תַּחֲרִישׁוֹן וַתְּהִי לְכֶם
 לְחֻכְמָה: ו שְׁמַעְרָנָא תוֹכַחְתִּי
 וְרִבּוֹת שְׁפָתַי הִקְשִׁיבוּ:

ר ש"י

אונדן שלהן מה שמלליחין: שוטח. מרמה חותם להשטיח בחרץ ולכסותם:
 (כד) בתוהו לא דרך. בתוהו שאינו דרך:
 יג (ג) אולם אני. איני מנקש אלא לדבר אליו ולהתוכח עמו אחפץ:
 (ד) טפלו שקר. טחברי דברי שקר: רופאי חליל כולכם. כל חליל
 שנמקרא לשון אל. ורבותינו פירשו זה גיד הלואה שאין לו רפואה ושמו
 חלל: (ו) וריבות. הוכחות: (ז) הלאל מדברו עולה. אחרי אשר תחת

הרמב"ן

להלכר ברשתם: (כד) מסיר לב ראשי עם הארץ במלחמותם, כענין יאבד לב המלך
 והשרים: ויתעם, מדרכם ללכת בתוהו ואין שם דרך ללכת אל עיר:
 יג (א) הן, כל אשר אמרתם: ראתה עיני, ושמעה אזני טן הדורות קולמים
 כאשר אמרו חלי והבינותיו ולמה תחכמו עלי: (ב) כדעתכם ידעתי, שהוא חכם
 ויכול: (ג) אולם, ארלה לדבר עמו ולהתוכח על חפץ, כי אין ההשגחה שיה במשפט
 ואתם תוסיפו שקר על הדברי, באמרכם כיושגית בפרטים, והנה יעשה חפץ לדעת
 וחרפתו את שברי עלנקלה: (ד) רופאי חליל, מלשון אל כלומר לא כלום, והנכון
 בעיני כמשפטו, מלשון והחלילים כליל יחלוף, אמר כי אתם כרופאי הכסילים אשר
 עינים להם לראות ולא יראו בכל קלוריהן, יריהם ולא ימישון, בכל משיחותם אם

זורו

ס פו תי אציתו :
 י הלאה אתון מסללין
 שקר ולותיה הסללון
 נכילהא : ה האפוי
 תסבון אין לאלהא
 תנצון : ט התקין ארום
 יסששש יתכון אין היך
 דסתלעבא בבר גש
 תתלעבון ביה: ימכסנא
 יכסן יתכון אין בטוסקרא
 אפוי תסבון : יא הלא
 באודקפותיה על פורסי
 דינא רתיהיה תבעת
 יתכון ורתיהיה יפור
 עליכון : יב דקרנכון
 מתיל לקטמא לגב סנא
 נביכון : יג שתקו סני
 ואסלל אנא ויעבר עלי
 מדעם : יד סמור סה
 אמור בסרי בכפי ונפשי
 אשוי כד על גב ידוי :
 טו הא אין יקטלגני
 קדמוי אצלי ברם
 אורחתי קדמוי אכסן:
 טו לחוד הוא לי

תרגום

לְפִוּרְקָנָא אָרוּם לָא
 קְדָמוּי דִּי־טוֹר יַעוּל :
 יי שְׂקִיעוּ וְקִבְלוּ מִלְתִּי
 וְהִנּוּי בְּאוּדְגִיבּוֹן יִחְדָּא
 כְּרוּן סְדֵרִית דִּינְאִי־דְעִית
 אָרוּם אָנָא אָזְבִי : ים מִן
 הוּא דִּינְצִי בְּהֵרִי אָרוּם
 הִשְׁתָּא אֲשֶׁהוּקוּא־תִּגְגִיד :
 כִּלְחוּד תְּרֵהִין לָא תַעֲבֵד
 עִמִּי הִידִין מִן־קִדְמָךְ לָא
 אִמְטֵר : כּא יָדָךְ מְעַלְוִי
 אֶרְחֵק וְדַחֲלֵהךְ לָא
 תִּבְעִית יְתִי : כִּנ וְתִקְרִי
 וְאָנָא אָתִיב אוּ אִמְלִל
 וְתִתִּיבְגִנִי : כִּנ בְּמָה לִי
 עֵינִן וְחוּבִין מְרוּדִי

ו הַלְאֵל תְּדַבְּרוּ עוֹלָה וְלוֹ
 תְּדַבְּרוּ רְמִיָּה : ח הַפְּנִי
 תְּשָׂאוּן אִם־לְאֵל תְּרִיבּוֹן :
 ט הַטּוֹב כִּי־יַחְקֹר אֶתְכֶם
 אִם־כָּהֵתֵל בְּאִנּוּשׁ תְּהִתְלוּ
 נו : י הוֹכֵחַ יוֹכִיחַ אֶתְכֶם
 אִם־בִּסְתֵר פָּנִים תְּשָׂאוּן :
 יא הֲלֹא שְׂאֵתוֹ תִּבְעֵת אֶתְכֶם
 וּפְחָדוֹ יִפּוֹל עֲלֵיכֶם : יב זְכַרְנֵיכֶם
 מִשְׁלִי־אִפְרָ לְגַבִּי־חֲמֹר גְּבִיכֶם :
 יג הֲחָרִישׁוּ מִמְּנִי וְאֲדַבְּרֵה־

ר ש י

חל בלחם לריב. לא טוב שתדברו עולה: ולו תדברו רמיה. בעצורו
 תדברו רמיה כמו (לקמן ל"ג) הן חני כפיד לחל. וכמו חל הארץ אשר
 דבר להם (דברים ט') לצורכם. וכמו ילחם לכם (שמות י"ד). האתם
 תריבון לבעל (שופטים ו') הוקשה בעיני לדמותו כאן והוא דוגמת ציד משה
 לו על קרח (מדבר י"ז): (ח) הפניו תשאון. וכי להחניף לו בשאת פניו
 באתם: אם לחל. בשבילו תתוכחון על רמיה: (ט) הטוב לכם כי יחקור
 אחכם. ותמלאו שקרים: אם כהתל באנוש תהתלו בו. לומר לכבודך עשינו
 עלמנו שקרים: (י) הוכח יוכיח אחכם. הלא יודיע לכם דבתכם וכי נסתר
 שתעמדו לפניו צדין פנים תשאון לו לומר שם נשאנו פניך: (יא) הלא שאתו.
 גבהו ואימתו חזעת אחכם ויש אומרים שאתו שריפת השו. כמו וישאם דוד
 ואנשיו (שמואל ב' ה') וכמו משאת העיר (שופטים ד'): (יב) זכרוניכם משלי
 אפר. זכרוניכם נמשל לאפר. אתם סבורים להתמשל לאזרהם שאמר חני
 עפר ואפר (ראשית י"ח): לגבי חומר. שזה לעפר יהי גניכם חלל גניכם
 גובה שלכם. כמו (וחני לך גב ציחזקאל ט"ז): (יג) ויעבור עלי מה. מה
 שיעבור עלי בעון לעקתי יעבור עלי וחל חמושו על מה חני לריך לשאת וללחת:

הרמב"ן

ארו ואם קונשו ואם רוככו נשמן, וכן רועה האליל לעדרו, כאלילים לעם העובד
 אותם, והאלוה יקרא רוע לעמו, כענין רועה ישראל האויגה נוסג כלחן יוסף, כי
 נשג ערה: (ח) אם לאל תריבון, בעצורו תריבו עמי, כמו אמרי לי אחי הוא:
 (ט) אם כהתל באנוש תהתלו בו, לומר לכבודך עשינו ולמדנו עליך זכות נשקר:
 (יא) הלא שאתו, שהוא רס ונשא היה ראוי שתבעת אתכם: ופחדו, שיפול עליכם:
 (יב) כי זכרוניכם ושמכם נמשלים לאפר: לגבי חומר ורפס נמשלים גניכם, ולמס
 לא תיראו מאלרס ונשא שוכן עד, ואתם עפר ואפר: (יג) דחרישו ממני, אפר
 שאתם

אֲנִי וַיַּעֲבֹד עָלַי מָוֶה: יי עַל-
 מָוֶה וְאִשָּׁא בְּשָׂרֵי בָשָׂרִי וְנַפְשִׁי
 אֲשִׁים כַּכִּפִּי: טו הִיָּקְטִלְנִי
 לֹא אֵחָל אֶךְ דָּרְכֵי אֶל־פָּנָיו
 אֲזֻכֶּה: טז גַּם־דִּוְאַל־
 לִישׁוּעָה בִּי־לֹא לְפָנָיו חָנָן
 יָבוֹא: יז שָׁמְעוּ שָׁמְעוּ מִלְּתִי
 וְאַחֲוֵתִי בְּאָזְנֵיכֶם: יח הִנֵּה־נָא
 עָרַכְתִּי מִשִּׁפְטֵי דַעְתִּי כִּי־אֲנִי
 אֶצְדָּק: יט מִי־דִוְאַל יָרִיב
 עִמָּדִי כִּי־עָתָה אַחֲרִישׁ וְאַנְעֶ:
 כ אֶךְ־שִׁתִּים אֶל־תַּעַשׂ עִמָּדִי

וְסוּרְתָנִי אֲדַע יְהִי: י
 כִּי לָמָּה שָׁכַנְתָּךְ הַסֵּלֶק
 וְתַחֲשִׁבְנִי לְבַעַל דְּרָבָא
 לָךְ: כה הִסְרָפָא דְשִׁקְיָא
 הַתְּבַר וְהָא גְלָא יָבֵשׁ
 הַרְדּוּף: כו אֲרוֹם הַבְּהוֹב
 עָלַי סוּרְתָא וְתַרְתַּנִּי
 עֲוִית סְלִיִּיהִי: כז וְהַשְׁוִי
 כִּד בְּשִׁיעַ רַגְלֵי וְהַגְּשׁוּ
 כְּלָהוֹן אֶסְרִי עַד
 סְסִיגֵי רַגְלֵי הַרְשׁוּם:
 כח וְדוּא הִיךְ רַקְבוּבִית
 יִתְבְּלִי הִיךְ לְבוּשׁ
 דְנַמְרִיָּה זְחִיל: כט בְּרֵשׁ
 דְאַתְלִיד סָן אֶתְתָא נָן
 יוֹסִין וְשָׁבַע רוֹגְנָא:
 ל הִיךְ נִיֶּצָא גַּסָּס
 וְאַתְמַלִּל מְרַק הִיךְ

רש"י

(יד) בשרי צאיני. לייסרני ולכופני אל השתיקה: ונפשי חשים בכפי.
 להגיש נפשי למות זייסורי שתיקה: (טו) הלא אם יקטלני. איני נפרד
 ממנו וחמיד לו אייחל. על כן אין מרד ופסע בדברי אך דרכי ומדותי שנהגתי
 בהם: אל פניו אזכיר. לדעת מה יפשיעני: (טז) גם הוא. וכאשר פני
 שלם עמו כן הוא גם הוא לי לישועה ולא תמלאו אחס חן בעיניו: כי לא לפניו
 חנף יבוא. זה שנאמר להם (לקמן ע"ב) כי לא דברחם אלי נכונה:
 (יח) ערכתי משפט. הוכחת דברים. סדרתי טענותי לבני מה להשיב:
 (יט) אחרישו ואנע. אם לא אריב אחרישו ואנע: (כ) אך שתיים אל תעש

הרמב"ן

שאתם יראים מהתוכח עם האל, הקרישו ואל תענו אותי שקר: ויעבור עלי מהו
 שיעבור, כי אינני ירא מלאמר האמת ולהתוכח עמו, ועל זה ארצה לשאת (יד) בשרי
 צאיני, מרוב כאני, ונפשי חשים להיות מסוכן צללי, כי אינני כופר בו, שאפילו
 יהרגני (טו) לו אייחל, שיגמלני כלדקי בעולם הנשמות: אך דרכי אל פניו אזכיר,
 למה יענישני כלל ובל אחטא. וקרוב הפסוק הזה להורות כי בהרחיקו ההשגחה
 מן הפרטים לא יעשה כן רק בעולם הזה, כי גוף האדם בעיניו כגוף הנהמות, רק
 סן הנפש המשכלת לא יסור ההשגחה ומשפט אמת: (טז) גם הוא לי לישועה, שלא
 אענוש על תוכחתי ודברי, אבל אם אשמוק ואסבול הרהורי לבני תאנד נפשי מלפניו,
 כי אז אהיה חונף ולא יבוא חונף לפניו. או יהיה פי' גם הוא לי לישועה, בתוכחתי
 ולא לכס שתאמרו חנף: כי לא לפניו חנף יבוא, ליהנות מזיו השכינה: (יז) ואחותי,
 ר"ל מה שאלמד אחכס יהיה באזניכם: (יח) דגה נא ערכתי משפט, לרזן עמו:
 וירעתי כי אני אלדק, כי הוא שופט לדק, ואם אולתי לא יאמר כי חטאתי כלל:
 (יט) מוי הוא יריב עטדי, כלומר מי יריב ויתוכח עמי בעודני חי, כועתה, נקרוב
 אחרים

אז מפניך לא אסתיר :
 כה כפך מעלי הרחק ואימתך
 אל-תבעתני : כב וקרא ואנכי-
 אצענה או אדבר והשיבני :
 כג כפה לי עונות וחטאות
 פשעי וחטאתי הודיעני :
 כד למה-פניך הסתיר
 ותחשבני לאויב לך : כה העלה
 נדף תערוץ ואת-קש יבש
 תרהף : כו כיתכתב עלי
 מרדות ותורישני עונות

שלא ולא יקום : ג' חוד
 על בין שקחמא עינך
 ויתי העל דינא עקב :
 יסה יהן דבי סן גבר
 דאסהאב בחובין
 אלויןן אלהא די הוא
 חר די ישבוק ליה : ה' אין
 לא יתוב סריני יומי
 סנין ירחי גבך גורתי
 עבדך ולא יעבר :
 ו פסיק סניה ויפסוק
 סתיה עד דיקבל
 סופריה הך פאניקא
 ביוסיה : ז ארום אית
 לאינא סבר אין יתקון
 תב ישבשב וינקתיה

רש"י

עמדי • דין של מעלה ודין של מטה • ואם נאחזת תבוא למשפט אז מפניך לא
 אסתיר • אם נדין של מעלה חני אומר חטאתי • מכסה פשעיו לא יללית
 (משלי כ"ח) • ואם נדין של מטה • אף אנכי לא אחדה • כיסוי חטאה ל"ט
 (סא"ח) : (כא) כפך מעלי הרחק • כפייתך כמו שהוסיפו אליהו ואבכי
 עליך לא יכבד (לקמן ל"ג) ויש פותרים כפך כלומר ירך וקשה לי לאמרו • כי
 לא מלינו כף לרעה כי אם להגן כמו ושכחתי כפי (שמות ל"ג) • פניך תסתיר
 לראות את דרכי ישרי : (כה) תערוץ • תפחיד : (כו) מרודות • סרצניות •

הרמב"ן

אחריש לעולם ואמות ואין לי עת להתוכח : (כ) אך שמים אל תעש עמדי • אבקש
 מחת האלהים ואתקנן לו שלא יעשה עמי שמים רעות להענישני בעולם הבא ביום-דין
 כללו • ואז אחרי מותי לא אסתיר מפניך • רק אקבל פני מלכי ואחוכח עמו : (כא) כפך
 מעלי הרחק • תוקף ירך או פכתך אשר הכיתני בהם • כענין הנה יד ה' הויה :
 ואימתך אל תבעתני • כי אחוכח עמך ותהיה ראשון בריני ואני אענה על דבריך •
 אז אטעון אני תחלה ואתה תשיבני • והענין כי אם לא יוכל להתוכח עמו בעולם הזה
 יחאזה להסיר מעליו אימתו בעולם הנשמות ויתוכח עמו • ויתכן לפרש כפך מעלי
 הרחק עתה בעולם הזה : (כד) למה פניך תסתיר • מלעקתי : ותחשבני לאויב לך :
 כי מכת אויב הכיתני מוסר אכזרי • ורש"י ל"ל פירש למה פניך תסתיר מדרכי ומחשבות
 כי אני אויבך שלא תראה דרכי יושר שלי • והוא הנכון בעיני • כי הוא יתכוון לנטול
 ההשגחה או כידועה • כי תסתיר פניו לא יראה ולא ידע • ואמר אותה כמתאונן •
 וחליהו איתפוש אותו תחלה על-זה : (כה) העלה נדף תערוץ • אמרנו בתרגום-תנ"ך
 וכן לא תיכאון ולא תערכון • והוא מן מסעף פארה במערכה : (כו) כי תכתוב עלי
 מרודות • שגזרת מרי • תכתוב עלי כי פעמים רבים מריתי פיך : ותורישני עונות •
 ששיתי בימי נעורי • ופענין שאתה כותב עלי שפריתי וקטלתי בימי הנעורים ועליהם
 חתם מענישני • ואני לא אסתיר ולא פשעתי בעולם : (כז) יחשבם נסר רגלי • מלשון

יסדת

נְעוּרַי: נו וְתִשָּׁם בַּסֵּד וּרְגְלֵי
וְתִשְׁמֹר כָּל-אַרְחֹתַי עַל-
שְׂרָשֵׁי רְגְלֵי תַתְּחַקֶּה: כח וְהוּא
כָּרֶקֶב יִבְלֶה. כְּכֶנֶד אֶבְלוּ
עַשׂ:

יד.

א אָדָם יֵלֵד אֵשֶׁת קָצֵר
יָמִים וְשִׁבְע־רְגָזוֹ: ב כְּצִיץ
יֵצֵא וַיִּמָּל וַיִּבְרַח כִּצֵּל וְלֹא
יַעֲמֹד: ג אֶף-עַל-זֶה פָקַחַת
עֵינֶיהָ וְאַרְצֵי תְּבִיאָה בְּמִשְׁפָּט

ר ש י

זֶשֶׁר מְרִיתִי פִיךָ חֹתֵם כּוֹתֵם וְלֹא הַטּוֹבוֹת שִׁפְעַלְתִּי: (כז) בַּסֵּד. בַּלְשׁוֹן חֲרָמִי
סִדְנָח בַּסִּדְנִיהַ יִחִיב. עַץ גְּדוֹל שְׁנוֹתָיִן בּוֹ רְגְלֵי הַחֲסִירִים וּבַלְשׁוֹן יוֹנִי אֲשֶׁתִּי"ק:
תַּחֲחַקַח. חֹתֵם עַל־מֶדְ מַחֲחַקָה עַל פְּסִיעוֹתַי כֵּן פָּסַע זֶה וְכֵה פֶעַל וְכִמוֹ מַחִיק
הַחֶרֶץ (יחזקאל מ"ג). וְחִיק הַחֵמָה (שס). זֶה הַיִּסּוּד. חֲפִי"קִיל בַּלְע"ז
Affische בל"ח angeheftet, angehängt. הֵן עַל כְּפִים חֲקוּתִיךָ
(ישעיה מ"ט). (כח) וְהוּא כְּרֶקֶב יִבְלֶה. הַגּוֹף הַזֶּה אֲשֶׁר תִּרְדּוּף כְּרֶקֶב יִבְלֶה
וְלִין כְּבוֹדךָ בְּרַדִּיפְחֶךָ:

יָד (ג) אֶף עַל זֶה. הַהֲבַל וְהַכְּרֶקֶב פָּקַחַת עֵינֶיךָ. לְדַקְדַק בַּחֲטָאִיו
הַרְמַב"ן

זֶשֶׁת אֹתָם בְּשִׂיד. וְכֵן אָמַר הַתְּרַגּוֹם וְתִשׁוּי צְדָשִׁיעַ רְגְלֵי. וְכַעֲנִין תִּשׁוּי רְגְלֵי בַּסִּד
שִׁירָאוּ בּוֹ כָּל אֲרָחוֹתַי וְתִזְכּוֹר אֹתָהּ: וְעַל שְׂרָשֵׁי רְגְלֵי, תִּשׁוּי חוֹק וּמִשְׁפַּט כִּי אֲלוֹ פְּסִיעוֹתַי
כּוֹלֵם בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב: (כח) וְהוּא כְּרֶקֶב יִבְלֶה, רַמְזוֹ לַעֲלֵה הַנֶּדֶף וְלִקַּשׁ הַיֵּבֶשׁ אֲשֶׁר
הַזְכִּיר. וְהַעֲנִין לְמַה תַּעֲשֶׂה כֵת לְהַעֲנִישׁ גּוֹפִי עַל לֹא חֲמַם כִּי הוּא קַשׁ נֶדֶף וְסוֹפוֹ לְרֶקֶבֶן
וְאִינֶךָ לְרִיךְ לְהִרְאוֹת גְּבוּרַתְךָ כְּנִגְדּוֹ. וַיִּתְּכֵן לְפָרֵשׁ הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה הַעֲלָה נֶדֶף תַּעֲרוֹן
כִּי יִתְלַוֵּן לֵאמֹר אֲנִי עַל־הַנֶּדֶף וְקַשׁ יֵבֶשׁ, וְלִמָּה תִּכְתּוֹב עָלַי חֲטָאת נְעוּרֵי שְׁעִיתִי, דִּי
לִי בְּמִיתַתִּי שֶׁאֲנִי מַעֲוֹת לְהַבְּקֵר יָמִים וְשִׁבְעֵי רֹגְזוֹ, וַיִּשׁוּב לְתַלּוֹנְתּוֹ שֶׁאֲמַר שֶׁאֲפִי יִקְטֹל
הָאָדָם אִינוֹ רָאוּי לְהַעֲנִישׁוֹ, כִּמוֹ שֶׁאִין לְדַקּוֹ מִלִּיל אֹתוֹ מִן הַטּוֹת, וְזֶה יוֹתֵר נִכּוֹן בַּעֲנִין
הַפְּסוּקִים הַבָּאִים אַחֲרָי כֵּן בְּכָל הַמַּעֲנֶה:

יָד (ג) אֶף עַל זֶה, שֶׁהוּא לֵל עוֹבֵר וְאִינוֹ תַּפְקַח עֵינֶיךָ לְהַנִּיחוֹ בְּמִשְׁפַּט עַמְּךָ.
וַיִּסְדֵּר אִיּוֹב חוֹכְמָתוֹ עִם הָאֱלֹהִים לֵאמֹר שֶׁלֹּא חֲטָא, וְאִם יוֹדִיעָהוּ כֹּהֵל שֶׁחֲטָא לְמַה
הִיָּה חַטּוֹת בַּעֲנִינוֹ לְהַעֲנִישׁ גּוֹפּוֹ כִּי הוּא הַבַּל וְסוֹפוֹ לְרֶקֶבֶן, וְכּוֹנְנָתוֹ לֵאמֹר כִּי פְּחִיתוֹתוֹ
וְהַיּוֹתוֹ הַבַּל וְרִיק בַּעֲנִינוֹ הַנּוֹרָא מִסִּיד שֶׁמִּנּוֹ הַשְּׁגָחָתוֹ, כִּי מַחֲחַלְתּוֹ לְהַבַּל דְּמָה וְאִין
לְנוֹרָא הַשְּׁגָחָה עֲלֵיו, כִּי אִם יִמְלֹא סִסְפֵּר יִמְיוֹ אֲוִיטוֹת בַּסִּיד יִמְיוֹ הַבַּל כָּל עוֹבֵר:
(ד) מִי

לְאֲחַפְּסוֹק: חֲאִין כִּהֲסֵב
בְּאֶרְעָא שׁוֹרְשֵׁיהַ
וּבְעַפְרָא יִסּוֹף גִּצְבִּיהַ:
סִמֵּן הַגִּית מוֹי יִבְלֵב
וַיַּעֲבֵד וְאִזָּא הֵיךְ נִצְבָּא:
יִגְבְּרָא יִמּוֹת וַיִּתְּחַקֵּק
אֲתַנְגִּיד בְּרִגְשׁ וְאִין הוּא:
יִא אֲלוֹ מוֹי סִן יִקְמָא דְסוֹף
וְהִדְרוּ לְבֵית פְּגִשְׁתֵּהוּן
וַיִּוֹרְדוּ אֶתְהַגְּבִיב
וַיִּתְּבֵשׁ קָדָם אֲרוּנָא
דִּי וְהִדְרוּ עַל בֵּית
שְׂרָצִידֵהוּן: יֵב וְבֵר גִּשׁ
שְׂקִיב וְלֹא יָקוּם עַד

עֲפָרָה: ד מִי־יָהֵן טָהוֹר מִטָּמֵא
 לֹא אֶחָד: ה אִם־חָרוּצִים ו
 יָמָיו מִסְפַּר־חַדָּשָׁיו אֲתָךְ חֶקֶן
 עֲשִׂיתָ וְלֹא יַעֲבֹר: ו שְׁעָרָה
 מִעֲקָרָיו וַיַּחְדֵּל עַד־יִרְצָה
 בְּשֹׁכֵיר יוֹמוֹ: ז פִּי יֵשׁ לְעֵץ
 הַתְּקוּהָ אִם־יִכָּרֵת וְעוֹד יִחַלֶּיךָ
 וַיּוֹנְקֵתוּ לֹא תִחַדְּל: ח אִם־
 יִזְקִין בְּאֶרֶץ שָׂרָשׁוֹ וּבְעֶפֶר
 יָמוּת גִּזְעוֹ: ט מֵרִיחַ מַיִם
 יִפְרַח וְעָשָׂה קָצִיר כְּמוֹ־נֹטֵעַ
 י וַנִּבֶּר יָמוּת וַיַּחְדֵּשׁ וַיִּגְוַע

דלית שסיא לא יהערין
 רשיעיא וקא סתערין
 סגית דסכהון: יג לוי
 סגית קבורתא תסשני
 תססרגני עד דיתב
 רוגוק תשוי לי גיורא
 ותדפרגני: יד אין יסות
 גברא רשיעא אפשר
 דיחי סטר היקנא כל
 יומי חידי אוריך עד
 דיהי חרופי חיי: טו תהי
 קרי ואנא אתיב לך
 לעוקבי אידך תרגרג:
 טו ארום קרון פסיעתי
 תמני לא תנטור על

דש"י

ואותי אחת מביא במספט על עוונותי: (ד) מי יתן טהור. מדבר טיפה
 פרוח' ושכבת זרע שהוא טמא: לא אחד. זהם טהור שלא יחטא: (ה) אם
 חרוצים ימיו. אם גמול זה הוא משתלם. סחרולים וקלובים ליום קצוע
 ומועד למיתה: ומספר חדשיו אחד. קלובים וחוק זה עשית לו. ולא יתקיים
 עוד יותר בעולם די לך בתשלומין הללו: (ו) שעה מעליו. באותו מיעוט
 חרץ הימים ויחדל לו ממכאוב עד ירצה בזקנותו ותשות כחו את יום מותו
 כשכיר הרוצה להשלמת עבודת יומו כי עבודתו מן העולם חלוטה ונלממת
 משאר כל העובדים: (ז) לעץ. זה יש תקוה שיחלוף: ויונקתו. אשר
 מגזעו לא תחדל מהיות ענף: (ט) קציר. היא יונקת כמו (חילים פ') תשלת
 קליריה עד ים: גטע. סס דבר הוא. וטעם הנרתו למעלה בנו"ן ונקד

הרמב"ן

(ד) מי יתן טהור טמא, האדם הנא ממקום טמא מי ישימנו טהור: לא אחד שיהי
 טהור, כי גם עידוי הדריקים בטמא, כענין הן בעון חוללתי ובקטא יחמתני אמי:
 (ה) אם חרוצים ימיו, אם ימיו של אדם קלובים אתך מספר חדשיו, כי אחת סרלת
 אותם: חוקיו, ונבולו עשית ולא יוכל לעבור עליהם לחיות יותר, א"כ (ו) שעה
 מעליו ויחדל מרעתו, עד ירצה כשכיר, המלפה לבוא יומו: ירצה, מלשון והרלת
 את שנתותיה: (ט) מריח מים יפרוח, בהריח אותם: ועשה קליר, כמו סעיף:
 גטע, כלומר הוא חילן שנטע עתה כן יהיה סעיף גדול וטוב: (י) ונבר ימות ויחלש,
 פירשו בו יחלש וימות, כי בכליו יחלש האדם ואח"כ ימות, והביאו לו דומים, והנראה
 יותר כי החלישות בלשון הקדש ענין שנר וכריתה, וכן ויחלוש יהושע, כי באמרו לפי
 חרב ר"ל שביבר מחנהו והכה את בולס לפי חרב, וכן תרגם אונקלוס ויחלש ותבר,
 גם הכתוב החלש יאשר גבור אני, הוא טהור, הפך וישנין לנו בגבורים, וכזה אמר
 התרגום

אָדָם וְאִוֹ: י' אָזְלוּ-מִיָּם
 מִנִּיָּם וְנָהָר יַחֲרַב וַיִּבֶשׁ:
 יב וְאִישׁ שָׁכַב וְלֹא-יָקוּם עַד-
 כָּל־הַיְּשָׁמַיִם לֹא יִקְצֹוּ וְלֹא
 יַעֲרֹו מִשְׁנָתָם: יג מִיִּהְיוּ
 בְּשֹׂאֵל תִּצְפְּנֵנִי תִסְתִּירֵנִי
 עַד-שׁוּב אֶפְקֵי תְשִׁיר לִי חֶק
 וְתִזְכְּרֵנִי: יד אִם-יָמֹוֶה גָּבַר
 הַיַּחֲזִירָה כָּל-יָמַי צָבְאֵי אֵיחָל
 עַד-כִּיבֹוא הַלִּיבָתִי: טו תִּקְרָא
 וְאֲנֹכִי אֶעֱנֶךָ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ
 תִּבְכֶּהָ: טז כִּי-עָתָה צְעָדִי
 תִּסְפָּוֶר לֹא תִשְׁמֹוֶר עָלַי-

סודותי: י' תהי'ם בְּסִפְרִי
 דְּכִרְתִּיא מְרֹדֵי וְהַחֲבֵר
 עַל עֲוֹתַי: י"א וְכָרַם סוּר
 גַּם יִהְיֶה וְשִׁנְר סִסְחָלֵק
 כֵּן אֶתְרִיה: י"ב וְכָרַם
 לוֹט דְּאֶתְפָּרֶשׁ מֵאֲבָרְדָם
 דְּסִתִּיל לְסוּר רָם נִתְר
 וְתִקְפָּא סִלִּיק אֵיבָר
 שְׂכַנְתִּיה סִסְדוּם דְּהוּא
 אֶתְרִיה: י"ג אֲבָנִיא שִׁיפָא
 מִיָּא שְׂטָפָא כְּתָהּא
 עִפְרָא דְאַרְעָא וְסִבְר
 כֵּר גַּם הַבְּדָתָא:
 כ' מִשְׁלֵמְנִיה לְעִדְסָא
 וְיִזִּיל כְּתַנִּי קְלִסְתִּירִיה
 וְתִשְׁדָּרְנִיה: י"ד כֵּן שְׁרָן
 בִּיבָר בְּנֹוֹ וְלֹא יִידַע
 וְכִצְעָרָן וְלֹא יִתְבִּין
 לְהוֹן: ט"ז בְּרָם בְּסִרִּיה

ר ש י

כולו קוץ מפני שהוא סוף פסוק. הן מגזרת נטע הוא: (יא) אלו מיס מני
 ים. ממקום שנהר זה ויולא ממקורו הנא מאליו מן הים: והנהר הנא משם
 יחרב ויבש לעולם. כן איש שכב ולא יקום: (יד) כל ימי לבאי חייחל
 לחיים: (טו) תקרא ואנכי אענך. תחינה היא קרא חלי להוכיח דברי:
 תבסוף. החמוד: (טז) כי עתה. חתה מריע לי. צערי. חתה סופר:
 לא תשמור. איך ממתין על חטאתי מלהפרע. כמו ואני שמר את הדבר
 (ראשית ל"ז). המתין שתחקיים. ובלשון משנה. לא יאמר אדם לחנורו שמר

הרמב"ן

התרגום וגזרא ימות ויתמקמק, וכוף הפסוק ויגוע אדם ואיו, הוא כפול כענין
 התוכחות: (יא) אלו מיס מנייס, המיס הנגרים מן הים לתרבה אשר לא יאספו:
 ונהר יחרב ויבש, כי יכזב מקורו, כן איש שוכב ולא יקום לעולם: (יג) מי יתן
 צבאל תלפינני, היותי מתאוה שתהיה מיתת האדם לזמן ויהיה ימים במהפר נלפן
 ונסתר בשאל עד שישוב אף האלהים ממנו, ותהיה מיתתו לפי חטאיו שעשה: ותזכרני
 להקיותו אחרי כן, כי אם היה העונש לפי חטאו אך עתה שהוא מת לעולם ואינו
 יכול להנצל לא היה ראוי ליענש כאשר פירשתי: (יד) אם ימות גבר היסיה, כלומר
 האפשר שיסיה: כל ימי לבאי חייחל, עד שתבוא חליפתי וחמות, כי אם ידעתי שאני
 חי אחרי כן רלוני למות להיות נשפט עמך גם: כי (טו) תקרא ואנכי אענך, ללכת
 לפניך בעת: ולמעשה יריך תכסוף ותתאוה לראותו: (טז) כי עתה. בעולם הזה
 לא תקראני למשפט, רק צערי תספור, ולא תמתין על חטאי עד יום המיתה: לא
 תשמור, סלשון ואני שמר את הדבר, ובלשון חכמ'ל אל יאמר אדם לחנורו שמר לי
 על פתק ע'ו פלונית. וי' אם ימות גבר היסיה, כלומר יודע אני שלא יחיה ואני

חייחל

חַטָּאתַי: יי חַרְהֶם בְּצַרְוֹר
 פִּשְׁעֵי וַחֲטָפְלֵי עַל-עֹנְיִי:
 יח וְאוֹלָם הַר-נוֹפֵל יִבּוֹל וְצוֹר
 יַעֲתֶק מִמְּקוֹמוֹ: יט אֲבָנִים י
 שְׁחַקּוּ-מַיִם תִּשְׁטֹף-כֶּסֶף חֵיהָ
 עֲפַר-אֲרֶץ וְהַתְּקוֹת אֲנֹשׁ
 הַיַּבְדָּת: כ תִּתְקַפְּרוּ לַנֶּצַח
 וַיִּהְלֶךְ מִשָּׁנָה פָּנָיו וַתִּשְׁלַחְהוּ:
 נא יִכְבְּדוּ בָנָיו וְלֹא יִדַע וַיִּצְעֲרוּ

מן רחשא עלוי קאב
 ונפשיה בבית דינא
 עלוי מתאבלא: תיא ברם
 בסריה עד לא
 יסתהם גוללא עלוהי
 קאב ונפשא שבעתא
 יובי אבלא עלוי מתאבלא
 בבית קבורתא:
 א ואתיב אליפו דמן
 הימן ואמר: ב האפשר
 דחפיקא יתיב דעתא
 דרמי לועפא וימלי היך
 רוח קדומא כריסיה:

ר ש"י

לי בלד חליל פלוני לשון המחן: (יז) חתום בלרור • חתום ומסומר בלרור בנד
 ככסף ומרגליות שלא תאבד. וחטפול על עוני. נתחברת על עוני: (יח) ואולם
 הר נופל. הר הנופל גבהו יבול ויעשה עפר. ותהא לו תקוה ליהנות ממנו:
 וצור • אשר נעתק ממנו • גם הוא יבול לשון תבואה: (יט) או חזנים •
 אשר שחקו מים בעזרם עליהם חמיד: תשטוף. השטיפה ספיהים של חזן
 ליהפך לעפר וללמות זו דבר כאשר ילמחו ספיח הקליר שעבר כן היה הפך
 עבר זה ספיהים לחזן: ותקות אנוש. אינה כן. אשר משימות אבדס סלה:
 (כ) תתקפהו • תחזק עמנו ותאנסהו בתקפך ויהלך מן העולם: (כא) יכבדו.

הרמב"ן

איחל ליום בא מיתתי שתקראני ואנכי אענה לאמר הנני בידך למות כל עת שמכסוף
 חלי לקחת נשמת, א"כ למה תספור עתה לעדי ותוכיחני בייסורין, ולא תמתין לי
 לאותו יום שתמיתני בו: (יז) חתום בלרור פשעי, ליום המיתה: ותטפיל על עוני
 לרזן אותי בייסורין הללו: (יח) ואולם הר נופל יבול, פירשו בו גדול, מל"ו והנפילים
 היו בארץ, אולי היה הגבוה והתלול שיפול האדם בעלותו שם יקרא כן, ואפשר
 שיקרא על שם סופו שיבול, כדרך ונפש חללים תשוע, שיאמר אולם הר שהוא גדול
 ותקיף נופל יבול, כי תבוא סערה ויפול ולחלקיו יבול כנבול עלה מגפן. והענין כי
 ההר יבול ברוב הימים והלור הקשה יעתק מן ההר שהוא מקומו, (יט) והאבנים,
 שהם קשים ישחקו אותן המים ברוב הליכתם עליהם, והנה הכל ישתנה לרעה או
 לטובה, אבל ותקות אנוש, אבדה לנלח לא תשתנה ברוב ימים וזמנים. ויחזן לפרש
 כי יאמר ההר הגדול יבול והלור אשר בו יעתק מטקומו ויהיה לאבנים והמים ישחקו
 אותם ברוב הימים ותקות אנוש אובדת מכל אלה, כי הכי ישתנו מיסודם ליסוד אחר
 ולא יהיו אפס, או ישנו לאשר היו ברוב הזמנים, ותקות אנוש אובדת לגמרי והיתה
 לחזן, והיא מליזה נמרצת: תשטוף ספיחיה עפר ארץ, פירשו כי המים ישחקו את
 האבנים לעפר ארץ וילמחו שם הספיחים ותשטוף אותם שבולת הנהר, או מים לשון
 יחידה נקבה, כמו מי גדה לא זורק עליו. ויותר נכון לי כי הארץ תשטוף בשטף המים
 הנזכרים, ר"ל כל הלומח בעפרה, והנה כולם יעקרו וישטפו, ותקות האנוש יותר
 אובדת מהם ולא תמלא לעולם: (כ) תתקפהו לנלח, תהיה תקיף מסנו להוליכו
 לנלח: (כא) יכבדו בניו ולא ידע, יטעון כי אסרמס שיגטלהו טוב או ירע על בניו

סוף

וְלֹא־יָבִין לָמוֹ : כִּי אַךְ בְּשָׂרוֹ
עָלָיו יִכָּאֵב וְגַפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל :

ג דַּבְּכָן בְּבַלְיִן וְלֹא
יִלְיָף וּמִלֵּיא דְלִית
מִשְׁשָׂא בְהוֹן : ד לַחֹד
אַתְּ אִין הַפֶּשׁ דְּחִלְתָּא
וְתַבְצוֹר כְּלָהָא קָדָם

ר ש י

יהיו כנזדים זכסוף וזזהב: וחוא לא ידע. וילערו וימעטו מכל טוב והוא
לא יבין: (כז) אך בשרו עליו יכאב. קשה רימה למת כמחט זכסר התי:

הַרְמַבִּין

כוא לא ידע ולא יבין להם, כי (כז) אך בשרו, של אדם עליו יכאב, תפשו עליו תאכל,
על עלמו כי יקרבו ימיו למות, אין ספן זכנים וזנות אחריו. והסכס רחש"ע פירש
אך בשרו עליו יכאב, ישקת אחרי מותי, מלשון וכל חלקה עונה תכאיבו באזנים,
ונכון מה שפירשתי:

תוֹכַחַת חַיִּים

יָד (כז) וְהֶעֱקַר הָעוֹלָה מִן הַמַּעֲנָה הַזֶּה יִסּוּב עַל שְׁלֹשָׁה דְרוֹשִׁים.
רַחֲשׁוּנָה שְׁחִיזוֹ הוֹסִיף זַמְעֵנָה הַזֶּה לְהוֹכִיחַ אֶת רִיעָיו אֲשֶׁר יַחֲסוּ לוֹ הַיּוֹתוֹ
חוֹטֵא, וּמָה שֶׁהִשְׁמִיעָהוּ מִן הַמַּכְאוּבוֹת הִיא זַעֲזוֹר עֹנֵשׁ מֵרִיו אֲשֶׁר מֵרָה
זָדָר ה', כֹּאֲשֶׁר אָמַר לוֹפֵר, וַיִּשֶׂה לָךְ אֲלוֹהִים מֵעוֹךְ כִּי הוּא יָדַע מִתִּי שׂוֹא,
וְחִיזוֹ הִשְׁמִיעָהוּ זָדָרֵשׁ הַלֵּז, שֶׁאֵף אִם הִי' חוֹטֵא גָמוֹר, לֹא הִיא רַחוּי לֵה' לַרְדּוֹף
אֹתוֹ עַל פִּי הַחֹסֵף שְׂרֹדֵף אֹתוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן אִם חָטָא מַעֲט, זַפְרַט עַל הַיּוֹתוֹ
חוֹשֵׁב זֹדָאִי לְהַיּוֹת יִרְאָא אֲנָקִים וְסָר מֵרַע, וְזִהְיֹת הַעֲנִין כֵּן יַחֲסוּב הַחוֹשֵׁב
הַחוֹשֵׁב שְׂרַחוּי שִׁיּוּחַם לֵה' עוֹל ח"ו אִם יִשְׁגִּיחַ זַפְרָטִים לְהַגִּיעַ הַפּוֹרְעָנוֹת
הַנִּמְרָץ כֹּזֵה לְזַלְתִּי רַחוּי אֲלִיוֹ אִם ה' יוֹדַע הַכֹּל, וְלֹא הַכֹּלִים וְזִיזָה חִיזוֹ
אֶת דְּזָרִיו זֹאֲשֶׁר אָמַר לוֹ, כִּי הוּא נַעַר וְלֹא יָבִין הַזַּחֲיָנוֹת הַחֲלָה וְלֵהַיּוֹתוֹ יוֹשֵׁב
זַעַח יִזְוֵה הַיּוֹרְדִים מִנְכַסְיָהֶם וַיַּחֲסוּב הַגַּעַת הַעֹנֵשׁ אֲלֵיהֶם לְרוֹב מֵרִיִּים,
כֹּאֲשֶׁר אָמַר שְׁחֹק לְרַעְהוֹ אֲהִיָּה וְכו' וְאָמַר לְפִיד זֹו לַעֲשָׂתוֹת שֶׁאֵין. שְׁנִית
מָה שֶׁתַּחֲלָל עוֹד חִיזוֹ תַמִּיד זֹוה הַמַּעֲנָה הַיּוֹת נִמְנַע הַהִשְׁגָּחָה הַפְרָטִית
מֵאֵת ה' לַעֲוֹת הַסֵּדֵר הַנִּמְשָׁךְ, וְשֶׁאֵין רַחוּי שִׁיּוּחַם לַחֲכָם כְּמוֹהוּ עוֹת סֵדֵר
זֹוה, לְהַפְלִיג הַעֹנֵשׁ לְזַלְתִּי רַחוּי, כֹּאֲוֹמְרוֹ כִּי תַכְתּוּב עָלַי מֵרֹדְרוֹת וְתוֹרִישְׁנִי
עוֹנוֹת נַעוּרִי, וְזֹה לְכַזּוֹת רַזּוֹת כְּזֵר זְכָרִים זֹה פַעֲמִים, הַרַחֲשׁוּנָה שֶׁאֵין רַחוּי
זַשׁוּם לֵד שֶׁתַּפִּיל יָדִיעַת ה' ית' עַל זֹולַת פַּחוֹת מִמֶּנּוּ וְשִׁילְטָרֵךְ לְהַזִּיט אֶל מָה
שִׁיפַעַל הָאָדָם זַזַּחֲרִירָה תַחַת הַזְמָן, וְלֹא אִם רִיעָיו הַלֵּאל תַדְּבָרוּ עוֹלָה
וְלוֹ תַדְּבָרוּ רַמִּיָּה, וְאָמַר הַפְּכִיו חֶשְׁאוֹן לְדָבָר דְּזָרִי שֶׁקָר, אִם לֵאל תִרְיָזוֹן,
וְאָמַר אִם כִּהְחַל זַאֲנוֹשׁ תִּהְיֶה זֹו. הַשְׁלִישִׁית, זַמָּה שֶׁהַפְּלִיר חִיזוֹ לְהַרְחִיב
הַסִּפּוֹר וְלִהְגִיד עוֹד רוֹב מַכְאוּבוֹי וְתַחֲלוּחִיו אָמַר תַּחֲשַׁבְנִי לַחִיזוֹ לָךְ, אֶת
קָשׁ יִזַּע תַרְדּוֹף, וְאֹתִי תַזִּיחַ זַמִּשְׁפֵּט עִמָךְ, וְכֹל זֹה לְהוֹרּוֹת עַל הָעֵדֵר
הַהִשְׁגָּחָה, כִּי מָה שֶׁהִשְׁיָגְהוּ מִן הָעֵמֶל וְהַכַּעַם נִפְלַע עַל דֶּרֶךְ סְדוֹר הַכּוֹכָבִים,
כֹּאֲשֶׁר כְּזֵר הִנִּיחַ זִהְנַחוּתִיו הַקּוֹדְמוֹת. (רַח"פ)

טו

א וַיַּעַן אֱלִיפֹז הַתִּימָנִי וַיֹּאמֶר :
 ב הַחֲכָם יַעֲנֶה דַעַת רֹחַ
 וַיִּמְלֵא קָדִים בְּטִנוֹ : ג הוֹכַח
 בְּדָבָר לֹא יִסְכָּן וּמְלִים
 לֹא יִזְעִיל בָּם : ד אַף־אֶתְּהוּ
 תִּפְרֵ יִרְאֶה וְתִגְרַע שִׁיחָה
 לַפְּנֵי־אֵל : ה בִּי־אֵלֶּף עֹנֶךָ
 פִּיךָ וְתִבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים :

אָרְהָא : ח אַרוֹם יֵאלֶף
 סוֹרְחָנָךְ פּוֹסֵף וְתִהִי
 בְּחַר לִישָׁנָא דְחַפְיָמִיא :
 וַיִּחִיבְנֵךְ פּוֹסֵף וְלֹא אִגָּא
 וְכַפּוֹתֵךְ יִסְהַדּוּן בְּךָ :
 וְהָא בְּקִדְמָא אָדָם בְּלֹא
 אִבָּא וְאִמָּא אֲתִילַדְתָּ
 וְקִדְמָא גַּלְסָתָא
 אֲתַבְרִיתָא : ח אֲפֻשֶׁר
 דְּבָרוֹ אֶלְהָא הַשְׁמַע
 וְאַטְפַּת לְוַתְךָ חוֹכְמָתָא :
 ט סָה יִדְעָתָּה וְלֹא גִדַּע
 הַתְּבִין וְלֹא גִבָּנָא הוּא :
 י לְחֹד סִיב וְקָשִׁישׁ בְּנָא
 וְדַרְבַּ בְּאִבּוּךָ יִסְיָא :

ר ש"י

מענה אליפז. טו (ג) החכם יענה דעת. תימה היא. וכי מי
 שהוח חכם יענה ויריס קול דדעת של רוח והבל: (ג) האבח דדנר לא יסכן.
 להתחוכך דדנר שלא תהא לומהן הנאה כמוותהי לו סכנת (מלכיס ח' ח')
 וכמו יסכן צם (קהלת י') יהנה צם: (ד) אף אתה. כלסכן אתה שחכם
 אתה: תפר יראה. צמרנית דנריך: ותגרע שיחה. כמו כי יגרע נטפי מים
 (לקמן ל"ו). וכמו ותגרע חליך חכמה: (ה) בייאלף עונך. וילרך הרע

הרמב"ן

טו (א) ויען אליפז התימני ויאמר: (ב) החכם יענה דעת רוח, המענה הזה
 הוא מענה שני לאליפז, ועניינו כי מתחלה בשמעו שאיוב מקלל את יומו תפסו לאמר
 כי אין הימים זהלילות, ר"ל הכוכבים והמזלות גורמים רעה או טובה, רק מנשמת
 אלוה ומפי עליון תלא הרע והטוב והכל במשפט ולדק, והוא לא הרשיע את איוב
 בפירושו, רק שלמדו לסבול תוכחת אלוה ואל ימאס מוסרו, ועתה כשהלדיק איוב
 את עצמו ואמר כי ייתוכח עם האלהים, אמר לו איפז עד עתה היית מדמה שייסורך
 באו דרך מוסר ולא על עון פלילי, ועת' הנה פיד מלמד עליך כי היית רשע ולא ירא אלהי.
 ושאר הטענות הנאות צמענה הזה שאין בעולם רשע וטוב לו כי סיפו לאבדן, כי הוא
 דעת הקבירים כאשר פירשתי למעלה. ופירושו הפסוקים החכם יענה דעת רוח,
 יתמה האיש חכם יענה למוכיתו דעת של רוח: וימלא קדים בטנו, מקשנות רוח
 קדים, ר"ל שהוא יענה לתבירו דברי רוח וכי מקשנותיו גם כן רוח והבל: (ג) הוכח
 בדבר לאיסכון, אמר שאין מענהו כמתוכח עם תבירו דרך חכמ', שאע"פ שמקשנתו
 טובה אומר למה יהי' כך, כי אין הוכח לחכם בדבר שלא יהנה, ובמלים שלא יזעיל צם,
 רק יזיקו לתצד אותו ולהיות תקלה לאחרים: (ד) אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה
 לפני אל, שאינו יכול לענות אותך על תוכחתך. או יהיה פירושו אתה בעלמך אף
 יראת ה' תפר וגם שיחה תגרע לפניו: (ה) כי יאלף עונך פיד, כי יאלף לאחרים פיד
 את עונך וילמדם כי באמת רבע היית: ותבחר לשון ערומים, פירושו בו היה לך
 לבחור לשון חכמים לא דברי רוח וקדים. והנכון בעיני כי יאמר פיד מלמד לכל
 שהיו בך עוונות ואתה צוחר לדבר דרך ערמה, כאיש רולה ללמוד למה זה רשע וטוב
 לו או לדיק ורע לו, כאשר אמר וצ'ה שגיתי הנינו לי, ולא תוכל לרמותינו כי פיד
 ירשיעך ולא אני, כי לא הייתי מרשיעך מתחלה, ועתה פיד ושפתיך העידו בך, כי

לא

ו ירשיעך סף ורא-אט
 ושפתיה יענקה: י הראשון
 אדם תולד ולפני גבעות
 חוללת: ח הבסוד אלה
 תשכע ותגרע אליה חכמה:
 ט מהידעת ולא גרע תבין
 ולא עפנו הוא: י גם-שכ גם
 ישיש בנו בביר מאביה ימים:
 יא המעט ספק תנהומות אל
 ודבר לאט עמך: יב מר-
 יקחך לכה ומרה-ירזמן

היא לחוד אליפו דסיב
 ובליד דקשיש בהדגא
 וצופר דרב באבוד
 יוסין: יא הועיר סנה
 גחמא דאלהא וסללא
 בגיח חוי לסללא גכה:
 יב סה ילסנה רעיונה
 וסא ברסזין עינה:
 יג ארום תתיב לאלהא
 דחקה ויהנפק ספוקה
 סליא: יד סה בר גש
 ארום יזכי וארום תדכי
 ילוד אתתא: יו הא
 דקרישי עלאי לא ידמין

רשי

אח פיד לרנר כדנרים האלה. והיה לך לבחר לשון ערומים: (ו) ירשיעך פיד ולא חני. כלומר השיבני על שאלתי ונמלא פיד מרשיעך כי טוב לי שירשיעך פיד ולא חני. חו היא שאלתי: (ז) הראשון אדם תולד. ה"א הזאת משמשת לשון שימה לפיכך נקודה בחטף. ומלילתו הראשון לאדם הגולר מארמה נולדת שידעת לקיים כל חכמת מלות הנורא: (ח) ותגרע. ותרצה מלמעלה למטה לרדת עליך: (י) בביר. מרונה ימים מאכיד: (יא) חמעט ממך תנחומת אל. אשר הטיב לך הלור עד עתה ימים רבים. ודנרו הטוב אשר לאט עמך בלאט ונחת דשנו. לאט. הנעים ולסון פעל הוא ולא שם דבר. ולכן הוא נקד חליו קמץ וחליו פתח: (יב) יקחך. ילמדך כמו יערוף

הרמב"ן

לא היות מאמין באלהים: (ז) הראשון אדם תולד, האם ראשון לכל האדם נולדת: ולפני גבעות חוללת, ואם לפני העולם נולדת לדעת כוונת הנורא ביצירת העולם וכי אין לו בהגתה רק צכללים. והתרנום אמר כאדם קדמאי בלא אבא ואמא איתילדתא: (ח) הבסוד אלה תשמע, בעת הביא בניוראו העולם, וכל חכמה של אחרים גרועה אלנך שאתה שכם מן הכל, או חכמת סוד האלה גרועה אלנך, וע"כ תקרא חגר עליה. ורבים פירשו ותגרע כמו תרצה עליך חכמה, וכן ותגרע שיחה תרצה דברים לפניו, וכן לדעתם כיוגרע נעמי מים. והתרנום אמר ואטפי לותך קוכמתא, אולי ירצה לומר ותגרע החכמ' מכל אדם ותוכיף אותה לך, כי קשה הוא להפוך דברי אלהים חיים להיות המגרעת תוספת, והלא אינך חכם ממנו שאנחנו יודעי מה שידעת ועמנו כל מה שאתה מנין ואנחנו זקנים ממך, שהתפארת בזקנותך לאמר בישישים חכמה, כמו שפירשתי למעלה: (יא) חמעט ממך תנחומות אל, כאומר וכי יוכל האלהים להניא עליך טובות וניחומים לנפס אותך על יסורך, כי דבר נסתר עמך בלנך לקרוא עליהם חגר ולאמר שהם חמם ומשפט מעוקל, וזה כענין המוסר שאמר לו במענהו הראשון: (יב) מה יקחך לנך, מה יקח אותך לנך, או מה ירזמן עיניך, אצור

מה

עֵינֶיךָ: י כִּי־תָשִׁיב אֶל־אֵל
רוּחֶךָ וְהוֹצֵאתָ מִפִּיךָ מִלִּין:
י מִדְּאֶנְשׁ כִּי־יִזְכֶּה וְכִי
יִצְדַּק יִלּוּד אֲשֶׁר־הוּא: טו הֲיֵן
בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין וְשָׁמַיִם
לֹא־יִזְכּוּ בְּעֵינָיו: טו אֵף כִּי־
נִתְעַב וְנֶאֱלַח אִישׁ־שִׁתְהָה
כַּמַּיִם עוֹלָה: י אַחֲוֶה שְׁמַע־
לִי וְוַד־חֲזִירְתִּי וְאֶסְפְּרָה:
יח אֲשֶׁר־חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא
כִּחְדוּ מֵאַבְנֹתָם: יט לָהֶם
לְבָבָם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא־

וְאֲנִי מְרוֹמָא לָא זְקָאִין
קְדָמוּי: טו קָל דְּכֵן
מְרַחֵק וּמְקַאֵב כֵּן גִּישׁ
שְׁתֵּי הַיָּד מוּי עֵילְתָא:
י אַחְוֵי לָךְ קָבֵל סְנֵי
וְדִין דְּחִמְתִּי וְאַשְׁתַּעִי:
יח דִּי חֲפִימְיָא יְהוּן וְלֹא
כְּכַדְבִּין מִן מְסוֹרְתָא
דְּאַבְתְּהוּן: טו דְּשִׁבְטֵי
דִּיעֲקֵב חֲפִימְיָא יְהוּבֵן
וְלֹא יִכְסוּ מִמָּה דְּאֶלְפוֹנוּן
אַבְתְּהוּן: יט לְהוּן
כְּלַחֲוִדִּיהוּן אַתְיָהִיבֵת
אַרְעָא וְלֹא עֵבֶר חִירוֹנֵי
בְּמִצִּיעֵהוּן: כ קָל יוֹמֵי
רְשִׁיעָא הוּא מְתַפֵּס
וּמְנִין שְׁמִיָּא אַתְמִישׁוּ
לְתַקִּיפָא: (ח"א) קָל יוֹמֵי
דְּעֵשׂוּ רְשִׁיעָא מוֹרְבִין
לִיָּה דִיעֲבַד הַתּוֹבָא וְלֹא

ר ש י

כמט' לקחי (דברים ל"ג): ירמזון כמו ירמזון. כמו שלמה שמלה (שמות כ"ג):
(טו) ושמים. לצח השמים: זכו. ילהרו. כל לשון זך הוא לומר: (טח) אף.
כל שכן: ונאלח. נתעב ומעורבב וכן כולו סג יחדיו נאלחו (תילים כ"ג):
(יח) אשר חכמים יגידו. ויהווו פשעם ולא כחדו עוונם מאבותם. זהו
אשר ראיתי והגני אספר לך והיכן ראיתי יהודה הודה ולא בוש צמעשה תמר.
ראובן הודה ולא בוש צמעשה בלהה. ומה היה שחרם: (יט) להם לבדם
נחנה הארץ. נשכר זה זכה יהודה למלכות נלח. ונטלו שניהם מן הנחלה
חלקם ולא גורשו מן נחלתם צעונם מאחר שהודו: ולא ענר זר נחוכם.

ה ר מ ב ין

מה שנלכך צפירוש ולא תנח בלשון ערטה, כי מבין ריסי עיניך ניכר שאתה כופר
במשפט האלכיס: (יג) כי תשיב א אל רוחך, להתווכח עמו בדברי רוח: והוצאת
מפיק מילין, של רוח והנל. והחכם ראנ' ע פירש כי תשיב א אל כעסך, וכן אללו
כל רוחו יליא כסיל, כעסו: (יד) מה אנוש כי יזכה, עד פסוק (טז) אף כי נתעב
ונאלח וגו', יחזור איפו זאת הטענ' בפסוקי' האה וכבר פירשתי דבריו במענהו הראשון:
ושמים לא זכו בעיניו, רמז לצח השמים כאשר אמר בראשון ובמלאכיו יסיס תהלה.
והתרגום אמר הא בקדושי עילאי לא יהמין ואנגלי מרומא לא זכאן קדמוי: (יז) אחוך
שמע לי, כי את אשר ראיתי בעיני אספר ולא דברי רוח: והם דברים (יח) אשר חכמו'
יגידו, אותם שראו גם הם ככה: ולא כחדו מאבותם, כלשון וכל דבר לא יכחד מן
המלך, ר"ל כי הדברים ספרום הקדמונים לאבותם של החכמים המגידים ולא כחדו
מהם, והנה החכמים יגידו מה שראו ומה שסופר לאבותם מן הראשונים, כי מעולם
כך היה, והחכמים המגידים הם גדולי עולם אשר (יט) להם לבדם נחנה הארץ
לשפטה חולטשול עליה מפני חכמתם: ולא ענר זר נחוכם, לחלוק על מלכותם, כי

זגשי

עָבַר זֶה בְּתוֹכְכֶם : כ כָּל-יְמֵי
 רָשָׁע הוּא מִתְחַלֵּל וּמְסַפֵּר
 שָׁנִים נִצְפָּנוּ לְעַרְיָץ : כ"א קוֹל-
 פְּחָדִים בְּאָזְנוֹ בְּשִׁלּוֹם שׁוֹדֵד
 יְבוֹאֵנוּ : כ"ב לֹא-יֵאֱמָר שׁוֹב
 מִנִּיחָשָׁה וְצָפוּ רֵוָה אֵלַי-
 חָרָב : כ"ג גֹּדֵד הוּא לִלְחָם
 אֵיךָ יָדַע וּפִי-נָכוֹן בִּידוֹ יוֹם-
 חֲשָׁה : כ"ד יִבְעַתְהוּ צָר וּמְצוּקָה
 תִּתְקַפְּרוּ כְּמֶלֶךְ וְעַתִּיר

הב מנין שניא אמרו
 לישמעאל תקיפא :
 כא קל דלוחיא בנהגם
 באודניה בד שרין
 צדיקי בשלמא בתי
 עלמא בזויתיה יתיגה :
 כב לא יהימין בתיו
 למתב מן חשוכא ואטימוס
 הוא לקמלין בתרמא :
 כג מגדד הוא למזוגא
 האן הוא ידע ארום
 סעהר בידיה יום
 חשוכא : כד יבעתהו צר
 עקא ומעיקא יחורונה
 היך סליף דאטימוס
 לג'וגדקא : כה סטול

רש"י

כשנא משה לנרכס שנאמר יחי ראובן ואל ימות (דזרים ל"ג) חלח ליחודה :
 ד"א ולא ענר זר בתוכם נחלה של עתיד לבא החלוקה בספר (יחזקאל מ"ח) •
 (כ) כל ימי רשע • אבל הרשע שאינו שב מחטאו ומודה פשעיו • כל ימיו
 הוא מתחולל ומחלול על הנטחתו שישלם רעתו אשר פעל • כל מספר שנים
 אשר נלפנו לעריץ הוא מתחולל : מתחולל ל' חגיגות • ולא שמעתי : (כ"א) קול
 פחדים באזניו • לאמר הגיע עת השלומי : בשלום • וכשהוא שרוי בשלום •
 אז השודד יבואנו : (כ"ב) וצפו הוא אלי חרצ • עתיד הוא אלי חרצ ועוני לכוד
 ללחם איה ימלאנו : (כ"ג) גודד הוא • כלומר מוצטח הוא לכוד : ידע לו •
 באמת כי נכון ומזומן לבוא בידו כלומר אליו ועמו יום חשך • כמו מן הבא בידו
 (בראשית ל"ז) : (כ"ד) תתקפהו • תחזק המלוקה ממנו ותאנסהו : במלך
 עתיד לכידור • לא מלאתי דמיונו • ויש לפותרו באותיות המתחלפות רי"ש

ה'רמב"ן

אנשי מעלה גדולה וסכמה היו ולא יגידו רק אמת, והם הגידו (כ) כל ימי רשע הוא
 מתחולל, יאחזהו חיל כיוולדה, ולעריץ ולתקיף מהם מספר שנים קלונים נצפנו לו
 להיות בו בתוקף וגבורה, כי בסוף תבואה רעה : (כ"א) קול פחדים, פחד אחר פחד
 תמיד באזניו בשלותו כי בעת שלום יבואהו שודד פתאום • והענין כי שלותו כרגע,
 ותמיד היה ראוי שיחיל כיוולדה ויפחד על הרעה העתידה לבוא עליו, לא שיעשה הוא
 פן, כי הרשעים בטוחים הם בשלותם : (כ"ב) לא יאמין שוב מני חשך, וכאשר יבא יומו
 להיות שדוד אל יאמין שישוב • וילא מן החשך שהוא בתוכו, כי עתיד הוא ליפול בחרב
 ולהוריד שיבתו בדם שאולה : (כ"ג) גודד הוא ללחם איה, כי לא יהיה לו מושך חסד,
 וידע באמת כי נכון הוא בידו, יום החשך אשר הוא בתוכו ולא יסור ממנו לעולם :
 (כ"ד) תתקפהו כמלך עתיד לכידור, מסובבנו מלוקתו בהקיף מכל עבריו, כמלך
 פרולה לבוא במלחמה שהוא עורך גבוריו סביב לו כולם אחוזי חרב פקיפים אומו, וכן
 אמר התרגום מסורין יתיה היך מליך די מעתד לאסתאות בלגיונין • אויב' מתקפהו
 חקף כפניו, רק הענין כאשר פירשתינו מכל עבר : כידור שלשון כדור אל ארץ

רפג

לְכַדּוֹר: כַּחַּ כִּי־נָטָה אֶל־אֵל
 יָדָא וְאֶל־שְׂדֵי יִתְגַבֵּר: כִּי יְרוּץ
 אֶלְיוֹ בְּצוּאָר בְּעֵבִי גִבִּי מִגִּבּוֹ:
 כִּי בִרְכָסָה פָּנָיו בְּחֶלְכּוֹ וַיַּעַשׂ
 פִּיטָה עַל־רֵכְסָל: כַּחַּ וַיִּשְׁכּוֹן ו
 עָרִים נִכְחָדוֹת פָּתִים לֹא
 יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ
 לַגְּלִים: כַּט לֹא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־
 יָקוּם הִילּוֹ וְלֹא־יִטָּר: לְאָרֶץ

דְּאוֹשִׁים לְאֶהָא יְדִיה
 וְלִנְת שְׂדֵי יִתְגַבֵּר:
 כִּי יְרֵהוּם לְוִתִּיה
 בְּתוֹקָפָא בְּקוֹשֵׁי רוּם
 תְּרַסוּי: כִּי אָרוּם חָפָא
 אֲפוּי בְּשׁוּסְגִיָּה וְעַבְד
 רוּטְבָא עֲלוּי בְּפִלָּא:
 כַּחַ וְעַבְד שְׁכוּן בְּקִרְוִין
 צִדִּין יִתִּיב בְּבִתְיָא וְלֹא
 יִתְבוֹן לְהוֹן דִּי אֲתַעְתְּדוּ
 לִיגִירִין: כַּט לֹא יִתְעַתְּדוּ
 וְלֹא יִתְקִים עֲתָרִיה
 דְּקִרְח וְלֹא יִתְמַתַּח

ר ש

כדל"ח • כמו חשכנו וריפת שנתורה (שם י') (ובדברי הימים ח' ח').
 חשכנו ודיפת וכן כתיב ורודנים (שם). חף כאן לכידור • כמו לכידוד כאותו
 המלך שהוא עתיד ליקוד באש של גיהנם והוא סנחריב שנחנבא נביא עליו
 (ישעיה ל'). כי ערוך מאתמול תפתה גם הוא למלך הוכן לשרוף חייליו יקד
 יקוד. ודומה לו כידודי אש יתמלטו (לקמן מ"ח) אש לפידיים • אש להצות:
 (כו) ירוץ אליו. היה רץ אל הצורח בגונה וקיפת לוחר להכעיסו בעני גבי
 מגיניו וחזקת כחו: גבי. כמו ותבני לך גב (יחזקאל ט"ו): (כז) פימה עלי
 כסל. עשה פה על חללים שחלבו ועובי שומנו כפול על כסליו ונראין כמין
 פה. פימה. מנזרת והיתה הפלירה פים (שמואל א' י"ג). זו היא Lime
 לימ"ח בלע"ז (בל"ח Feile) של נפחים שיש לו פיות הרבה הפלר פיות:
 (כח) וישכון ערים נכחדות. כן דרך בעלי גאווה בונים חרבות לשם: (כט) ולא
 יקום חילו. לא יתקיים לימים רבים: ולא יטה. לא ינטה מלילתו. ויטו

הרמב"ן

רחבת ידים, אס הכ"ף שרשימת כלשון חכמי הכדור והאימום, או לשון הקף המלחמה
 ואין לו חצר בכמונים, אולי ומניתי כדור עליך, והענין ומניתי סביב בהיקף עליך:
 (כה) כי נטה א אל ידו, להקניטו במעשה ידיו, וכנגדו היה מתגבר כי לא היה ירא
 ממנו: (כו) ירוץ אליו, נחמת כמו: בעבי גבי מגיניו, הם הזרועות אשר הם מגינים
 לאדם בהלחמו, וגם אשר הוא העור ענה ושמן. או יהיה פירושו ירוץ אליו להלחם
 בו כזוחר אשר בו עובי מגיניו, כי יעשו הנלחמים מגינים מכוסים בעור ענה נתלים
 בזוחרם: (כז) כי כסה פניו בחלבו, ויעשה פה על הכסלים מרוב השומן, כי בהיות
 השומן כפול עושה כדמות פה: והנה וישכון ערים, שיעשו לו וסופם להיות נכחדות
 וכן הבתים אשר ישכון לא ישב בהם איש כזוחר אידו, כי עתידים הם מאז להיות גלי
 חזנים. והתרגום אמר ועבד שכונן בקירויין לדין יתיב צבתיא דלא ייתבוון להון די
 אתעתדו ליגירין, אמר כי הרשעים בונים להם בתים בחרבות ובמקום שלא ישב אדם
 פעולם, רק הם מעותדים מאז לגלים ומרוב עשרם בונים אותם להיות להם לשם
 ולחפזת: (כט) לא יעשר ולא יקום חילו, מושך לאחור כלומר לא יקום חילו ועשרו
 בסוף ימיו ולא יהיה נוטה לארץ מן כל אשר להם: יטה, ירבה ויגדל כמו נוטה איה

כנהר

מְנַלֵּם: ל לא-יסור ומְנִיחֶשְׁךָ
 יוֹנְקָתוֹ תִּיבֵשׁ שֶׁלְהִבַּת וַיִּסּוֹר
 בְּרוּחַ פִּיּוֹ: לא אֶל-יֵאֱמֵן בְּשׂוֹן
 נְתַעָה כִּי-שׂוֹא תִהְיֶה תְמוֹרָתוֹ:
 לֵב בְּלֹא-יִזְמוֹ תִּפְלֶא וְכִפְרָתוֹ
 לֹא רַעֲנָנָה: לֹא יִחַמֵּם בְּגִפְנוֹ
 בְּסָרוֹ וַיִּשְׁלַךְ פִּזְרֵהוּ נִצְרוֹ:
 לֹד כִּי-עֲדַת חָנֵף גַּלְמוֹד וַיֵּאֵשׁ
 אֶכְלָה אֶהְלִי-שְׁחָד: לֹח הָרָה

לֹא רַעֲנָנָה כְּנִהוֹן וּמְהִלִּין
 מְבַקֵּהא דְדִהֵן וַאֲבִירִים:
 לֹא יַעֲדִי סֵן חֲשׂוֹקָא
 שְׁבִי הַ תִּיבֵשׁ
 שֶׁלְהוֹבִיתָא וַיִּעֲדִי
 בְּזַעֲפֵא דְפּוֹמִיָה דְאַלְהָא:
 לֹא יִהְיִימִן בְּבֵר
 נֶשׁ דְּבִשְׁקָרָא תַעִי
 אַרוֹם שְׁקָרָא תַהִי
 פְּרִתִּיָה: לֵב בְּרָא
 חֲמִיָה הַתְּמָלִי

ר ש י

אחרי הנלע (שם א' ח') וינטו. הם עלמם. לא ינטה מן השניים לאחר מתח
 תאוחם. וזימון מחשבתם. והוא כשתי חיבות מן להם. מן הכנתם. כמו וימון
 להם המלך (דניאל ח') ודומה לו הפלירה פ'ים בשתי חיבות (שמואל א' י"ג)
 אראלם ת"י אחזי להון (ישעי' ל"ג) זה נראה צעיני. ומנחם מסייעני: מגלם.
 לשון כנלותך לצגוד. והכו"ן שבו יסוד חופל. לשון תכלית. ולא יטה לחרץ.
 להיות צטילה גזירות חרוץ. ויסור מן העולם: (ל) ברוח פיו. של שליט
 בעולם. תה מקרא חסר. ויש פותרים צטביל רוח פיו שהרע לדבר סרה:
 (לא) אל יאמן. אותו אשר צטוא נתעה. כי שוא יהיה תמורתו ויגיעו.
 כמו (רות ד') ועל התמורה: (לב) בלא יומו. תעמוד תמורתו על מליחתם
 מליגדל ומלהלליח עוד. כמו (ראשית כ'): וימלאו חרבעים יום. ואשלימו:
 ובפתו. כפיית ענפיו. כל ענפי חילן דומין לכיפה. (לה) הרה עמל וילד

הרמב"ן

כנהר שלום, כוטה שמים, ענין פירושו מתיקה: מנלם, כמו שתי מלות מן להם,
 כמו וימון להם המלך, וכמוהו לדעת יונתן צ"ע אראלם אחזי להון: (ל) לא יסור,
 פונ לעולם מן החשך אשר הוא צו, ואם ילמת בארצו יונק וסעיף תיבשהו שלהבת, וזם
 רמו למיתת הננים אחריו: ויסור ברוח פיו, הרשע כי ממנו תלא רוח להשקית מעשיו
 כענין הקבם אש תאכלכם. והתרנום אמר ויעדי בזעפא דפומיה דאלהא, ר"ל יסור
 הרשע ויאבד בגזרת פיו של האלה הנזכר בפסיק כי נטה א אל ידו: (לא) אל יאמין צטו
 נחעה, וזהיר הרשע הנתעה שלא יהי מאמין ונוטק בהיותו בשלוה שיהיו כל ימיו צטוא
 כי שוא תהיה תמורתו וקלופו, כי הימים ישירו כבודו צטוא ואפס: (לב) בלא יזמו
 תמלא, תעמוד תמורתו על מלאכה מלהגבל ולהלמיח עוד כמו וימלאו לו חרבעי יום,
 תרנושו וחגלימו: וציפתו, אשר תוליא והוא רמו לבן הנשאר אחריו איננה רעננה,
 רק כי תיבש מהרה כפה ענף עצה כמו כפה ואגמון: (לג) יחמום כגפן צטרו, אם
 תליד פלתי ימותו ילדים וילדות טרם היותם לאנשי, כמו צגפן והזית המשליכי נלתם
 ולא יעשא פרוי: (לד) כי עדת חנף, וקהלתם הגדולה תהיה לגלמוד: ואש אכלם
 אטלי שוקד, כי תבואם רעה כאשר אוכלת האהל שהוא מן בגד האיש המכלה אותו:
 (לה) דרח עמל וילד טון, יאמר כי תרשעים הורים עמל, ולכן יולדים חון ואפס

מעשיהם

עָמַל וַיֵּלֶד אֶהָיוּ וּבִטְנָם תָּכִין
מְרֵמָה:

קְבוֹרָתָא וְעוֹבִיָּה לָא
תְּהִי עֲבוּפִיא: ת"א עַד
לָא יוֹמִי תְּתַמְלִי סְבִיבִיה
וּבְרֵתִיה לָא תְּהִי גִנְגָא:
לִי יִהְיֶה הַיָּד גּוֹפְנָא

ר ש י

חזן. עשה רעה וישחלמו סכר הלידה לפי ההריון: תכין. תזמין: מרמה.
למרמה תהפך להם תאוותם:

הרמב"ן

מעשיהם ושלומם, ואשר ככין נענם יהיה להם מרמה, כי ינעמו נעשרם וירמה
אותם כי יסוד מהם:

תוכחת חיים

טו (לה) עיקר המענה הזה לחליפו הוא לפי הנראה מדבריו,
שרדף אחרי דיעות ריעיו ולא רחיתי שהוסיף בו, רק שני דרושים קטנים,
א. בפסוק שהוכיח בו את חיוז, שאמר לו חף אתה תכר יראה, כי זהות
חיוז חושב את עלמו לדיק ובלתי ראוי ללרות אשר סנבוהו, ובעבור זה היה
כופר בהשגחה פרעיות, ושהמקרים הקורים לחישים תלויים ונפלים מן
המערכת, הוכיח אותו לחיפו בזה שזו חולה רעה וחטא גמור להחמין
בזיטול ההשגחה, ושהיה מפר דיעות האנשי לבלתי היות משועבדי לדתות
וסבת הריסת הייסוים, והיה ג"כ נסנה להרחיק האנשים להחפול אל
ה' אחרי שאין הועלת בו. ב. כאשר נראה על כל פנים כליון הרשעים
תמורת רשעם, באמרו אל יחמין בשוא נחעה, כי שוא יהיה תמורתו להיות
כפרע מדה כנגד מדה, יתחייב שיהיה זה בנזירת אלהים לתת גמול לאנשי
המרי, כיון שלא יקויים הללחתם, ואילו היה הדבר תלוי במערכת היה
מחוייב שהמערכת חתיה חכמה לתת טובה לטובים ופורענות לרשעים,
ומזה תפול כפירה אחרת יותר גדולה לכפור בנחירה ובעושה וגמול לגרי

טז

תרגום

א וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב שָׁמַעְתִּי
בְּאֵלֵה רַבּוֹת מִנְחַמֵּי עָמָל
בְּלִבָּם: ג הֵקֵן לְדַבְרֵי רוּחַ

בִּישְׁרִיה וַיִּסְלַק הַיָּד
יָהּא לְבִבְיָה: יד אָרום
כִּי־עַתָּה דִּילְשׁוֹר לְעֵצָא
וְאִשְׁתָּא נִמְרָה סְשִׁבְנִי
י וַחֲרָא:

ר ש י

מענה איוב. טז (ג) ימריצד. ישטרך פיד לחשוב דברים נמרלים
הרמב"ן

טז (א) ויען איוב ויאמר: (ב) שמעתי כאלה רבות, המענה הזה אין בו ענין
מתקדם, רק יאמר לקביריו כי דבריהם הנל, ולגמס אותם שקרים הם אומרים, והם
כי אנדון הרשעים בכוננת המשפט, ויתאונן על מכותיו וקלליו, ודעתו לאמר כי הם
על אגם, והם ראיה כי שהשגחה נעדרת, ויתלונן על קביריו כשוללים ששנו לדקו,

פי

אִם מִה־יִמְרִצְךָ כִּי תַעֲנֶה:
 ד גַּם וְאָנֹכִי בְּכֶם אֲדַבֶּרָה.
 לו יֵשׁ נַפְשְׁכֶם תַּחַת נַפְשִׁי
 אֲחַבִּירָה עֲלֵיכֶם בְּמַלְיָם
 וְאִנִּיעָה עֲלֵיכֶם בְּמוֹ רֵאשִׁי:
 ה אֲאַמְצֶכֶם בְּמוֹפֵי וְנִיד
 שִׁפְתֵי יַחֲשֹׁךְ: ו אִם אֲדַבֶּרָה
 לֹא יִחַשְׁךָ בְּאֵבִי וְאֲחַדְלָה
 מִדַּמְנֵי יִהְלֹךְ: י אֲךָ עֲתֶרָה
 הֲלֹאֲנִי הַשְׁמוֹתָ כָּל־עֲדָרָתִי:
 ח וְהִקְמַטְנִי לְעַד הִיָּה וַיִּקָּם

יה וְחַשְׁלִין
 לַעֲוֹת וְקַסְלִין שִׁקְר
 וְרֵעִיזִי בְּרִסְדֵּן סַחֲבִין
 נִבְלָא: א וְאֲחִיב אִזְב
 וְאִבְרָ: ב שִׁמְעַת בְּאֵלֵין
 קִנְעִיָהּ אֲמַנְחִמִין דְּלַעֲוָה
 כּוֹלְכוֹן: ג הָאֵית סוֹף
 לְמַלִּי וַיִּקָּא אוּ מַה
 יִבְסִינְךָ אַרוֹם הַתִּיב:
 ד לַחֹד אֲנָא כּוֹתְכוֹן
 אֲמַלִּיל לְוִי דָאֵית
 נַפְשְׁכוֹן חֲלוּפֵי נַפְשִׁי
 אֲחַבֵּר עֲלֵיכוֹן בְּמַלְיָא

ר-ש

ס' חופניהם: (ד) ככם לדברה. ככם אני יודע לקנתר: לו יש נפשכם. עיפזרין תחת נפשי גם אני הייתי מחביר עליכם במלין ומניע עליכם רשאי בצעקתכם ומחמן אתכם במופוי לאמר החריטו החלמו ועמדו ניסודיכם עתה כאשר תאמרו אלי: (ה) וניד שפתי. שאני כד וקובל ולועק עתה לו יחשוך ולא לחעוק ולא חנוד עוד. חבל עתה אם לדברה וגו': (ז) השימות. שיחקת כמו אשתומם. וכמו שמו שמים (ירמיה ז') שחקו והחמאו: (ח) ותקמטני לעד היא. הקמטתני בשביל עד שהיה לעד על עוני

הרמב"ן

כי הוא לדיק בעיניו: שמעתי כלה רבות, פעמים רבות יותר מדאי, כי מנחמי עמל כולכם אתם ואין קץ לדברי רוח ועמל, ע"כ אתם מרנים דברים המרנים עמל והבל כדרך המנחמים: (ג) או מה ימריצך, או אם לא לנקם אותי אתם אומרים, רק כי קשנתם באמת שהוא כדבריכם, מה יחזק ויאסן אותך אתה אליפו העונה אותי, כי מענה ולא מעשה דבר רק המענה בלבד כי אין טעם ודעת בדברך: ימריצך, יחזק אותך כמו וקבל נמרץ: (ד) גם אנכי ככם לדברה, מעשה אם תהיה נפשכם בלער לקנר עליכם עלין בהבל לנקם ולהניע עליכם ראשי לספור, להראות עלמי כאוהב כאשר אתם עושים לי, והייתי טאמץ אתכם בדברי כאשר אוכל: (ה) תיד שפתי, כמו אל תכבו למתואל חנודו לו, ענין הספר, וכן לנוד לו ולנקמו, אשך פי מלנוד לכם כי חנוד ואספור מעט ואשתוק, רק ארצה לנקם אתכם ולאסן לנבכם אפילו בדברי רוח כאשר מעשו עמי כי יודעתיו שכך דרך המנחמי, חבל אני אם לדבר עמכם (ו) לא יחשך כאני, שאין בחנקומותיכ' טעם, ואם אקדל טבכם לא יהלך ממני מן הכאב כלום. ורש"י ז"ל פירש גם אנכי ככם לדברה, כלומר אם הייתם אתם בלער ק"ו, הייתי גם אנכי מדבר או מחבר עליכם מלין, רק אאטיילכם כמו פי וכיד שפתי חמנע, ואיתנו נכון: (ז) אך עתה הלאני, הדבור עמכם: השמות, אתה מחנר כל הנושדי עלי בשמעם כי עלרשע יבוא מכתו. השמות בענין מתמה כמו כאשר שממו עליך רבים, ואשתומם על המראה ואין מנין, וכן ישומו ישרים על זאת נפענה הזה ורבים כן, חבל

כִּי כַחַשׁ בְּפָנַי יַעֲנֶה: ט אַפּוֹ
 טָרַף וַיִּשְׁטַמְנֵי תָרַק עָרִי
 בְּשִׁגְיוֹ צָרִי וַיִּלְטוּשׁ עֵינָיו לִי:
 י פִּיעְרוּ עָלַי וּבְפִיהֶם בְּחַרְפָּה
 וַצֹּל לַחֲיִי וַיַּחַד עָלַי יִתְמַלְאוּן:
 יא יִסְגִּירֵנִי אֵל אֶל־עוֹיֵל וְעַל־
 יְדֵי רָשָׁעִים יִרְטְנֵנִי: יב שִׁעְרוּ
 הַיָּתִי וַיִּפְרְפוּרֵנִי וַאֲחֹז בְּעַרְפִּי
 וַיִּפְצַצְנִי וַיִּקְיַמְנִי לוֹ לְמַטְרָה:

וַאֲשֶׁר עָלִיכֶן כְּמוֹ
 רִישֵׁי: ה אַחֲלִיכֶן כְּמוֹ
 פּוֹמִי וְטַלְטוּל סְפוּהִי
 יִתְסַנַּע: י אֵין אֶסְרִי
 לֹא יִפְסֹק בְּיָדִי וְאֶפְסֹק
 סָה סְנֵי יִזַּר: י וְלַחֹד
 קְרוֹן שְׁלֵהֲנִי צְדִיקָהא קָל
 סִיעָתִי: ח וְנִקְפְּהֵנִי
 לְסִיד הַיָּהּ וְאֶקִּים
 לְאֶסְקְרָא עָלַי בְּרִבּוֹבִי
 עַל אֶפְי: ט רֹנְזִיָּה הַבָּר
 וְנִפְר לִי דָבְבוּ עִסֵי עָלַי
 בְּכַפּוֹי סְעִיקֵי הַיָּד אֲזִכֶּר
 חֲרִיף עֵינָיו לִי: י פְּתַחֲוּן

ר ש י

להשטיני. (ט) ילטוש. יחד. כמו לוטש כל חורש וגו' (ראשיחד') והשטן הוא הלר: (י) פיערו עלי פיהם. פחחו. כמו ופעה פיה (ישעי'ה'): יתמלאון. יתאספון. והרצה לו דומין במקרא קראו אחריו מלא (ירמיה ה') אשר יקראו עליך מלא הרעים (ישעיה ל"ח) ואינו משתנה מלשוננו. פי כל מילוי נאסף הוא: (יא) יסגירני אל אל עויל. הסגירני הקצ"ה אל אל: לץ. עולל ללח צו. ועל ידי רשעים ירטני. רטיית תנחומיי. ורפואתי מסר לרשעים שאינן אלל מקניטים. ד"ח ירטיני כמו ירצני. לשון רלוי ותנחומים: (יב) ויפרפרני. אותו עויל. לשון פירורץ: ויפצצני. לשון כשנר לשנרים הרצה בחצנה רצה. כמו ונפלתם איש אל אחיו (ירמיה י"ג) ונכץ עולליך

הרמב"ן

החכם ראב"ע פי' אך עתה הלאתי הכאב, ועל הכאב יאמר לנוכח השימות כל עדתי, כי יבכו ויתאבלו עלי: (ח) ותקמטני לעד היה, הנלכד והנקשר בקבלו נקרא בלשון ארמי קמוע, אמרו צפרק חל' קמטיה, ונפרק השולח בעינא מקמטיננו, כלומר לקשור אתכם, עונותיו ילכדונו את הרשע, תרגומו קובי דרשיעא קמטין ליה, יאמר ותקשרני שלא אברק מלפני העדה עדיהיה כחש גופי לעד צו ויענה לעיניהם בפני כי אני ארשע: בחשי, כמו רזוני, וכן ונשרי כחש משמן, ובלשון קז"ל בהמה כחשה. ויתכן צו ותקמטני תכריתני, יאמר אתה מכרית ועוכר אותי בדברך, ולעד הי' כחשי אשר יקום ויענה בפני כי בדברך כן הוא, מלשון אשר קומטו בלא עת. והמפרשים אמרו כי לנוכח הכאב ידבר: (ט) אפּו טרף וישטמני, אשר באנשי העדה הנזכרת צר וזוטם לי טורף באפו ומקדר ראותו להביט בי: ילטוש, ענין קדוד מלשון לוטש כל קורש נקוש': (י) פיערו עלי פיהם, לאמר כי אשת הוא שהרשעתי, ויחד כלם יתאספון עלי לדבר בזה ולהאמין כן: יתמלאון, ענין אסיפה, וכן אשר יקרא עליו מלא רועים: (יא) יסגירני אל עויל, הקרוב אלי כי יכנה כאבו לעויל יעשה עמו חמס ומכותיו לרשעים יטו אותו מן הדרך לגזול מה שבירו או לשפוך דמו בסתר, ואפס' שהיו לו אויבים שטקיסלרעתו, וכן יספר עוד במענים הבאי'. או שיחרף תביריו וישים אותם לאויבים לו ולרשעים כי קשרו אותו: (יב) שלו הייתי ויפרפרני, האל הנזכר: (יג) יפלה כליותי, יספר כונד קליו בהפלגה, כדרך הניא בכליותי בני אשפתו, ונשפך לארץ כנדי. ורו' לאמרו כי כן היה שנכרתו כליותיו ונשפכה המרה אשר בכיס הכנר, והוא אללם

תרגום

עלי פוּסְדוֹן בְּחִסְדָּא
 קדוּ לִיסְתִי בְּחִדָּא עֲלֵי
 בְּגָמָא מְתַמְלָאִין :
 י"י יִמְסַרְנִי אֱלֹהָא לְוֹת
 קָרִי וְדוּנָא וְעַל יְדֵי
 דְרִשְׁיֵעוֹן סְמַרְטָם יְתִי :
 י"ב שְׁלִי וְאֵ תְּיִיתִי
 וְדַעְרָקְנִי וְאַחַר בְּקַדְלִי
 וְתַבְרַנְגִי וְאוֹקְסִנִי לִיה
 לְפִסְגִּיָּסָא : י"ג יַחְזִירֵן עֲלֵי
 גְרוּ יִקְטַע פּוֹלִיתִי וְלֹא
 יְחוּם יִשְׁדֵי לְאַרְעָא
 קְרִידְתִי : י"ד יִתְקַפְּנִי
 תְּקוּף עַל אִפִּי תְּקוּף
 יְרֵהוּם עֲלֵי הֵיךְ גְּבָרָא :

ע יִסְבוּ עָלַי וְרַבִּינֵי יִסְלַח כְּלִיֹּתִי
 וְלֹא יִחַמֵּל יִשְׁפֹּךְ לְאַרְצֵן
 מִרְדָּתִי : י"י יִפְרֹצְנִי פֶרֶץ עַל-
 פְּנֵי-פֶרֶץ יִרְץ עָלַי כְּגִבּוֹר :
 טו שֶׁק תִּפְרֹתִי עָלַי גְּלִדִי
 וְעַלְלָתִי בְּעֶפְר קָרְנִי : טו פְּנֵי
 חֲמַרְמְרָה מִנִּי-בְּכִי וְעַל עִפְעִפִי
 צִלְמוֹת : י"ג עַל לֹא-חָמַם בְּכַפִּי
 וְתִפְלַתִי זָכָה : י"ח אֶרֶץ אֵל-
 חֲכָמֵי דָמִי וְאַלְהֵי מְקוֹם
 לְזַעֲקָתִי : י"ט גַּם-עֲתָה הִנֵּה
 בַּשָּׁמַיִם עֲדִי וְשָׁהֲדִי בַּמְרוֹמִים :
 כ מְלִיצֵי רַעִי אֶל-אֱלֹהֵי דְלִפְתָה

ר ש י

אל הסלע (תילים קל"ז) : (יג) רביו. מורה חליו כמו רובה קשת (ראשית כ"ח) : מדרתי. מרה שלי : (טו) גלדי. עכה יבישה והעלאת גלד. ולשון מסר' והעמידו על גלדו : ועוללתי. ולכלכתי. וגניתי כמו ויתעללו זה (שופטים י"ט) לשון בזיון וגנאי. וכמו עוללה נפשי (איכה ג') : קרני. זיוי. לשון וקרנים מידו לו (חזקוק ז') : (טז) חמרמרו. נקמטו. כמו נחמרו בני מיעיה בל' משנה. וכן מעי חמרמרו (איכה ח') : צלמות. שחשכו מחמת בכי ודמעה : (יז) ותפלתי זכה. לת קיללתי חזירי. ולא פיללתי לו רעה : (יח) וא יהי מקום. בארץ להבליע בו לעקתי כי לשמים תעלה : (יט) חגח בשמים עדי.

הרמב"ן

אללם מעשה נס כי יחיה : (טו) שק תפרתי עלי גלדי, יספר כי אכלו ונכוו גדולים כי כשל כח הסבל : ועוללתי בעפר, בזיתי קרן כבודי בעפר, מלשון כי התעוללת בני פן יתנו אותם בידי ויתעללו בני. וקרוב אלי כי כל לשון עלילה הוא המעשה אשר נעשה לבזיון ולשחוק, גם נורא עלילה, ובעלילותך אשיחה ודומיהם, יאמרו כי האלהים נורא עלילה הוא מתעולל ברשעים, וכן אשר התעללתי במלכים : (יז) על לא חטם בכפי, ותפלתי היתה זכה. או יפליג ויאמר כל זה בא אלי על כי לא חטם בכפי שלא הרעותי לבני אדם, ועל כי תפלתי היתה נמחצנה נקייה לאלהים, כי הנה הרשעים לא יבואו כסא : (יח) ארץ אל תכסי דמי, כי דמי נשפך עליך חנם ואל תכסי עליו, בענין ונלמה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד את הרוגיה : ואל יהי מקום, להסתר שם : (יט) גם עתה הנה בשמים עדי, גם עתה שנאתני רעה מן השמים הנה שם עדי, כי היודע כי אין חמם בכפי ותפלתי זכה, והוא יעיד עלי כי לא איש אל ויכזב ככס רעי שאתם מרבים מליכות עלי, ואני אל אלוה תזיל עיני דמעה ותנכה להתחנן

לו

עֵינַי: מֵ וַיִּזְכַּח לְגֵבֶר עִם-
אֶלֹהִים וּבֶן-אָדָם לְרַעְהוֹ:
כִּי כִי-שָׁנֹת מִסֵּפֶר יֵאָחֲזוּ
וְאַחַר לֹא-אָשׁוּב אֶתְּלֹךְ:

י' ז'

א רוחי חבלה ימי נזעכו
קברים לי: ב אם-לא התלים
עמדתי ובהמרותם תלן עיני:

ר ש י

מ סקא חִטִּית עָלַי
סִשְׁבִּי וּסְלַפְלִית בְּעַפְרָא
אִי קָרִי: מֵ אִפִּי
מִשְׁשָׁשִׁין מִן בְּבוֹתָא
וְעַל הַיַּמּוֹרִי שְׁלִי
מוֹתָא: יַעַל דְּלִית
חֲטוּפָא בִידֵי וְצִלּוֹתֵי
דְבָיָא: יח ארעא לא
הַחֲשִׁין אֲדָמִי וְלֹא יֵהָא
אַתָּר לְקַבְּלֵתִי: יט לְחוֹד
בְּדוֹן דְּאִית בְּשָׁמְיָא
מִסְהָדִי וּמִסְהָדִי עָלַי
בְּמִרוּמֵיָא: כ פְּרַקְלִיטִי

יוצרי היודע דרכי: (כ) דלפה. דומעת וזולפה דמעה. ל' דלוק: (כא) ויזכח לגבר. והלואי יעשה לי זאת שיחן לי מקום להתווכח גבר עם אלוה. להשוות שמי הריצים ריב גבר עם קונו. וריב בן אדם לרעהו: (כב) כי שנות. הקלוצים מספר לימי חיי: יאחיו. יגיעו. ואז ארח לא אשוב אהלך:

י' ז' (ח) נזעכו. נקבלו כמו נדעכו (לעיל י'): קברים לי. מוכן אני לקבר: (ז) אם לא. זאת בלתי שני אדם התולים כועדו עמי בחנחומי להתל בי: ובהמרותם. כמו וימרו בי (יחזקא כ'). ממרו' הייתם (דברי' ט') נהקנטתכ'

הרמב"ן

לו, או לזעוק עליכם: דלפה, כמו ידלף מן הבית: (כא) ויזכח לגבר עם אלוה, בלואי יעשה לי זאת שיחן גבר עם אלוה כבן אדם עם רעהו. והנכון בעיני שיאמר אל אלוה תבכה עיני להתחנן לו שיזכח הוא כל גבר הנא להתווכח עם אלוהו, ויזכיק עוד כל בן אדם עם רעהו המלער. או ויזכח לגבר ירצה שיחן לואהים רשות להתווכח עמו, ויתווכח עוד עם סניריו המלערים אותו לתתם לפני האלהים לבני בליעל, ודבר דבריו סתם על כל אדם אשר לו כמשפט הזה: (כב) כי שנות מספר יאחיו, יתווכח עם הצורא כי שנים במספר הקלוצים לו יבואו ויגידו מהרה ואז ילך באורק לא ישוב, וזה כאשר אמר הרבה פעמים שימיו קלרים, ולמה יריע לו בנקיוו:

י' ז' (א) רוחי חבלה, ימי נזעכו, ויכנה אורס: קברים לי, מוכנים להקבר באחד מהם במקום אשר יבוא קלו: נזעכו, כמו נדעכו והוא לשון כנוי, ירעד נרו, או כמו נדעכו ממקומם, כי בלשון ארמי יתחלפו תמיד, כמלות זהב וכל לשון זכירה וזניחה * וכן הרוב, ובא ממנו בלשון הקודש שנתה מדהבה, כמו מזהבה. והקדמוני' אומרים בתפלתם זועכים אף בלחשם, ירלו זו שיכבו האף בתחנונוחם: (ב) אם לא התולים עמדי, שם חואר מן לב הותל, והפסוק נמשך עם הנא אחריו, יאמר לאליפו רעהו הפונה אותו: ובהמרותם תלן עיני, כי לא אלין בלילה עד שימררו חיי, או שימירו כבודי בקלון ולדקי ברשע, וכן אמר התרגום אין לא מתלעבון עמי ונפיגוריהון תבית עיני, פיגור לשון תמורה, כי שוא תהיה תמורתו תרגומו תהי פירגותיה, וכן במקומו רבים. ורבים פירשו אסלא, אמתת הדבר, כאומר באמת התולים עמדי, וכן אם לא כאשר דימיתי כן היתה, אם לא כן אעשה. והנכון כי הם

* א"ה פירושו כי מלת זהב תרגומו דהב וכן מלות זכירה דכירה וזניחה דביחה, ויתחלף ג"כ הזי"ן מן נזעכו לדל"ת נדעכו,

ג שִׁמְחָה נָא עֲרַבְנֵי עִמָּךְ מִי
 הוּא לְיָדֵי יִתְקַע: ו כִּי-לִבָּם
 צִפְנֹת מִשְׁכָּל עַל-כֵּן לֹא
 תְרוּמָם: ה לְחֶלֶק יִגִּיד רַעִים
 וְעֵינֵי בָנָיו תְּכַלְנָה: ו וְהִצִּיגְנִי
 לְמִשְׁלַ עֲפָיִם וְחִפְתָּ לְפָנִים
 אֲהִיָּה: ו וְתִבֶּה מִכַּעַשׂ עֵינֵי

חֲבֵרֵי קָדָם אֱלֹהָא וְלֹגַת
 עֵינָי: כֵּא אֲפֹשֶׁר דְּקִבְּסִין
 בְּרִגְשׁ עִם אֱלֹהָא וְהִידָּה
 אֲנִשׁ עִם חֲבֵרֵיהּ
 כַּמְטוּל דְּשִׁנֵּי מִנִּין
 אֲתִין וְאֲמַרְטָא דְלֹא
 אֲתוּב אִיזֵר: א גִּפְשֵׁי
 כְּתִחְבְּלָא יוֹסִי דְעֵיבֵי
 קְבוּרָן מִתְקַנֵּן לִי: ב אִין
 לֹא מִתְרַעְבִּין בְּהַדִּי

ר ש"י

סלן עיני ולבי ומחשבותי לנים צהן: (ג) שימה נח. הנזרח: ערצני. בחקע
 כף להחזוכה יחד. כמו מי הוא מחלה לדי יתקע ויטיב לו: (ד) כי הגסה
 לבם לפנת משכל. וע"כ לא תרומם תפארתך על ידיהם: (ה) לחלק.
 לחלקלקות יגיד כל אחד מהם אחר ריעו. וזאת תנח להם עיני בניו תכלנה:
 (ו) ותופת. כמו תוף: לפנים. של בריות אחי: (ז) וילורי. איברים שאני

ה ר מ ב"ן

חסרי שנועה וקיום הענין, כי יתקיל הפסוק אני ה' דברמי, אם לא זאת הקללה:
 (ג) שימה נח ערצני עמך, ומי זה יתקע כפו עמי אם לא התולים עמדי, כי באמת
 אין דברים כי אם התול ושוק: (ד) כי לבם לפנת משכל, יחזור לדבר על האל
 הנזכר למעלה, כי לנס הסתרת מהשכיל, מן ותלפנהו, ואלה לפנת בלבדך: על
 כן לא תרומם אותם, רק יהיה נבזים ושפלים, וכך אמר החרגו' חרי לנהון אנושאת
 מסוכלתנח מטול הכנח על כן לא תתרוםם להון: (ה) לחלק יגיד רעים, אמרו
 המפרשים שהוא מן שפת חלקות, אשר יגיד לרעיו חלקות יקולל: ועיני בניו תכלנה,
 התרגום אמר למפליג על אמות' סבריא עיני בניו תשחיתון, יאמר החולק על הגדת
 רעיו כי יספרו ויגידו עליהם לעונות עיני בניו תכלינה, וכנגד סביריו יקלל, כי
 חולק על המגידים עליו טובות, וזה הפירוש טוב מן הראשון. והנכון בעיני כי הוא
 כפשוטו, מן זה חלקי מכל עמלי, יאמר כי לב הקבירים טמנת מהשכיל, וירמוח
 לחליפז כי יגיד את הרעים לחלק אדם רשע מהאל שהוא ועיני בניו תכלינה, כלומר
 אכל הוא יכלה ימיו בטוב, והנה המגיד ורעיו שומעים לו, ולא ישכילו ולא יתרוממו
 בכבוד או בחכמ', ואמר ועיני בניו כי הוי' מוסיף על ענין ראשון שלא הזכר, באמרו
 יהיה חלק האיש על שור רצ או טוב ועיני בניו תכלינ' על כל פנים: (ו) והציגני למשול
 עמים, יאמר כי עוד זה יעשה רעה המגיד הזה והוא חליפז, כי הקימני שאהיה משל
 בגוים ויקללו בי המתקסדי' נזקרו ונעבור כי חליפז המתקיל בוגס הוא גדול הקבירים
 יתלה עליו, כי הוא יגיד רעים ויטעה אותם והוא יעמידני משל בגוים. או יהי' והציגני
 על אלוה הנזכר שהעמידו למשל ולשנינ' מפני הרעה הגדול' הנאה עליו: ותופת לפנים
 אהיה, התי'ו האתרוכה נוסף, יאמר כי עתה הוא למשל ולפנים היו שמקים בו בני
 אדם, כמו השמקים לתוף וכנור. והקבס ראנ' ע פירש במקום התופת אהי' לבני אדם
 ובעיניהם, כי בראותם אותי כאילו יראו הקבירות ויזכרו יום המיתה והייסורין.
 והתרגום אמר ובגיהנם מן לגיו אהי, ר"ל אני היום בגיהנם פנימה גדון בחיי, כי
 ייבורי קאים כמשפט רשעים בגיהנם, פירש לפנים כמו מן ההיכל לפנים, ויחסר
 הני'ת כמו שני אלמנה בית אניך, ורבים כן: (ז) ותבה מכעש עיני, מן הכעס
 אשר

וַיִּצְרֵי כַּצֵּל כְּלָם : ח יִשְׁמוּ
 יִשְׁרִים עַל-זֹאת וְנָקִי עַל-חֲנֹף
 יתְעוֹדֵר : ט וַיֵּאָחֵז צְדִיק דְרָפוֹ
 וַיִּתְהַרְדְּדִים יִסֶּיף אֶמְיָן : י וְאֵלֶם
 כְּלָם תִּשׁוּבוּ וּבֵאוּ נָא וְלֹא-
 אֶמְצָא בְכֶם חָכָם : יא יְמֵי
 עָבְרוּ זְמוֹתַי נִתְקַן מוֹרְשֵׁי
 לְבָבִי : יב לַיְלָה לְיוֹם יִשְׁימוּ
 אֹזֶר קָרוֹב מִפְּנֵי-חֲשָׁךְ : יג אִם-
 אֶקְוֶה שְׂאֵל בֵּיתִי בַחֲשָׁךְ

וּבְסִרְיָהוּן תְּבִית עֵינַי :
 ג שְׂרֵי כְרוֹן עָרַב יְתִי
 עֶמֶךְ סָן הוּא לִירֵי יִקְיָם :
 י אָרוֹם לְבָרוֹן אֶמְשַׁתָּא
 סִסְכְּלָתְנוּ סְמוּל הֵיכְנָא
 לָא תְרוּמָם לְהוּם :
 ה לְמַסְלַג עַל אַחֲוִית
 חֲבָרְיָא וְעֵינֵי בְנוֹי
 תִּשְׁתַּיְצוּן : ו וְעַתְרָנִי
 לְמַתְלִין בְּעַמְיָא וְגַהֲנָם
 סָן לְנֵי אָהֵי : ז וּבְהִית
 סָן רְגִיז עֵינֵי וּקְלִסְתֹרֵי
 הֵיךְ שִׁלָּא בּוֹדְהוֹן :
 ח יִשְׁתַּקֵּן תְּרִיזֵי עַל
 דָּא וְדָבֵי עַל דִּילְשׁוּר

ר ש י

נוצר זהם : (ח) ישומו. יתמהו: ונקי. חס יש לדיק שומע זהתולות
 החניפים האלה יתעורר לריב זכם : (ט) ויאחז לדיק דרכו. לעמוד כנגד
 כת החניפים : (י) ואולם. חני אומר לכם : כולם חסובו ונולאו נא. ולא
 אמלא זכם חכם. כמה שאתם מלעיגים על קצלתי: (יא) ימי. ימי טיבתי
 שהורגלתי זהם עברו: זמותי. שזימותי להאריך בטובה: נתקו מורשי
 לבבי. מחשבו' שלבי מורשני שהי' לבי אומר לי לירש טוב' לפי דרכי: (יב) לילה
 ליום ישימו. התוליי חלו הופכים לי לילה ליום כי מנרת התולים לא אישן
 בלילה: אור קרוב. וקצר לי מפני לרת חשך לילה. אור קרוב כאשר יבוא
 השמש נראה לי שעתה מקרוב האיר היום ונקצר וחלף לו. כמו העיר הזאת
 קרובה (ראשית י"ט) נתישנה מקרוב מחדש. וכמו כי רננת רשעים מקרוב
 (לקמן כ'). חדשים מקרוב נאו (דברים ל"ג): (יג) חס אקוה שאול. כמו
 חס חדולים ימיו (לעיל י"ד). כלומר מאחר שאני מקוה שאול ביתי: ובחשך.

הרמב"ן

אשר יכעכוני חבירי, כמו וכעסתה לרמה, או הכעם מלער הכאנ, וכן לו שקול
 ישקל כעסי, וכעם הרנה, ויצורי כלל כולם, אמר התרגום ואברי היך עולא
 כולהון, יאמר שהם כלים ובורחים כלל: (ח) ישומו ישרים על זאת, יאחזם שממון
 וידאנו מן הפורענות, כי לא יכלו לבטוח בישרם: ונקי על חנף יתעורר, יאמר כנגד
 אליפו המלמד עליו חובה להחניף לאל ויתעורר כל נקי לחלוק עליו, כי ידע שנפשו
 שיבואות לאות רבות על לא חמם: (ט) ויאחז לדיק, כדרך הזה: וטהר ידים יוסיף
 אומץ, לחלוק עליהם ולדעת האמת מן השקר: (י) ואולם כולם תשובו ונולאו נא,
 כמו שמעו עמי כולם, תשובו מדעתכם זה וזבובו ואלמדכם, כי לא מלאתי זכם חכם
 כי אמרתם אלי שהוא מוכר השם והוא יכאיבו ויחבש: (יא) ימי עברו זימותי נתקו,
 ומורשי לבבי נתקו, מקצבות האל אשר קשב זהם ימים רבים היו תזקיס בו יקראו לו
 פורשה ונחלה: (יב) לילה ליום ישימו, התולים אשר עמדי, וכנגד חביריו יאמר
 בן כאשר הזכירם נאמרו ואולם כולם תשובו ונולאו נא: (יג) אם אקוה שאול ביתי,
 שימיתני

רַפְּרִיתִי יְצוּעֵי: יד לַשַּׁחַת
 קָרָאתִי אָבִי אֶתֶּר: אָמִי
 וְאַחֲתִי לְרָמָה: טו וְאִיהָ אִמִּי
 תִּקְוֹתַי וְתִקְוֹתַי מִי: יִשְׁרָרְנָה:
 טז בְּדִי שָׁאֵל תִּרְדְּנָה אִם־יַחַד
 עַל־עָפָר נָחַת:

יְהַגְבֵר: ס וְיִזְחַר צְדִיקָא
 אֲרִיתִיה וְדָבִי אֲדִי
 יוֹסֵף אֲתַחֲלִיתָא:
 י וְגַם פְּלִדְחֵן הִרְבֵּינָן
 אָתִי בְּדִין וְלֹא אֲשַׁבַּח
 בְּבוֹן חֲבִים: יא יוֹסֵי
 עֲבַד רַעֲיוֹנֵי אֲתַבְּסִילו
 לַחֲתִי לְבָבִי: יב לִילִיא
 הִדִּי יִסָּא יִשׁוּן גְּרוּרָא

ר ש י

שיטחתי ילועי. נקבר: (יד) לשחת קראתי חני חסה. להחלוק בנימיים רבים כחילו הוא חני. מאחר שתקותי זאת היא: (טו) ואיה ליכו תקותי. זאת למה נמשכת ומי ישורנו להרילה עדיו: (טז) בדי שאל תרדנה. לחזק חזרים שסופן לידי שאל שחיה יחד על עפר נחת מלונן. מלשון ותנח עליכם כרוח (במדבר י"ח):

הרמב"ן

מימיני עלי: בחשך רפיתי ילועי, לשכב שם מדעתי שאמית נאמת, ואז לקרא (יד) לשחת חני, ואכבדנו כבן יכבד אב, ואקרא לרמה חמי ואחותי לשכב בחיקה כבן תשא אמו ואחותו: ואמר יצועי, כלשון רבים כמו שפירש נפסוק קברים לוי: (טו) ואיה, איפה התקוה אשר אתם אומרים שאקוה ואוסיל עד עבור המוסר הזה: ותקותי, שאמרתם מי יראנה, הלא כולנו נמות טרם נואה: (טז) בדי שאל תרדנה, אל בדי שאל תרדנה התקוה שלי, והתקוה שלכם: אם יחד על עפר נחת, כי כאשר נמות יאבדו התקוות כילן: בדי, כלשון ותעש נדים, ותשלק פארות, עשה שאלו כעץ עושה נדים למטה: ואמר אם, כמשקל ואומר אם נמית תאבד תקותי ונאמת, ורובה לומר כי אין הללה לאבדן התקוה אחרי שהמות מעותד לו, זה הטוב מכל מה שלפניו בו. והנכון עוד נעיני כי יאמר הנדים הנושאים את השאל תפולנה מכובד במשא, ואם, רמז לכל הנבראים, ור"ל אם כל הנבראים מאז יחד על עפר נרד ונמות נבת אחת, ע"כ ימותו לאחד אחד הנולד ראשון ימות ראשון אם לדיק ואם רשע, ולמה תבואו רחיה מן הרשעים שמתים, כי הכל ימותו זה אחר זה, והוא כמלעיג להם על טענותם, והמשיג כן בדי שאל מפני ארון המתים אשר לו נדים לשאת אותם בהם:

תוכחת חיים

יז (ט) ויאחז לדיק דרכו, ועם היות הסדור מעוות נעה"ז שהלדיקים מעוניים נותמין והרשעים ילליחו ויתחזקו בו, מכל מקום ראוי וכבון שהלדיק יאחז דרכו נדיעות הטובות שיש בו לרותיו ויתמיד להתחזק בעשיית הטוב, למען יחכה בהשחרות אחרי היותו משולל ונעדר מטובת העה"ז, וכן וטהר ידים סמוך נפת"ח, יוסף אומן בעשיית המעשים הטובים בכל יכולתו ולצוות הנלי העה"ז, כי בודחי אחרי מותו יחכה ויגדל שכרו, הפך ממה שאמר חליפז לחיוב שהיה מכיר יראה, והשיבו לחיוב הנה כי עם כל לרותיו ותחלואיו היה אחז דרכו נדיעות היקרות והיה מוסיף אומן לנרוח מן הרע

כדי

תוכחת חיים

כדי לזכות בהשחרות הנפש לפי הנראה: (טו) והעקר מן המענה הזה לחיוב הוא זה, ראשונה מה שהוסיף חיוב להוכיח חליפז וריעיו אשר גזרו כפר כי כל מה שיצא על אישי האנשי הכל הוא במשפט מאת השם, ושהלדי' בחלחיתו יוסיף חימן באחרונה, ושהרשע כל ימיו הוא מתחולל וקול פחדים באזניו, השיבו חיוב על זה בהיפך, כי הרשע הגמור שליו ושקט על שמריו, בחופן כי הישרים ישומו על זאת, והלדיק נשחת ונתעבז ומעונ' בלרות נמרלות יותר ממה שראוי לערכו, כאמר על רוע מזלו רוחי חבלה ימי חזעכו קצרים ליוכו'. שנית מה שהוכיח לחליפז וריעיו על סכלותם בזאת הנחינה שהשם ישגיח בפרטים, ושהיו טוענים בטענות כוזבות ונדדרי הללקית, כאמרו כי לבס לפנת משכל, לחלק יגיד ריעים, ושהיו ראויים לפורעניות נמרץ ליחס העול לש"י נדדרי חלקלקות. שלישית מה שהוכיח את חליפז עול באשר שחשד חיוב שהי' מפיר יראת השם ומונע המתפללים שלא לבטח בהשם עוד, וחיוב השיבו בזה והורהו הפך הדבר, כי גם שהבהו הלהים מכות טרות ונמרלות, מ"מ לא סר מיראת השם ומהאמין הגמול הנפשי וההשחרות הנלחי, באמרו ויחזו לדיק דרכו וטהר ידים יוסיף חומץ, ר"ל כי גם שיגדל הלער והפורענות על הלדיק אשר לא כדת, מ"מ יחזו לדיק דרכו לסבול לרוחיו בעה"ז ולהמתין ליום הנח לעולם הנשמות, וכן בזה הענין וטהר ידים יוסיף חומץ לנפשו ולהניח כוסף הקנינים האלו אשר הם מעותדים למקרים ולהמתין הטוב הנלחי הקיים. רביעית שהודיע חיוב כוונתו שאיננו מלפה לשום טובה זמניית להיותו קרוב אל המות, באמרו חיה חיפה חקתי וכו', וכל מה שנחמוהו וריעיו הכל המה מעשה תעוועים, ונדדי שחול חרדנה כמו שאמרנו, עיין ביאור המלות (מרח"פ):

תרגום

איוב יח.

- א ויען בלדר הַשְׁחִי וַיֹּאמֶר:
- ב עַד-אַנְרָה וְהַשִּׁימוֹן קִנְצִי
- לְמַלְיָן תָּבִינוּ וְאַחַר נִדְבָר:
- ג מִדוּעַ נִחַשְׁבְּנוּ בְּבִרְהַמָּה

ר ש"י

יח מענה בלדר. (ג) קנצי. סוף: תבינו. תשתוקו להנין ולשמוע את אשר נדבר: (ג) נטעינו בעיניכם. נחשבו בעיניכם טמונים. ואין

הרמב"ן

יח (ה) ויען בלדר השוחי ויאמר: (ג) עד אנה תשימון קנצי למלין, לא יוסיף בזה המענ' רק להפליג על אנדן הרשעין, כי הוא ראיתם בייסורין הנאים במשפט: קנצי, כמו קלים ימים את חביריו, על שישימו קלים לדבריהם ולא ידברו עד ענות מיוב ככל אסד ואסד: תבינו, דברי חיוב: ואחר נדבר כל אחר ואסד, ירלה לומר כי אין נפיהו נכונם ואין ראוי לפמתין לשמוע לו: (ג) מדוע נחשנו כנהמה, לשמוע

חרופו

קבורהא החתן אין
 בחדא על עפר שרן:
 א ואתיב בדרד דמן
 שוח ואמר: בעד אימת
 השוון הרפתקי ימריא
 התבינין וסקתר בן
 גמלל: : מא דין
 אתחשבנא היך בעירא
 סבענא במחטיכון:
 ד דמצער נפשיה
 ברונזיה אפשר
 דאמטורך השהבק
 ארעא יטינר יסתלק מן
 אתריה: תיא דטרוד
 נפשיה לנרמיה אפשר

נַטְמִינּוּ בְּעֵינֵיכֶם: י טוֹרָף
 נִפְּשׁוּ בְּאִפּוֹ הַלְמַעֲנָה תִּעֲזֹב
 אֶרֶץ וַיַּעֲתֵק צוּר מִמְּקוֹמוֹ:
 ה גַּם אֹר רְשָׁעִים יִדְעָךָ וְלֹא־
 יָגִה שְׁכִיב אִשׁוֹ: ו אֹר חֲשָׁךְ
 בְּאֶרְזוֹ וְנָרוֹ עָלָיו יִדְעָךָ:
 ז יִצְרוּ צַעְדֵי אֹנּוֹ וְתִשְׁלִיכֵהוּ
 עֲצָתוֹ: ח כִּי־שָׁלַח בְּרִשְׁתּוֹ
 בְּרִגְלָיו וְעַל־שִׁבְכָה יתְהַלֵּךְ:
 ט יֵאָחוּ בְּעַקֵּב פֶּחַ יַחֲזֵק עָלָיו

ר ש י

יסוד בחיבה זו זולתי טי"תומ"ס. כמו טמונון פלשתאי (ראשית כ"ו). וי"מ לשון טמיכה. וטעות הוא צידם שאס כן לריכה החיבה שתינונין אחד ציסוד ואחד בשימוש של רבים: (ד) טורף נפשו. תוזר על איוב. לך אחי אומר הטורף ומחבל נפשו באפו וכעסו: הלמענד. הלמען לדקחך תעזב הארץ ממשפט מדחה: ויעתק לור. היולר (ממקומו) מדעתו ומדתו: (ה) גם. אני לפי לעקחך זאת תנהג לדורות: אור רשעים ידעך. יקפץ ממקומו: שניב חטיכ"ללא Etinceller זלע"ז (ובל"א funfeln): (ז) יצרו. יהיו קלרים לעדי כחו: ותשליכהו. מעליו עלתו שיען אשר לא יתקיים: (ח) כי. סופו אשר שולח ברשת. שולחו רגליו ללעוד על הרשת וליתפס: ועל שזכה יתהלך. היא הרשת. כל שזכה עשויה כמו רשת והיא קוי"פא שזראשי

הרמב"ן

קרופו וגדופו אשר יאמר כי לא ימלא בנו חכם, ומדוע אנחנו נטמנים בעיניכם החבירים לסבול תעוועיו: נטמינו, מלשון טמונין פלישתאי, ולשון חכמי'טס טמנו מהם, אמ' מדוע נקשננו אנחנו בעיניכ' כלא לבינו סתם עפר וטיח אשר עליו מהשכיל, כדרך שפירשתי בפסוק כי לנס לפנת משכל: (ד) טורף נפשו באפו, עתה יענה את איוב, אתה הטורף כלביא את נפשך באפך ונחמתך, האם בעבור תלונתך תעזב הארץ להשתנות סדרי העולם: ויעתק. יעתקו הלורים שהם מוסדות הרים ממקומם, הנה אמת הוא כי כך סדרו של עולם ולא ישתנה בעבורך, שהאל מעיב לרשעי' בתחלה במקלותו על מעשיו ונסוף ידעך אורם: (ה) גם אור רשעים, מלת גם לאמר אף מקלת הרשעים אשר לא יהיה להם אור כי מתחלה ידעך נרם כי רונם לא יהי' להם אור כי בחושך באו ובחושך ילכו: (ז) יצרו לעדי אונם, כשילך בקיל ובכח יצרו לעדיו ולא יוכל ללכת אל מחוז חפצו: ותשליכהו עלתו, עלתו עלמה תשליכהו לארץ, כי ממנה ובעבודה יכול מלא קומתו ארלה ולא יקום כי רגליו יוליכוהו אל הרשת כמהר לפורט פח: (ח) ועל שזכה יתהלך, תמיד. והענין כי הרשעים עלתם תהי' להם למוקש והדבר אשר יקשנו להמלט ולהשגב בו וימהרו אליו הוא יהיה להם לפח: (ט) יאחו בעקב פח, יאחונו בעקבו, והנכו יאחו הוא את הפח בעקבו, כי יכניד עקבו ברלוננו על

תרעם

דמטולתך תהנשי
 ארעאמן למתב ותקיפא
 יסתלק מן אתריה :
 ה לחוד נהור רשעי
 ימפי ולא ינהר גיה
 נוריה : נהור חשך
 במשכניה ושרגיה
 אמטולתיה ימפי :
 יתעיקן פסיעת תוקפיה
 ותמרוקניה מלפתיה :
 ח מסל דא שתדר
 במצדהא ברגלוי ועלוי
 סרנהא ימיל : פיאחור
 בתקלא דסחא יתקופו

צמים : י טמון בארץ חבלו
 ומלכדתו עלי נתיב : יא סביב
 בערמהו בלהות והפצרו
 לרגליו : יב יהירעב אנו ואיד
 נכון לצלעו : יג יאכל בדי עורו
 יאכל בדי בכור מות : יד ינתק
 מאהלו מבטחו ותצעדהו
 למלך בלהות : טו תשכון
 במאהלו מבלילו יזרה על-

ר ש י

הנשים : (ט) יאחו. יאחזו בעקב פח : (י) טמון בארץ. תחת רגליו :
 חבלו. חבל מלודתו אשר ילכד בה : ומלכודתו. טמון עלי נתיבו כשם שטומנין
 חבל מלכודת לעופות : (יא) בלהות. שדים : והפילוהו לרגליו. ילפנוהו
 ויחננוהו על הארץ : (יב) חוט. בנו : ללעו. אשחו : (יג) יאכל בדי
 עורו. ויאכל כל שאר בדיו בניו ובנותיו : בכור מות. שר המות כמו אני בכור
 אחתהו (תלים פ"ט) : (יד) ינתק מאהלו. מאשחו : מבטחו. שהיא בטוחה
 בו. מבטח שלו שהיא בטוחה עליו : ותצעדהו. והיא תשלחהו מעליה לקצר
 למלך השדים : (טו) תשכון. היא באהלו אלמנה : מבלי לו. שלא תהא שלו

הרמב"ן

על הפסוק שלא ישמע ממנו, והוא יחזק עליו כמים, יחזיק על עצמו כלמאס לשתות
 דפו או משקיו ויזנו וקלבו, רמז לאנדן ממונו : (י) טמון בארץ חבלו, חבל מלודתו
 אשר ילכד בה : ומלכודתו. טמון עלי נתיבתו : (יא) סביב ביעתוהו בלהות, השוכנות
 סביב לו שלא יכלו מתוכם : והפיצוהו לרגליו, ישימו אותו נפוץ ושבור במקו אשר רגליו
 עומדות, ענין נפילה פיזור הדבר הנשבר לשברים הרבה, וכן ונפץ את עולליך אל
 הסלע, כאבני גיר מנופלות : (יב) יהי רעב חוט, פירש הראב"ע חוטו כמו בן חוני,
 יהיה רעב לכאבו שיטבע ממנו וימלא בטנו לער וכאב, והתרגום אמר בו שני פנים
 אחרים, יהי כפין תוקפיה ותכרא איטימוס לדופניה, ר"ל שירעבו כחות גופו : ואדר,
 יהי מזומן ללעיתיו, ותרגו' אחר כתיב יהי כפין ביר בוכרי' ולערא מזומן לאנתתי,
 פתר חוטו מן ראשית חוני, וללעו מן ויבן ה' אלהים את הכלע, והוא ענין מורגל
 בתלמוד מה הוא : (יג) יאכל בדי עורו, נמשך לאחור יאכל בכור מות בדי עורו,
 ויאכל ג"כ בדי עצמותיו ונשרו. או יאכל הוא בעצמו בשיניו בדי עורו מרוב כאבו,
 יאכל בדי הנשאים שנשרו : בכור מות, הוא שר המות הגדול מכל הממתיס, אשר
 לא יוכל איש להמלט ממנו. או הגדול בדבר יקרא בכור, כמו ורעו בכורי דלים, הם
 האציונים הגמורים שהם נמנים ראשונה לעיני : בדים, ענפים על דרך משל באילן :
 (יד) ינתק מאהלו מבטחו, שלא ישב באהלו לבטח : ותצעדהו, ההצטחה אשר יבטח
 תוליכהו אל מלך הבלהות גדול הבלהות כענין בכור מות : (טו) תשכון באהלו מבלי
 לו, יחסר מלת נפש, כמו ותחס עליך, שהוא כמו ותחס כפשי עליך. והענין שיגזלו
 אסלו ותשכון נפשו שם ציד השודדים שיתפשוהו, וכן נוכל לפרש ותצעדהו אל מלך
 בלהות

תרנום

עלוי נבריא: פסיע
 בארעא אשליה
 ואוחדתיה עלוי
 שבריא: יא חזר חזר
 יבעתניה אתרגושין
 ומבדרין יהיה לרגווי:
 יידי קפן ביר בוכריה
 וצערא מבין לאנתהיה:
 תיא הי קפן באניעמיה
 וצערא מווכן הסמיה:
 ייכול בוצנין דחפין
 הסמיה יגבר בני
 סראך כותא: ייא יכיר
 בסרא תקוף בשניה
 יגבר בגוהי שרוי כותא:
 יי יתגור סמשפניה
 רוחצניה ותובגניה
 הסמך רגושיתא:
 יי תשרי אנתתיה

גִּירוּ גַּפְרִית: טו מִתַּחַת
 שְׂרָשׁוּ יִבְשׁוּ וּמִמַּעַל יִמַּל
 קִצִירוֹ: י זְכַר־אֲכָד מְנִי-
 אֶרֶץ וְלֹא־שֵׁם לוֹ עַל־פְּנֵי-
 חוּץ: יח יִהְיֶה מְאֹר אֶל-
 חֶשֶׁךְ וּמִתְכַל יִגְדֶהוּ: יט לֹא־
 נִין לוֹ וְלֹא־נָכַד בְּעַמּוֹ וְאִין
 שָׂרִיד בְּמִגְרָיו: כ עַל־יִזְמוֹ
 נִשְׁמוֹ אַחֲרָנִים וְקִדְמוֹנִים אַחֲזוּ
 שָׁעַר: כא אַךְ־אֱלֹה מִשְׁכְּנוֹת
 עוֹלָ וְזֶה מְקוֹם לֹא־יִדַע אֵל:

דש"י

סהרי מת. וסוף תורה על נוהו גפרית: (יח) יהדפוהו. מן השמים:
 (יט) נכד. בן הבן: (כ) נשמו אחרונים. תמהו בשמעם על חיד אשר בא
 לו: שער. לא יתכן להיות מגזרת שער שאין טעם שער צשי"ן חלא בעי"ן.
 ואינו נהפך לקמ"ץ באתנחתא וסוף פסוק. ל"ס: (כא) אך חלה משכנות
 עול. זה אחריתם:

הרמב"ן

בלהות כינוי לנפש, כי היא המוליכה את האדם, כך נראה בעיניו. והתרגום אמר
 בו תשרה איכתתיה במשכניה מדלית ליה, יאמר כי אסרי הולכו אל מלך בלהות
 תשכון השוכנת באהלו ואיננה לו, כי תהיה לאיש אחר, וגם זה נכון. חבל רש"י ז"ל
 מפרש ינתק מאהלו מבטחו, יהיה נפרד מאשתו שהוא מונעס לה ותוליכהו לקבר,
 ואז תשכון היא באהל שאיננו לו אלמנה וגלמודה, ואיננו נכון: (טו) מתחת שרשיו
 יבשו, רמז למיתתו: וממעל ימל קצירו, רמז לאבדן בניו, כי האדם שורש ובניו
 ענפים ופארת לו, ושורש כל עץ למטה וענפיו למעלה, ע"כ אמר מתחת וממעל,
 והתרגום הפך זה אמר מארעא בניו ישתילון ומשמית יתגזר תובדניה: (יט) יהדפוהו
 מאור חל חשך, הנבלות הנזכרות: (יט) לא נין לו, בעמו: ולא נכד ואין שריד לו
 בארץ מגוריו: (כ) על יזמו נשמו אחרונים, אשר ישמעו רעתו אחריו: וקדמונים,
 הרואים אותה: אחזו שער, ורעדה. אחזו שאר כמו הפוך אחזם שוער, ומשפט הלשון
 לאמר שניהם, קיל אחז יושבי פלשת, ליריס וסבלים יאחזון, אולי זה לאמר שאין
 השער אחזו אותם, כי מה להם על השער, רק הם אחזים את השער למת את
 לנס שלא יצואם ככה:

תוכחת חיים

יח (יד) ותצעידהו, מחמת הנרה תלעידהו וחוליכהו מחשבת לצנו
 להמליך ולהתיען מחליו, בחופן שיגיע אל הנלהות והשממון, ויהי לפידוש
 הזה למלך שם מלשון עגה, מן מלכתי כמו וימלך לבי עלי (כחמי' ה') ומל'
 רז"ל המלך בגזורה: (טו) חשכון צהלו, וחשכון הצדה והצלה צהלו
 מצלי היות לו כל ושום דבר להחיות זו: (כח) והעקר מן המענה הזה לצלד
 הוא בשלשה דרכים. א, שצלד בעם וטען צמעג' הזה על הכלים' שהכלים
 חיוצ לאמר שהם מנחמי עמל ודצריהם דצרי רוח, כמו שאמר מנחמי עמל
 כולכם וכו', ואח"כ אמר הקץ לדצרי רוח, וצזה השיצו צלדד מדוע נחשצנו
 בצהמה וכו'. ב, שהוכיחו צדצר ההשגח' שאמר שהאל צלתי משגיח, ואמר
 חליו שהוא חוטא וגרמא בפורענות אשר קרהו, ואם רחוי שצעצור מחשצתו
 של חיוצ יעוצו השם את החיץ כולה, ואם רחוי שיעתק צור העולמי' ממקומו
 אשר הוא סבת הכל, ושלח יסגיח ממקומו, ולכן קרתי צור שהוא החחק
 האמיתי המעמיד המליחות ומחייה את כולם. ג, מה שהוכיח ע"ד צלדד
 לחיוצ, ההפרש הנפלא שיש בין פורענות הרשע הגמור לפורענות הצדיקים
 כשהם צעלי חטאות מה, לפי שחיוצ היה מאמין בהגעות הרעות לצדיק
 ולרשע צמדרגה אחת, ועל צד המקרה והסדור העליון, צאמרו תם ורשע
 הוא מבלה, וצלדד הפליג צמעגה הזה ולהורות חליו עוד ההצדל הגדול שיש
 צרעות המגיעות לצדיקים, צין הרעות והכליון הגמור שיגיעו לרשעים עד
 בלה, ואחר שימלא זה ההצדל האמתי שהצדיק המעונה ישאר חי ועשה פרי
 ושהרשע הגמור יבלה וחיוצו יזכרו יחצד מן הארץ וממעל ימל קצירו, יחוייב
 סיהיה הצדד הזה צגזירת חלהות וצהשגחה פרטיה, וצהיות כי חיוצ היה
 חוטא צכפירת ההשגחה הזאת קרחוהו חוטא ורחוי לפורענות, כי מי שלא
 ידע את השם צעקרי האמונה יקרא חוטא ולזה הגיע הפורענות ליו, וחחם
 צדצרו המענה הזה ואמר וזה מקום לא ידע אל, כי מי שלא ידע חותו יכול
 צרשת הפורענות, ואין חטא כמעט גדול מזה: (מרח"פ).

יט.

בסשגניה סדציה ציה
 ו' צדד על צדוריה
 גופריתא: סו סארעא
 בגוי ישהיצון ומשמיא
 יתגור או צדגיה:
 ח"א סצדע שרשוהי
 יתבשון יסן צעיר
 יתסורל ו' א' ויה:

א ויען איוב ויאמר: ב עד-
 אנה תגיון נפשי ותדבאנני
 במלים: ג זה אשר פעמים
 תכלימוני לא תבשו תהכרו-

ר ש"ו

יט מענה איוב. (ב) חוגיון. לשון חוגה: (ג) עשר פעמים. עשר

הרמב"ן

יט (א) ויען איוב ויאמר: (ב) עד אנה חוגיון נפשי, צמעג' כזה לא יקדש חיוצ
 דצד, רק יפליג על מכאוביו ועל הרעות הנאות עליו, ויאמר ג' כשהם חנס ובעות

משפט